

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**9-12 YAŞ GRUBUNDAKİ
KEKEMELİK TANISI ALMIŞ ÇOCUKLARIN
GÜVENLİ BAĞLANMA VE KAYGI DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Merve GİRGIN

**Özel Eğitim Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2021**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**9-12 YAŞ GRUBUNDAKİ
KEKEMELİK TANISI ALMIŞ ÇOCUKLARIN
GÜVENLİ BAĞLANMA VE KAYGI DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Merve GİRGIN

**Özel Eğitim Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN**

**ANKARA
2021**

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma
ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi**

Öğrenci: Merve GİRGİN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN

Bu tez çalışması 06.07.2021 tarihinde jürimiz tarafından “ Özel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Prof. Dr. İsmihan Artan*
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Tez Danışmanı: *Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin*
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye: *Prof. Dr. Pınar Nur Bayhan*
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye: *Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı*
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye: *Doç. Dr. Zeynep Çetin*
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

06 Ağustos 2021

Prof. Dr. Diclehan Orhan

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

06.07.2021

(İmza)

Merve GİRĞİN

i

ⁱ“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın**ın önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın**ın önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanın**ın önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Merve GİRGIN

TEŞEKKÜR

Tez süreci boyunca bilgi ve birikimi ile bana yol gösterdiği, deneyimlerini benimle paylaştığı, sabrı ve özeni için çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin'e ve bu sürecin daha en başında bizimle birlikte olan minik Can Aytekin'e,

Aldığım her kararda yanımda olan ve bana sonsuz güvenen, karşılaştığım her durumda çocukluğumdan beri ellerimi hiç bırakmayan çok sevgili anneme ve biricik babama,

Bana olan sevgi ve desteklerini her zaman çok derinden hissettiğim canım ablama ve canım kardeşime,

Tez sürecinin stresini benimle bölüşen ve anlayışlarını esirgemeyen tüm dostlarıma,

Yüksek lisans sürecinde yakından tanıma fırsatı bulduğum, motive olmamda önemli derecede katkısı olan, çok sevgili arkadaşlarım Beyza Örs ve Habibe Tokuşlu'ya,

İstatistik bilgisi ile elde ettiğim verilerin istatistiksel analizi aşamasındaki katkıları ve içtenliği için değerli hocam Arş. Gör. Ceren Ünal'a,

Yüksek lisans sürecine dair tüm sorularımı ve karşılaştığım tüm sorunları çözüme kavuşturmamda yardımcı olan Arş. Gör. Ezgi Taştekin'e,

İş hayatım boyunca yolumun kesiştiği, araştırma konum hakkında merak uyandırıp bana ışık olan tüm çocuklarıma teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Girgin, M. 9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı Özel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021. Bu çalışmada, Türkçe konuşan, kekemelik tanısı almış çocukların ebeveynine güvenli bağlanma ve sürekli/durumluk kaygı düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında; Ankara ilinde ikamet eden, kekemelik alanında tıbbi ve eğitsel tanısı bulunan, dil ve konuşma bozukluğuna yönelik hizmet veren özel eğitim merkezlerinde terapisi devam eden, 9-12 yaş grubunda toplam 62 çocuğa, “Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışmaya dahil edilen çocuklar, Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği’ni hem anneleri hem de babaları için olmak üzere ayrı ayrı doldurmuşlardır. Detaylı demografik bilgi formu araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup, çocukların ebeveyni tarafından doldurulmuştur. Çalışma betimsel bir çalışma olup, veriler 9-12 yaş grubundaki, kekemelik dışında herhangi bir tanısı bulunmayan çocuklardan toplanmıştır. Çalışma kapsamında, çocukların sürekli/durumluk kaygı ve ebeveynine güvenli bağlanma düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına bağlı olarak; sürekli kaygı düzeyinin cinsiyet, doğum sırası, anne ve babanın birlikte veya ayrı olma durumları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı, durumluk kaygı düzeyinin anne ve babanın birlikte veya ayrı olma durumları açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin demografik değişkenler açısından fark göstermediği görülmüştür. Bu bulgulara ek olarak; bağımlı değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve istatistiksel açıdan farklı düzeylerde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçların ailelere, erken müdahale, önleme ve eğitim hizmetlerine yönelik çalışan profesyonellere kekemeliği olan çocukların hayat kalitesini arttırmaya yönelik önlemler alınması konusunda katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: orta çocukluk dönemi, kekemelik, kaygı, güvenli bağlanma

ABSTRACT

Girgin, M. Examination of Anxiety Levels and Secure Attachment to Parents of 9-12 Age Group Children Diagnosed with Stuttering. Hacettepe University, Graduate School of Health Sciences, M. Sc. Thesis in Special Education, Ankara, 2021. In this study, it's aimed to be analysed the children speaking Turkish and have diagnosis of stuttering about secure attachment to their parents and the level of trait/state anxiety by different variants. In the extent of study Trait/State Anxiety Inventory for Children and the Kerns' Security Scale have been applied to 62 children living in Ankara, having medical and pedagogical diagnosis of stuttering, going an educational institute for impediment of speech and ages from 9 to 12. The children who have been involved in study, filled the Kerns' Security Scale both for their mothers and fathers. Detailed Demographic Information Form prepared by researchers filled by the parents of children. The study is imagery and datas have been collected from the children at the age from 9-12 who has only the diagnosis of stuttering. Within the scope of the study, the level of children's trait/state anxiety and the level of secure attachment to their parents have been researched by the different variables. According as the results of the study, it's been seen that the level of trait anxiety is meaningfully different with the gender, the birth order and if parents divorced or not. The level of state anxiety is meaningfully different by the result of the status of parents (divorced or not). The level of secure attachment to their parents is not different by the demographic variables. In addition to these findings, the linked variables between correlations have been researched and as conclusion there are meaningful relation with statistically different levels. The results which have been collected will contribute to the parents and the proffessionals who have been working in that subject about early intervention, prevention and education of the children who have diagnosis of stuttering. By the study it's been thinking that they will add more quality to the children's life.

Key Words: middle childhood, stuttering, anxiety, secure attachment

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER	xiii
TABLolar	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Araştırma Soruları	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Akıcı Konuşma	7
2.2. Konuşma Akıcısızlığı	7
2.3. Kekemelige İlişkin Tanımlar	10
2.4. Kekemelikte Demografik Özellikler	12
2.5. Kekemelikle İlgili Teoriler	13
2.5.1. Yapısal Nedenlere Bağlı Teoriler	15
2.5.2. Öğrenme ve Şartlanma Teorileri	17
2.5.3. Psikolojik Teoriler	18
2.5.4. Talep ve Kapasite Modeli	19
2.6. Kekemelikte Kişilik Özellikleri	20
2.7. Kekemelik ve Kaygı	21
2.8. Bağlanma ve Gelişimi	23

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER	30
3.1. Araştırmanın Modeli	30
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	30
3.2.1. Örneklem Grubundaki Çocuklara ve Ebeveyne İlişkin Demografik Dağılımlar	31
3.3. Veri Toplama Araçları	33
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	34
3.3.2. Çocuklar İçin Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği	34
3.3.3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği	35
3.4. Veri Toplama Süreci	36
3.5. Verilerin Analizi	38
4. BULGULAR	43
4.1. Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Bulguları	43
4.2. Sürekli ve Durumluk Kaygı Puanlarına İlişkin İstatistiksel Analizler	45
4.2.1. Sürekli ve Durumluk Kaygı Puanlarının Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları	45
4.2.2. Sürekli ve Durumluk Kaygı Puanlarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik İstatistiksel Analizler	48
4.3. Ebeveyne Güvenli Bağlanma Puanlarına İlişkin İstatistiksel Analizler	64
4.3.1. Ebeveyne Güvenli Bağlanma Puanlarının Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları	64
4.3.2. Ebeveyne Güvenli Bağlanma Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik İstatistiksel Analizler	66
4.4. Sürekli/Durumluk Kaygı Puanları ve Ebeveyne Güvenli Bağlanma Puanları Arasındaki Korelasyona İlişkin İstatistiksel Analiz Bulguları	83

5. TARTIŞMA	85
5.1. Sürekli ve Durumluk Kaygı Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	85
5.2. Ebeveyne Güvenli Bağlanma Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	100
5.3. Sürekli/Durumluk Kaygı ve Ebeveyne Güvenli Bağlanma Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması	111
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	116
7. KAYNAKLAR	124
8. EKLER	
Ek-1: Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği Kullanım İzni	
Ek-2: Etik Kurul İzni	
Ek-3: Orijinallik Raporu	
Ek-4: Dijital Makbuz	
Ek-5: Araştırma Amaçlı Çalışma için Aydınlatılmış Onam Formu	
Ek-6: Araştırma Amaçlı Çalışma için Çocuk Rıza Formu	
Ek-7: Demografik Bilgi Formu	
Ek-8: Çocuklar için Durumluk Kaygı Ölçeği	
Ek-9: Çocuklar için Sürekli Kaygı Ölçeği	
Ek-10: Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği/Anneye Güvenli Bağlanma Formu	
Ek-11: Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği/Babaya Güvenli Bağlanma Formu	
9. ÖZGEÇMİŞ	166

SİMGELER VE KISALTMALAR

ASHA : American Speech-Language-Hearing Association

ÇSDKÖ : Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği

DSM-V : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-V

KGBÖ : Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
2.1. Hedeflenen Sesin Üretimi Esnasındaki Normal ve Yavaş Aktivasyon (57).	16
2.2. Dr. J. Sheeman'ın Kekemelik Buz Dağı Betimlemesi (59).	18
2.3. Kumaş ve Tel Annelerle Geçirilen Süre (73).	24

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
2.1. Konuşma akıcısızlığı tipleri ve örnekler (9).	8
2.2. Yabancı ortam deneyinde bağlanma stillerine göre çocuk ve annenin özellikleri (33).	26
3.1. Örneklem grubunu oluşturan çocuklara ve ebeveyne ilişkin demografik özelliklerin dağılımı.	31
3.2. Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği'ne ait Kolmogorov-Smirnov test sonuçları.	40
3.3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'ne ait Kolmogorov-Smirnov test sonuçları.	41
4.1. Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalamaları, minimum-maksimum değerleri ve standart sapmaları.	44
4.2. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre ortalama, standart sapma ve gözlem sayıları.	46
4.3. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları.	49
4.4. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının yaş değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	51
4.5. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	53
4.6. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının doğum sırası değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları.	55
4.7. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	57
4.8. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne ve babanın eğitim durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	59
4.9. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne ve babanın mesleği/çalışma durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	61
4.10. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne-babanın birlikte veya ayrı olma değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.	63
4.11. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre ortalama, standart sapma ve gözlem sayıları.	64
4.12. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.	68

4.13.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının yaş değişkenine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	70
4.14.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	72
4.15.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının doğum sırası değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.	74
4.16.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	76
4.17.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne ve babanın eğitim durumu değişkenine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	78
4.18.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne ve babanın mesleği/çalışma durumu değişkenine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	80
4.19.	Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne-babanın birlikte veya ayrı olma değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları.	82
4.20.	Araştırmada yer alan bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon matrisi.	83

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı ve önemi, sınırlılıkları ve araştırmaya ilişkin varsayımlar ele alınmıştır.

1.1. Kapsam

İletişim, sosyal bir varlık olan insanın hayatında başlıca öğelerden biridir. İnsanlar günlük yaşamlarında sözel olan ve/veya sözel olmayan mesajları anlamlandırabilmek, başka bir ifadeyle iletişim kurabilmek adına birçok beceriyi aynı anda kullanmaktadır (1). İnsan için bir amaç olan iletişimin en önemli hedefi; tasarlanmış bir düşünceyle ilgili, uygun araçlar yardımıyla karşı tarafta bu düşünceye yönelik fikirler oluşturmaktır. Bu bağlamda en önemli araçlar ise işitme, dil ve konuşmadır (2).

İşitme, seslerin algılanması yoluyla gönderilen mesajların anlamlandırılmasını içeren ve bu yolla iletişime katkıda bulunan bir kavramdır (1, 3).

Düşüncelerin ve ihtiyaçların sözel olarak ifade edilebilmesini mümkün kılarak sosyal paylaşımına olanak tanıyan (4), çeşitli sembolleri ve bu sembollerin bir araya gelmesiyle oluşan ilişkileri kapsayan zihinsel süreç ise dil olarak tanımlanmaktadır (1). Dil; başka bir ifadeyle, iletişimi sağlayan sinyaller bütünüdür. İnsanların düşüncelerinin diğer insanlar tarafından anlaşılmasını sağlayacak biçimlere dönüştürülmesine olanak sağlamaktadır. Bu yolla insanlar düşüncelerinin anlamını yansıtabilmekte ve her iki taraf da ortak bir noktada bir araya gelebilmektedir. Dil aynı zamanda konuşma için gerekli öğelerden biridir (1, 5).

Konuşma; kişinin başlattığı ve durdurduğu; ses telleri, akciğerler, solunum yolu, yutak, gırtlak, diyafram, sinüsler, dil ve ağız gibi birçok yapının birlikte ve belirli bir düzende görev aldığı kompleks bir süreçtir (3, 6).

İşitme, dil veya konuşma süreçlerinden herhangi birinde meydana gelen işlevsel bozukluklar sosyal etkileşimi olumsuz etkileyebilmektedir (3, 7).

Sık karşılaşılan ve iletişimi zorlaştıran durumlardan biri konuşma bozukluğudur. Konuşma bozukluğu, konuşmayı sağlayan kas-sinir sistemine bağlı

olarak başlayan motor süreçte görev alan yapıların bir bölümünde ya da tamamında meydana gelen problemler sonucu ortaya çıkmaktadır (6). Amerikan Konuşma-Dil-İşitme Derneği (ASHA) (8)' nin tanımına göre konuşma bozukluğu; konuşma sesinde (fonasyon), hedef ses birimlerinin doğru üretiminde (artikülasyon) ve/veya konuşma akıcılığında birtakım sorunlar olmasıdır. Konuşma akıcılığı; konuşma üretiminin sürekliliğini, hızını, pürüzsüzlüğünü ifade etmektedir. Konuşma akışında meydana gelen beklenmedik kesintiler akıcılık bozukluğu olarak tanımlanmaktadır. Akıcı konuşma bozukluklarından biri de kekemeliktir (9).

Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-V (DSM-V) (10) kriterlerine göre çocuklukta başlayan kekemelik; erken gelişim döneminde başlayan ses ya da hece tekrarları, ses uzatmaları, sözcük içi takılmalar, konuşma esnasındaki duraksamalar, söylemekte zorlanılan kelimelerin yerine farklı sözcükler kullanılması, konuşma sırasında önemli ölçüde gerginlik ve tek heceden oluşan sözcük tekrarları ("Sen-sen-sen-sen gelmiyor musun?" vb.) durumlarından biri veya çoğuyla karakterize edilmektedir. Bu kriterlere ek olarak, kekemeliğin iletişim sırasında ve sosyal yaşantıda kaygıya neden olduğu belirtilmektedir.

Kaygı; herhangi bir sebep olmaksızın ortaya çıkan psikolojik uyarılma, gergin olma ve yüksek düzeyde endişe ile karakterize edilen zihinsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (11). Özusta (12)' nin aktarımına göre, Spielberger kaygıyı sürekli ve durumluk olarak kategorize etmiş; durumluk kaygıyı, kişinin bazı özel durumları tehdit unsuru olarak algılaması sonucu oluşan duygusal bir tepki olarak tanımlamıştır. Durumluk kaygı seviyesi kişinin tehdit unsurunu ne yoğunlukta algıladığına ve bu algının ne kadar kalıcı olduğuna bağlıdır. Sürekli kaygı ise, kişinin yaşantılarını genellikle stres faktörü olarak algılaması ya da bu şekilde anlamlandırmasıdır. Sürekli kaygı yaşayan bireyler, nesnel olarak tehlikeli olmayacak ve stres yaratmayacak durumları tehdit unsuru olarak görebilmektedir (12). Kekemelik tanısı almış çocukların kaygı düzeyleriyle ilgili fikir birliğine varılmamış olmasıyla birlikte (13), kekemeliği olan çocuklarda sosyal kaygıyla birlikte sürekli kaygının da belirleyici özelliklerden biri olduğu görüşü yaygındır (14, 15). Bu durumun; kekemeliği olan çocukların konuşma üretimi esnasında yaşadıkları korku ve utanma gibi birtakım problemler sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir

(16). Özellikle okul çağı çocuklarında; duraksamalar, ses tekrarları ve uzatmalarla birlikte korku, utanma, suçluluk ve çaresizlik duygularına sık rastlanmaktadır (17). Embiyaoğlu (18)'nin belirttiğine göre; yapılan bir araştırmada kekemelik tanısı bulunan çocukların sürekli kaygı ve sosyal kaygının yanı sıra annenin ölümü veya çocuğu reddetmesine bağlı olarak ayrılık kaygısına neden olabilecek yaşantılarının olduğu görülmüş olup, bu durum kekemeliği olan çocuklarda ebeveyne güvenli bağlanmaya ilişkin olumsuz etkenlerin kaygı düzeyini etkileyebileceğini destekler niteliktedir. Ebeveyne bağlanma stili ve kaygı arasındaki negatif yönlü ilişkiye yönelik birçok araştırma bulunmakla birlikte, bu araştırmalar büyük çoğunlukla konuşma bozukluğu olmayan bireylerle yürütülmüştür (19-23).

Bağlanma, yaşamın ilk yıllarında hayatta kalmayı sağlayan; anne, baba veya bakım verenle kurulan yoğun, yakın ve duygusal ilişkidir (24). Güvenli bağlanan çocukların sosyal ortamda daha uyumlu, risk alabilen, samimi ilişkiler kurabilen, sürdürebilen ve stresi yönetebilen bireyler olduğu görülmüştür (11). Güvensiz bağlanma sonucunda ise; bellekle ilgili sorunlar, özsaygı yoksunluğu, duygularla ilgili tutarsızlık, stresle baş edememe gibi olumsuz kişilik özellikleri ortaya çıkabilmektedir (25). Güvensiz bağlanma sonucu meydana gelen bu olumsuz özellikler kekemeliği olan çocukların kişilik özellikleriyle benzerlik göstermekte olup (16), bu bilgi doğrultusunda kekemelik tanısı bulunan çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin incelenmesi gereken bir araştırma konusu olduğu düşünülmektedir.

Özetle; kekemelik tanısı bulunan çocuklarda konuşma bozukluğunun yanı sıra ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin sürekli ve durumluk kaygı üzerindeki etkisi, kekemelikte kaygının nedenselliğine ilişkin çıkarımlarda bulunmayı sağlayacak önemli bir araştırma konusudur.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada; Ankara'da ikamet eden, Türkçe konuşan, kekemelik üzerine tıbbi ve eğitsel tanısı bulunup, kekemelik tanısı dışında psikolojik/gelişimsel tanısı bulunmayan, 9-12 yaş grubu çocukların sürekli-durumluk kaygı düzeyi ile ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bağlanma stillerinin; akranlarla ve kardeşlerle olan ilişkiler, akademik hayattaki yeterlilik, keşfetme ve oynama isteği, yetişkinlerle olan iletişim, ego kontrolü, hayal kırıklığı ve problemlerle başa çıkma becerileri, sosyal bilinç, kendilik bilinci ve davranışsal problemlerin yanı sıra zekayı ve dil becerilerini de etkilediği bilinmektedir (26). Dil becerilerine ilişkin bu bilgi doğrultusunda; konuşma bozukluklarından biri olan kekemeliğin doğasını anlamak amacıyla; kekemelik tanısı bulunan çocuklarda ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesinin bağlanma ve kaygı örüntülerine ilişkin çıkarımlarda bulunma açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Kekemelik tanısı bulunan çocukların akıcı konuşan akranlarına kıyasla kekemelik ve kekemeliğin getirdiği stres faktörüyle birlikte daha kaygılı oldukları (27), bu durumun konuşma bozukluğuna ek olarak, dil becerilerini etkilediği bilgisi rehberliğinde ebeveyne güvenli bağlanma düzeyiyle de ilişkili olabileceği düşüncesinden hareketle, bu araştırmada çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeylerinin ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür taraması sonucu kekemelik tanısı olan çocuklarda kaygı düzeyine, depresyon riskine ve davranış problemlerine ilişkin çalışmaların mevcut olduğu görülmüş (28-30), bu çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerini inceleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır. Kekemelik tanısı bulunan çocuklarla ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla okul öncesi dönem kapsamında ele alınmış olması, bu çalışmanın arkadaşlık ve sosyal çevrenin önem kazandığı orta çocukluk dönemindeki çocuklarla yürütülmek istenmesi ve ergenlik dönemi öncesi ile ergenlik döneminin başlarında yer alan çocukların ergenlik döneminde yaşayabilecekleri kimlik karmaşası gibi belirli faktörlerin de neden olabileceği kaygı düzeyinin etkisi de düşünülerek, örneklem grubunda 9-12 yaş grubu çocuklarla çalışılması planlanmıştır. Ayrıca, örneklem grubuna karar verilirken, kullanılacak değerlendirme araçları çocuklar tarafından doldurulacağı/cevaplanacağı için, daha küçük çocuklara göre, okuduklarının içeriğini daha iyi anlayabilecekleri ve sentezleyebilecekleri düşüncesi ile bu yaş grubu belirlenmiştir. Kekemeliği olan çocukların akademik becerilerinin de konuşma bozukluğundan etkilenebileceği (31, 32) düşüncesi ile, okuma ve okuduğunu anlama becerileri, dikkat süresi ve kaygıyı tanımlayabilmeye ilişkin

duygusal farkındalık düzeyleri dikkate alınarak, 7 ve 8 yaş grubu çocuklar örneklem grubuna dahil edilmemiştir. Çalışma kapsamında, her iki ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin fark gösterebileceği (33) göz önüne alınmış olup, tüm olasılıkları değerlendirmek amacıyla anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyinin ayrı ayrı incelenmesi hedeflenmiştir.

Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeylerini ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerini farklı değişkenler açısından ele alması ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemesi bakımından, araştırmanın özgün olduğu düşünülmektedir.

1.3. Araştırma Soruları

Bu araştırma kapsamında aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır:

- Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların sürekli/durumluk kaygıları ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların sürekli kaygı düzeyi ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne-babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu, birlikte veya ayrı olma durumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların durumluk kaygı düzeyi ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne-babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu, birlikte veya ayrı olma durumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların anneye güvenli bağlanma düzeyi ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne-babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu, birlikte veya ayrı olma durumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların babaya güvenli bağlanma düzeyi ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne-babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu, birlikte veya ayrı olma durumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

- Ankara il merkezinden amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen çocuklardan oluşan örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Ölçeklerin uygulandığı ortam koşullarının değerlendirmeye uygun olduğu varsayılmıştır.
- Ebeveynin “Demografik Bilgi Formu”nu, çocukların “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”ni dikkatli ve gerçeği yansıtır bir şekilde doldurdıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma;

- Ankara il merkezindeki dil ve konuşma bozukluğu üzerine terapi desteği sağlayan 15 özel eğitim merkezinde terapisi devam etmekte olup, Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden kekemelik alanında eğitsel tanı almış, araştırma için gönüllü olan 9-12 yaş grubu çocuklar ve anne-babaları ile sınırlıdır.
- Çocukların, araştırma için kullanılan “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”ne verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- Çalışmada kullanılan “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” nin ölçtüleriyle sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde; akıcı konuşma, konuşma akıcısızlığı, kekemelik, kaygı ve ebeveyne bağlanma ile ilgili literatür bilgileri yer almaktadır.

2.1. Akıcı Konuşma

Guitar (17)'in aktarımına göre Starkweather (1980, 1987) akıcı konuşmayı; konuşma esnasında meydana gelen duraksamaları, tonlamayı, ritmi ve vurguları, zamanlama ve hız açısından kontrol altında tutabilme ve söylenecekleri düzgün bir şekilde aktarabilme şeklinde tanımlamıştır.

Shapiro (34)'nun belirttiğine göre Ham (1990); akıcı konuşmayı, konuşmacının yaşına uygun bir seviyede, konuşmayı kolayca planlayıp normal bir ritimde yürütmesi, bu sayede sürekliliği sağlaması şeklinde tanımlamıştır. Dolayısıyla akıcı konuşma; yoğun çaba sarf etmeden, kolay bir şekilde, normal hız ve tonlamada konuşmayı sürdürebilmektir (5).

2.2. Konuşma Akıcısızlığı

Konuşma akıcısızlığı; konuşma esnasında meydana gelen normal veya normal olmayan kesintileri kapsamaktadır. İnsanların konuşmaları sırasında meydana gelen duraksamalar, tekrarlar ve tereddütleri içermektedir (17).

Guitar (17); konuşma esnasında meydana gelen her takılma kekemelik göstergesi olmadığından dolayı böyle durumlar için “normal konuşma akıcısızlığı” ifadesini kullanmıştır. Shapiro (34) ve Conture (35) da benzer şekilde; konuşma akıcısızlığı durumunda, kekemeliğin olmadığını fakat kekemeliktekine benzer bir şekilde akıcısızlığın, başka bir ifadeyle duraksamaların gözlendiğini belirtmiştir. Tomblin ve ark. (36) belirttiğine göre, Zebrowski; çocukların konuşmalarında akıcısızlığın görülmesinin normal olup, yaşlarının ilerlemesi ve dolayısıyla dil becerilerindeki gelişimle birlikte akıcı konuşmanın ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

Konuşma akıcısızlığı; sözcük içi ve sözcükler arası olarak iki gruba ayrılmaktadır (36). Tablo 2.1’de konuşma akıcısızlığı tipleri ve bu konuşma tiplerine ilişkin örneklere yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Konuşma akıcısızlığı tipleri ve örnekler (9).

Konuşma Akıcısızlığı Tipi	Örnekler
	Ses ve hece tekrarları Kö-kö-pek, ka-ka-lem
Sözcük İçi Takılmalar	İşitilebilir Ses Uzatmaları Baaa-ba, ooo-kul
	Bloklar E.. (dudaklar kapalı, sessizlik) ..ve gidiyorum.
Sözcükler Arası Takılmalar	Tek heceli sözcük tekrarları Ben, ben, ben de geleceğim.
	Çok heceli sözcük tekrarları O kitap-kitap-kitap okuyor.
	Sözcük grubu tekrarları Sen bugün-sen bugün gelecek misin?
	Ünlemler “Ah!”, “Hmm!” gibi alakasız sesler
	Cümleyi düzenleme Yarın sen de-akşam kutlama olacak. (Söylenecek cümle söylenmemekte ve değiştirilmektedir.)

(Kaynak: American Speech-Language-Hearing Association. Stuttering [İnternet]. 1999 [Erişim Tarihi 18 Kasım 2018]. Erişim adresi: <https://www.asha.org/public/speech/disorders/stuttering/>)

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere; “konuşma akıcısızlığı” kapsamında “sözcük içi” takılmalar ve “sözcükler arası” takılmalar yer almaktadır. Sözcük içi takılmalar; “ses ve hece tekrarları” (ör., kö-kö-pek, ka-ka-lem), “işitilebilir ses uzatmaları” (ör., baa-ba, ooo-kul) ve bloklar (kelime arasında dudaklar kapalı, sessizlik) şeklinde meydana gelmektedir.

Sözcükler arası takılmalar; “tek heceli sözcük tekrarları” (ör., Ben, ben, ben de geleceğim.), “çok heceli sözcük tekrarları” (ör., O kitap-kitap-kitap okuyor.), “sözcük grubu tekrarları” (ör., Sen bugün-sen bugün gelecek misin?), “ünlemler” (ör., “Ah!”, “Hmm!” gibi alakasız sesler) ve “cümleyi düzenleme” (Söylenecek cümle yerine başka bir cümle tercih etme) şeklindedir.

Bu belirtiler kekemeliği olan çocuklarda sıklıkla görüldüğü gibi, kekemeliği olmayan çocuklarda da görülebilmektedir (36). Kayıkçı ve Belgin (31)’in; kekemelik dışında herhangi bir tanısı bulunmayan 8-12 yaş arasındaki 15 çocukla yaptıkları

çalışma sonucu %89,7 sözcük içi, %11,3 sözcükler arası takımlara rastlanmıştır. Sözcük içi takımların %18,3'ünün duyulmayan ses uzatmalarından, %37,4'ünün duyulabilen ses uzatmalarından ve %44,3'ünün hece tekrarlarından oluştuğu görülmüştür. Sözcükler arası takımların %47,3'ünü çok heceli tüm sözcük tekrarları, %34,5'ini tek heceli sözcük tekrarı ve %18,2'sini ifade tekrarları oluşturmaktadır.

İnsanların yaklaşık %5'i hayatlarının bir döneminde kekemeliğe benzer özellikler gösterebilmektedir (37, 38). Kekemelik belirtileri gösteren fakat tanılanmamış küçük çocukların durumunu açıklamak için de “konuşma akıcısızlığı” ifadesi kullanılabilmektedir (17). Normal konuşma akıcısızlığı ve kekemelik arasındaki ayırımın zaman zaman güç olmasıyla birlikte; Conture (35), ses uzatmaları ve sesli/sessiz blokların, kekemelik ve normal konuşma akıcısızlığı arasındaki iki ayırıcı özellik olduğunu, normal akıcısızlıkta ses uzatmalarının ve sesli/sessiz blokların bulunmadığını belirtmiştir. ASHA (9) verilerine göre ise; kekemelik sonucu ortaya çıkan takımlar esnasında göz kırpma, kafa sallama vb. ikincil davranışlar, normal konuşma akıcısızlığını ve kekemeliği ayırt edici özelliktedir. Karahan Tığrak (28)'in aktarımına göre; normal konuşma akıcısızlığı ve kekemelik arasındaki ayırt edici özelliklerden biri de sözcüğün tamamında veya bir bölümünde meydana gelen tekrarların, normal konuşma akıcısızlığı durumunda %3'ten daha az görülmesidir.

Normal konuşma akıcısızlığı ve kekemelik arasındaki ayırımın bilincinde olunmaması durumunda, çocukların konuşmasının ebeveyn tarafından sürekli olarak düzeltilme hali ve iletişim esnasında yarım kalan sözcüklerin/cümlelerin tamamlanması vb. davranışların çocuklarda kaygı düzeyini arttırabildiği görülmüştür (5, 39). Embiyaoğlu (18)'nin belirttiğine göre; 4-30 yaş arasındaki 45 kişiyle yapılan bir çalışmada da; konuşma problemiyle çok ilgilenen ve endişelerini çocuklarına yansıtan ailelerin, kekemeliğin ortaya çıkmasına neden olabildiği görülmüştür. Guitar (17); normal konuşma akıcısızlığı olan okul çağındaki çocuklarda aile faktörünün yanı sıra, arkadaşlarının ve çevredeki diğer bireylerin tutumlarının da konuşmadan kaçınıp korkma davranışına neden olabildiğini ve kekemelik adına risk faktörü oluşturduğunu belirtmektedir.

Bu nedenle kekemeliğin doğru tanımlanması ve bu soruna yönelik önlemler alınmasının ilerleyen dönemlerde çocukların kekemelik riskini en aza indirmek için önem arz ettiği düşünülmektedir. Problemin doğru ifade edilebilmesi adına birçok araştırmacı kekemeliğe dair tanımlar yapmıştır.

2.3. Kekemeliğe İlişkin Tanımlar

Amerikan Konuşma-Dil-İşitme Derneği (9)'nin tanımına göre kekemelik; konuşmanın hızını ve ritmini etkileyebilecek ses, hece, kelime ve/veya ifade tekrarları, ses uzatmaları, bloklar, kesintiler içermektedir. Aynı zamanda konuşma esnasında bu durumlara ek olarak fiziksel gerginlik, ikincil davranışlar, belirli seslerden veya konuşma durumundan kaçınma görülebilmektedir.

Uluğ (40)'un belirttiğine göre; Wingate, kekemeliği; ses, hece veya kelimelerde istem dışı gerçekleşen sesli/sessiz yinelemeler ve uzatmalarla sözel ifadelerin akıcılığının bozulması olarak tanımlamıştır. Bu problemlere ek olarak; zaman zaman kekemeliğe eşlik eden ikincil davranışlar görülebildiğini ve kekemeliğin çoğunlukla gerginlik, korku, heyecan gibi duygu durumlarının bir sonucu olabileceğini vurgulamıştır.

Bloodstein (41); kekemeliğin, konuşma akıcılığının bozulması dışında konuşma hızının, dalgalanma ve tonlamaların, sesletimin, konuşma esnasındaki yüz ifadesinin ve postürün düzenlenmesine yönelik sorunları içerdiğini, kekemeliğin tanımlanmasının birkaç etmenle sınırlandırılmayacağını; kekemeliği olan her bireyin bu problemlerin hepsini göstermeyebileceğini belirtmiştir.

Shapiro (34)'nun aktarımına göre; Peters ve Guitar kekemeliğin; konuşma esnasında sık tekrarlar ve duraksamalar içerdiğini, konuşma akışında gerçekleşen bu duraksamalarda da ses/hece/tek heceli sözcük tekrarları, ses uzatmaları, sesli ve/veya sessiz bloklarla karşılaştığını belirtmiştir. Peter ve Guitar'a göre, kekemeliği olan bireyler genellikle bu problemin farkında olup bu durumdan utanabilmekte, konuşma sırasında çoğu zaman normalin üstünde fiziksel ve zihinsel çaba sarf etmektedir. Turan (5) ve Çakmaklı (38) da bu düşünceye benzer şekilde; kekemeliği olan çocuklarda; konuşma akıcılığının kısıtlanmasına neden olan ses/hece/kelime

tekrarlarının yanı sıra yoğun fiziksel gerginlik ve anksiyete, terleme, utanma gibi emosyonel belirtilerin de çoğu zaman konuşmaya eşlik edebildiğini belirtmişlerdir.

Packman ve Attanasio (42)'nin belirttiğine göre; Andrews ve Harris kekemeliği; konuşma esnasında belirli bir sesin istemsizce uzaması, yinelenmesi veya kesilmesi sonucu, bireyin ne söylemek istediğini tam olarak bilmesine rağmen söylemekte zorlandığı bir konuşma ritmi bozukluğu olarak tanımlamıştır.

Guitar (17), kekemeliğin; sık tekrarlar, duraksamalar ve ses uzatmalarına ek olarak ikincil davranışları ve korku, utanma, sıkılma gibi bazı olumsuz duygu ve tavırları da içeren bir konuşma bozukluğu olduğunu ifade etmektedir. İkincil davranışlar; takılmalar esnasında istemsiz bir şekilde göz kırpma, başı sallama ve takılmalar ortaya çıktıktan sonra araya ses ekleme (Sen, ııı..ııı, yarın, ıııı..ııı, geliyor musun? gibi.) şeklinde ortaya çıkabilmekte ve normal konuşma akıcısızlığı ve kekemelik arasında ayırt edici olabilmektedir.

Conture (35) ise; kekemeliğin davranışsal olduğunu ve sıklık, şiddet, süre, konuşma süreciyle ilgili olmayan davranışlar ve benzeri durumlarla ölçülebilecek bir konuşma bozukluğu olduğunu ifade etmektedir.

Berry (13), yapılan tanımlara ek olarak kekemeliği birincil ve ikincil kekemelik olarak incelemiştir. Birincil kekemelik; konuşan kişinin farkındalığı dışında gelişen, herhangi bir mücadele ve kaygı olmaksızın gerçekleşen tekrarlar, duraksamalar ve ses uzatmalarını içermektedir. İkincil kekemelik; kekeme birey, konuşmasındaki akıcısızlığın farkında olduğunda ve buna bağlı olarak konuşmasını değiştirmeye çabaladığında veya konuşmadan kaçındığında ortaya çıkan bir durumdur. Bu durumda kekeme bireyler ne zaman zorluk yaşayabileceklerini tahmin edebilmektedir ve kekemeliklerinin belirli durumlarla sınırlı olduğunu düşünmektedir (Belirli kişilerle konuşma anında, belirli seslerde vb.).

Kekemelik; tanılanması en güç konuşma bozukluklarından biri olmakla birlikte, erken çocukluk döneminde başlayan; yaş, ailedeki kekemelik öyküsü, fonolojik özellikler gibi risk faktörlerinin biri veya birkaçıyla ortaya çıkabilecek bir konuşma bozukluğu olup (36), Silverman (43)'e göre pozitif aile öyküsü bulunması durumunda önlemler alınarak önlenilecek bir konuşma bozukluğudur.

2.4. Kekemelikte Demografik Özellikler

Kekemeliğin tüm popülasyonda görülme sıklığı %5 (44), yaygınlığı ise %1 oranındadır (17, 45). Bu bulgunun yanı sıra; kekemeliğe ilişkin literatür kapsamında, çalışmaların örneklem gruplarının farklılık göstermesi dolayısıyla kekemelik sıklığıyla ilgili çeşitli bulgulara rastlanmaktadır. Embiyaoğlu (18)'nin belirttiğine göre; Cebiroğlu'nun ilkokul çağındaki 758 çocukla yaptığı bir araştırmada kekemelik sıklığı %2 bulunmuş olup, Andrews ve Harris'in 7 yaş ve altındaki 100 çocukla sürdürdükleri çalışma sonucunda kekemelik sıklığının %4 olduğu görülmüştür. Aybay (46)'ın aktarımına göre ise; Ankara ili ve kasabalarında ilkokul çocuklarıyla yapılan bir çalışmada, kekemelik sıklığının %1.6 ve %3.1 arasında olduğu tespit edilmiştir. Kayseri ilinde, kekemelik tanısı bulunan 7-12 yaş grubu çocuklarda kekemelik sıklığını belirlemeye yönelik yapılan başka bir çalışmada; kekemelik sıklığı %3.8 bulunmuştur (47). Bu bulgulara ek olarak, Guitar (17)'in belirttiğine göre ise; farklı ülkelerdeki anaokullarında ve ilkokullarda yapılan bir araştırmada anaokullarında kekemelik sıklığı %2.4 bulunmuş olup, ilkokul düzeyindeki çocuklarda kekemelik sıklığının %1 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kekemelik sıklığıyla ilgili yapılan araştırmalardan farklı sonuçların elde edilmesine benzer şekilde, kekemeliğin başlangıç yaşına ilişkin araştırma bulguları da değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte kekemelik; çoğunlukla erken çocukluk döneminde başladığından, yetişkinlere kıyasla çocuklarda daha sık rastlanan bir konuşma bozukluğudur (35). ASHA (37) verilerine göre, kekemeliğin özellikle 3 yaşa kadar %8.5'lik ve artmakta olan bir oranda olduğu ve 4 yaşa kadar bu oranın %11'e ulaştığı ifade edilmektedir. Guitar (17)'in araştırmalarına göre; çocukların %90'ından fazlasında kekemelik 6 yaş öncesinde başlamaktadır. İbiloğlu (48)'nin aktarımına göre; Morley, kekemeliğin 8 yaş öncesinde başladığını ifade etmiştir. Berry (13) ise; kekemeliğin 5-7 yaş arasında ve 12-14 yaş arasında zirveye ulaştığını fakat erken dönemde gerçekleşen konuşma akıcısızlıkları da düşünüldüğünde başlangıç yaşının 2-3,5 yaş arasında olacağını belirtmektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırma sonuçları, kekemeliğin herhangi bir yaşta ortaya çıkabileceği ancak kekemelik başlangıcının çoğunlukla 2-5 yaş arasında gözleendiği konusunda birleşmektedir (17, 34, 35, 39, 49).

Erken çocukluk döneminde başlayan kekemeliğin, çocuğun büyümesi ve dil becerilerinin gelişmesiyle birlikte yetişkinliğe kadar atlatılabilmek ihtimali bulunmaktadır (17). Guitar (17) ve Çakmaklı (38); çocukların yetişkinliğe kadar herhangi bir terapi olmaksızın kekemeliği atlatabilme oranının %75 olduğunu ifade etmiştir. Cangi (50)'nin belirttiğine göre Andrews; kekemelik riskinin %50'sinin 4 yaşa kadar, %75'inin 6 yaşa kadar, tamamının ise 12 yaşa kadar atlatılabildiğini belirtmektedir. Okul öncesi dönemde 147 kekeme çocukla 4 yıl içerisinde yapılan boylamsal bir çalışmada kekemelikte %74 oranında kendiliğinden iyileşme olduğu, %26 oranında ise devam ettiği bulunmuştur (50).

Cinsiyet açısından incelendiğinde; kekemelik erkek çocuklarda daha sık görülmekte olup (13, 17, 34, 35), erkeklerde 2/3 oranında, kızlarda 1/3 oranında kekemeliğe rastlanmaktadır (17, 51). Cenkseven (52)'in belirttiğine göre, bu oranın 1/2, 1/3, 1/5'den 1/10'e kadar olabileceği düşünülmektedir. Kayseri ilinde kekemelik tanısı bulunan 7-12 yaş grubu çocuklarda kekemelik sıklığını belirlemeye yönelik yapılan çalışmada erkeklerde kekemelik sıklığının %6.8, kızlarda %0.4 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (47). İbiloğlu (48)'nun aktarımına göre; cinsiyetler arası oran yaşla birlikte artmakta ve 11-12 yaşlar arasında 5 katına ulaşmaktadır. Guitar (17); bu oranın artmasını, kız çocukların erken çocukluk döneminde daha yüksek oranda kekemeliği atlatmasıyla açıklamaktadır. Pektaş (53)'in belirttiğine göre; kız ve erkek çocuklar arasındaki bu farkın, kız çocuklarında miyelinizasyonun erkek çocuklara kıyasla daha erken gerçekleşmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.5. Kekemelle İlgili Teoriler

Kekemeliğin doğasını anlamak, nedenlerini belirlemek ve bu yolla terapi sürecini şekillendirmek adına birçok teori ortaya atılmıştır. Bunlar; yapısal nedenlere bağlı teoriler, nörolojik teoriler, psikolojik teoriler, öğrenme ve şartlanma teorileri, talep-kapasite modeli, nöropsikolinguistik teorilerdir (39, 43).

Guitar (17), kekemelik teorilerini yapısal faktörler ve gelişimsel/çevresel faktörler olmak üzere iki ana başlık altında incelemiştir.

Yapısal faktörler;

- Konuşma esnasında beynin işleyişiyle ilgili anomalileri,
- Konuşma esnasında zamanlamayla ilgili anomalileri,
- Konuşma üretimi sürecindeki anomalileri,
- Konuşma dilinin üretimindeki anomalileri,
- Konuşma sırasında görev alan kaslardaki anomalileri içermektedir.

Gelişimsel/çevresel faktörler;

- Ailenin veya çevrenin, normal konuşma akıcısızlığını kekemelik olarak tanımlaması ile birlikte çocukta kekemeliğin kalıcı hale gelmesini,
- Konuşma esnasındaki zorluklar sonucu çocukta ortaya çıkan kekemeliğin tekrarlayacağı algısını,
- Akıcı konuşma beklentisi sonucu, çocuğun daha hızlı konuşma konusunda baskı hissetmesini içermektedir.

Shapiro (34) , kekemelik ile ilgili teorileri;

- Bastırılmış ihtiyaçlar,
- İletişim esnasındaki başarısızlık ve karşı tarafın akıcılık beklentisiyle mücadele,
- Öğrenilmiş bir davranış,
- Fizyolojik yetersizlikler,
- Konuşma üretimi sırasında mesajların geribildirimine yönelik birtakım dengesizlikler ve
- “Talep-Kapasite Modeli” kapsamında incelemiştir.

Tüm bunlara ek olarak; aile sistemleri teorisi kapsamında, aile üyeleri arasındaki iletişim bozukluklarının da kekemeliğe ve konuşma bozukluklarına yol açabileceği belirtmiştir (34).

Bu çalışmada, kekemeliğe yönelik teoriler;

- Yapısal Nedenlere Bağlı Teoriler
- Öğrenme ve Şartlanma Teorileri

- Psikolojik Teoriler
- Talep ve Kapasite Modeli başlıkları altında incelenecektir.

2.5.1. Yapısal Nedenlere Bağlı Teoriler

Kekemeliğin daha çok erken çocukluk döneminde ortaya çıkması nedeniyle bu durumun genetik kökenli olabileceği düşünülmüş olup, bu düşünceden hareketle yapısal nedenlere bağlı teoriler üretilmiştir. Bu teorilerin çoğu; kekemeliğin, konuşma üretiminde sorunlara yol açan birtakım fizyolojik yetersizliklerden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu nedenle bu teoriler kapsamında kekemeliği olan bireylerin metabolizmalarının, biyokimyasal süreçlerinin, beyin dalgalarının, konuşmada görev alan kas yapılarının farklı olduğu üzerine çalışmalar bulunmaktadır (41).

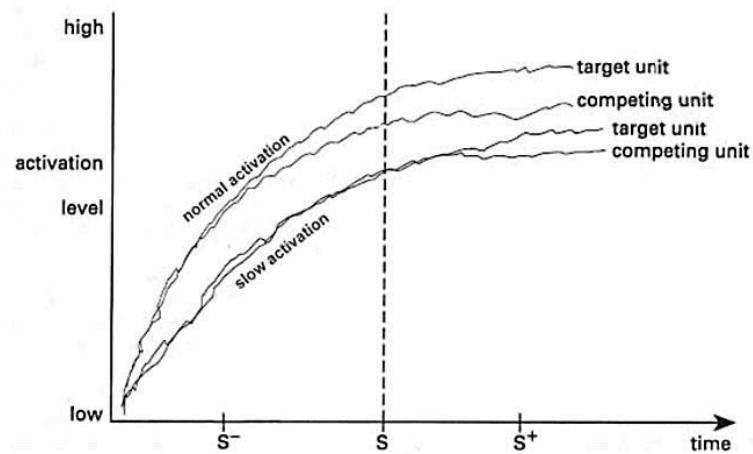
Ward (39)'ın aktarımına göre; Orton ve Travis, kekemeliğin yapısal nedenlerine ilişkin “*serebral dominans teorisi*”ni geliştirmişlerdir. Serebral dominans; beyinde gerçekleşen birtakım nörolojik fonksiyonun performansı ve kontrolünde, bir beyin hemisferinin diğerine baskınlığı anlamına gelmektedir. Örneğin; sağ eli sol beyin, sol eli ise sağ beyin yönetmektedir (54). Dolayısıyla el tercihi gerçekleşmiş bir çocuğun tercihini değiştirmeye çalışmanın, hemisferler arası uyumsuzluğa yol açtığı düşünülmektedir. Bu teoriye göre; konuşma üretimi için her iki hemisferin de aktif olması gerektiği ve hemisferler arası bu uyumsuzluğun kekemeliğe yol açtığı savunulmaktadır (39). Shapiro (34) da; sol hemisferin, kekemeliği olan çocuklarda kekemeliği olmayan çocuklara kıyasla daha az baskın olduğunu belirtmektedir. “*Serebral dominans teorisi*”nin aksine; Kınalı Madanoğlu (32), kekemeliği olan çocuklar için hazırlamış olduğu “Kekemellekle Baş Etme Programı”nı değerlendirdiği çalışmasında, el tercihinin kekemellekle ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kekemellekte düzelmenin öngördürücülerine yönelik yapılan bir araştırmada da benzer şekilde, el tercihinin kekemeliğin düzelmesinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır (55).

Ailede kekemelik öyküsünün bulunması, çocuğun cinsiyetinin erkek olması, beyin hasarı, mental retardasyon ve iki dillilik gibi yapısal faktörlerin etkileriyle kekemelik riskinin arttığına yönelik çalışmalar da bulunmaktadır (17). İkiz çocuklar

arasında, ikiz olmayanlara göre kekemelik riskinin daha yüksek olduğuna yönelik araştırmalar da bulunmakla birlikte, bu konuda bir fikir birliğine ulaşılamamıştır (34).

Bloodstein (41), kekemeliği olan bireylerde nörolojik bozuklukların ve hastalıkların daha sık görüldüğünü ve diyabet ile kekemelik arasında bir bağlantı olup olmadığını incelemeyi amaçlayan çalışmaların sürdürüldüğünü ifade etmiştir.

Yapısal faktörler arasında gösterilen bir diğer unsur ise zamanlamayla ilgili problemlerdir. Bu düşünceye göre; kekemelik ortaya çıktığında konuşma üretimi ve kas hareketleriyle ilgili zamanlamaya yönelik bir bozulma ve uyumsuzluk meydana gelmektedir. Guitar (17)'in aktarımına göre; Kent, kekemeliği olan bir bireydeki bu zamanlama probleminde duyguların önemli bir rol oynuyor olabileceğini belirtmektedir. Howell (56)'ın belirttiğine göre ise, Postma ve Kolk; kekemeliği olan insanlarda, ortaya çıkarılması hedeflenen seslerin/ses birimlerinin üretimi (fonasyon) için gerekli olan ve beyinde gerçekleşen aktivasyonun gecikmekte veya yavaşlamakta olduğunu ifade etmektedir. Konuşma hızının artmasıyla birlikte, beynin gecikmiş veya yavaşlamış olan aktivasyonu uyumsuzluk yaratmakta ve kekemeliğe yol açmaktadır.

Şekil 2.1. Hedeflenen sesin üretimi esnasındaki normal ve yavaş aktivasyon (57).

(Kaynak: Brocklehurst PH. *A Review of Evidence for the Covert Repair Hypothesis of Stuttering. Contemporary Issues in Communication Science and Disorders. 2008; 45: 25-43; s.27.*)

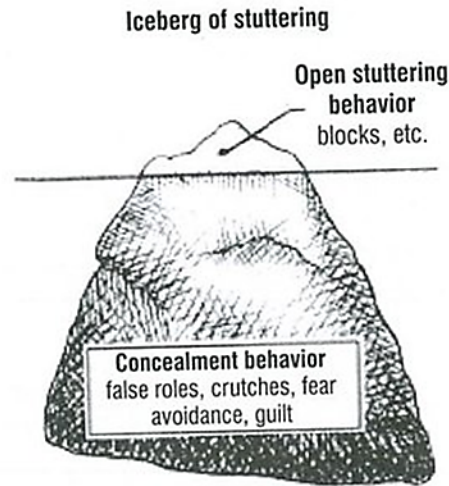
Brocklehurst (57)'ün belirttiğine göre; fonolojik bozukluğu olan çocukların kekemelik sıklığını araştırmaya yönelik bir çalışmada, fonolojik bozukluğu olan çocukların kekemelik sıklığının %30 ve %40 arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın; Şekil 2.1.'de belirtilen verileri ve kekemelik-fonolojik bozukluk arasındaki bağlantıyı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

2.5.2. Öğrenme ve Şartlanma Teorileri

Öğrenme ve şartlanma teorileri; davranış bilimleri kapsamında, kekemeliğin öğrenildiği/sürdürüldüğü süreçleri ve kekemelik ile ilgili olumlu veya olumsuz uyarıcı etkenleri içermektedir. Shapiro (34)'nin aktarımına göre; Andrews ve diğer araştırmacılar, bu teorilerin temelinde öğrenme ve kaçınma davranışlarının etkileşimlerinin olduğu düşüncesiyle, bu davranışsal tepkiler doğrultusunda teorileri iki alana ayırmıştır.

Öğrenme ve şartlanma teorilerinden biri olan ve Wendell Johnson tarafından ortaya atılan “*diagnozojenik-semantojenik teori*”ye göre; konuşma esnasında meydana gelen normal konuşma akıcısızlığı, aile üyelerinin ve/veya diğer dinleyicilerin yanlış tutumuyla birlikte çocukta anksiyetenin yükselmesi sonucu kekemeliğe dönüşmektedir (17, 18, 34, 39). Guitar (17)'in belirttiğine göre Johnson; yaptığı çalışmada, kekemeliği olan ve olmayan çocukların ailelerinin tutumlarıyla ilgili benzerlikleri ve farklılıkları araştırmıştır. Johnson bu çalışmasından sonra kekemeliğin çocukların ağızında değil, ailelerin kulaklarında başladığını ifade etmiştir.

Öğrenme ve şartlanma teorilerinden bir diğeri ise “*yaklaşma-kaçınma çatışması*”dır. Sheehan (58)'in ortaya atmış olduğu bu teoriye göre; bireyin olumsuz duygu durumu dolayısıyla konuşma ve sessiz kalma isteği arasında kalması, bu iki davranışının çatışması ve bu davranışlarla ilgili eşit motivasyona sahip olması sonucu kekemelik gelişmektedir. Sheehan bu emosyonel davranışları “*buz dağı betimlemesi*” ile açıklamıştır.

Şekil 2.2. Dr. J. Sheeman'ın Buz Dağı Betimlemesi (59).

(Kaynak: Vanhoutte S. *Neurophysiological Aspects of Speech Perception and Production in Stuttering* [PhD Thesis]. Belgium: Ghent University; 2015; s.24.)

Sheeman; buz dağı betimlemesiyle, kekemelik sürecinde ortaya çıkan örtülü-açık davranışları ve duygu durumlarını betimlemiştir. Şekil 2.2'de görüldüğü üzere, içsel çatışmalara neden olan korku, kaçınma gibi örtülü duygular; kekemelikte görülen bloklar, ses tekrarları vb. davranışları ortaya çıkarmaktadır. Çocuklarda erken dönemde başlayan kekemelik ise; iletişimde birtakım problemlere yol açarak çocuğun konuşmaya yönelik korkular geliştirmesine neden olmaktadır. Bu durum konuşma ve sessiz kalma arasındaki çatışmayı arttırabilmektedir (17).

2.5.3. Psikolojik Teoriler

Embiyaoğlu (18)'nin belirttiğine göre; birçok araştırmacı kekemeliğin iç dünyada var olan birtakım saplantılar ve çatışmalar sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir. Riper (47)'in aktarımına göre Coriat ve Glauber; kekemeliğin, pregenital dönemdeki oral ve anal sadistik bileşenlerin ilerleyen yaşlarda devam etmesinden kaynaklanabilen bir psikonevroz olduğunu ifade etmiştir. Benzer bir şekilde çocukluk döneminde baskılanmış ihtiyaçlar ve olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi sonucu kekemeliğin ortaya çıktığını savunan psikolojik teoriler vardır (47). Birçok araştırmacı ego, süperego ve dış dünyanın uyumsuz gelişimiyle birlikte içsel çatışmaların artmakta olduğunu, bu çatışmaların artmasıyla birlikte ortaya çıkan

kekemeliğin de iletişim esnasında meydana gelen zorlanmalardan kaçınmak adına ortaya çıktığını düşünmektedir (18, 34, 35).

Riper (47)'in aktarımına göre Fletcher kekemeliğin; psikolojik kökenli ve sosyal ilişkileri oldukça olumsuz etkileyen, aşırı hassas sosyal tepkilere neden olan patolojik bir sosyal bozukluk olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Çocuklarda iletişim kurmaya yönelik geliştirilmiş korkularla birlikte ortaya çıkan anksiyete, korku, utanma, suçluluk ve çaresizlik duyguları da kekemeliğin psikolojik nedenleri olarak görülmektedir (17, 39). Kekemeliği olan çocuklara bilişsel davranışçı terapi uygulanan bir araştırmada sonuçların anlamlı düzeyde farklılık göstermesi, kekemeliğin psikojenik kökenli bir bozukluk olabileceği düşüncesini desteklese de (60), alanyazında yalnızca psikolojik etkenlerin kekemeliğe neden olmayacağı görüşü hakimdir. Bunlara ek olarak; kekemeliği olan çocukların anne-babalarıyla yapılan bir çalışmada, anne ve babalar genel depresyon ve kaygı düzeyleriyle ilgili kekemeliği olmayan çocukların anne ve babalarına kıyasla daha yüksek puanlar almıştır. Özellikle annelerin hem durumluk hem sürekli kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu, kekemeliği olan çocukların yanı sıra ebeveynin psikopatolojik durumunun da çocuklarda kekemeliği tetikleyebileceği ve devamlı hale getirebileceği düşüncesini destekler niteliktedir (61).

2.5.4. Talep ve Kapasite Modeli

Ward (39)'ın belirttiğine göre, "*talep ve kapasite modeli*"; Starkweather, Gottwald, ve Halfond tarafından düzenlenip şekillendirilmiştir. Bu model kapsamında; ailenin ve çevredeki diğer dinleyicilerin akıcı konuşmaya yönelik beklentileri, çocuğun akıcı konuşma kapasitesinin üstünde olduğunda kekemeliğin ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Shapiro (34)'nun aktarımına göre; Starkweather, Gottwald, ve Halfond; talep ve kapasite modelini detaylandırıp dört kategoriye ayırmıştır. Bu kategoriler: konuşmada motor kontrol (hece üretim oranı ve konuşma sırasında hareketleri düzenleme becerisi vb.), dil oluşturabilme (uygun kelimeleri bulabilme, gramere uygun cümleler kurabilme, konuşma kurallarına uyma vb.), sosyal-duygusal olgunluk ve bilişsel becerilerdir (genel zeka düzeyi ve dil becerileri).

Guitar (17)'ın belirttiğine göre, Sheehan bu modele katkı olarak; kekemeliği olan çocukların sevgi, ilgi ve cesaretlendirilme konusunda ihmal edildiğini fakat buna rağmen ailelerinin çocuklarından beklentisinin çok yüksek olduğunu ifade etmiştir. Normal gelişim gösteren çocuklar; hız, konuşma yapıları ve konuşma ritmi gibi etkenlerin iyi planlandığı bir konuşma üretiminde yeterli kapasiteye sahiptir. Konuşma sırasında uzun ve karmaşık ifadeler kullanabilmelerine rağmen, ailenin konuşma akıcılığıyla ilgili çevreleri tarafından yönlendirilmesi sonucu; çocuklar birçok soruya hızlıca maruz kalmakta, konuşmaları sıklıkla kesilmekte, karmaşık ve yaşlarına uygun olmayan kelimeler içeren cümlelerle karşılaşabilmektedir (17). Bununla birlikte ailelerin hızlı konuşma ve karmaşık ifadelerin çabuk üretilmesi talebi karşısında, çocukların motor kontrolü sağlamakta zorlanmalarıyla birlikte hızlı ve ardışık olarak gerçekleşmesi gereken konuşma sürecinde var olan kapasiteleri yetersiz kalabilmektedir. Talep-kapasite modeli, kekemeliğin bu nedenle ortaya çıktığı ve sürekli hale geldiği temeline dayanmaktadır. Teori kapsamında kekemeliğin nedenlerine yönelik birçok olasılığın ve etkileşimin düşünülmüş olması bu modeli güçlü kılsa da, söz konusu nedenleri saptayabilmek oldukça zordur (35).

2.6. Kekemelikte Kişilik Özellikleri

Birçok çalışmada kekeme bireylerin psikolojileri ve duygu durumlarına bağlı olarak bazı karakteristik özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir. Tüm kekeme bireylerde görülmemekle birlikte; yoğun kaygı, aşırı hassasiyet, utanç duyma, korkuya ve depresyona yatkınlık kekeme bireylerin belirleyici özelliklerindedir (13, 39). Kerimoğlu (62)'nin kekemeliği olan çocukların ve anne-babalarının kişilik özelliklerini incelediği araştırmasında; kekemeliği olan çocuklarda sıkılganlık, mutsuzluk, özgüvensizlik, çekingenlik, çocuksuluk, sinirlilik, tedirginlik ve kolay incinme gibi kişilik özelliklerine rastlanmıştır.

Özellikle okul çağı çocuklarında; duraksamalar, ses tekrarları ve uzatmalarıyla birlikte korku, utanma, suçluluk ve çaresizlik duyguları görülebilmektedir. Bu duygular çoğunlukla okul çağı çocuğunun çevresinden gelen beklenmedik birtakım tepkiler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tepkiler sonucu; okul çağı çocukları, konuşmalarının yaşlılarından farklı olduğunun farkına varmaktadır ve akademik başarısızlığın da eşlik etmesiyle özgüvenleri olumsuz etkilenmektedir (17).

Kayıkçı ve Belgin (31); kekemeliği olan çocukların akademik başarıları kadar, ilerleyen süreçte mesleki ve sosyal hayatlarının da bu durumdan olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu düşünce; kekemeliği olan bireylerin içe dönük ve sosyal ilişkilerde daha az etkin bireyler olmasını (29) açıklar niteliktedir.

Dumanoğlu (63)'nin aktarımına göre, İnceer ve Kocadere; kekemeliği olan bireylerin içsel konuşmalarını anlamlandırmakta zorlanan, çevrelerine karşı tahammülsüz ve ani tepkiler sergileyen, takıntılı, kendi duygularını anlamakta ve empati kurmakta güçlük çeken bireyler olduğunu ifade etmiştir.

Baydık (64)'in 7-15 yaş arasındaki kekemeliği olan ve olmayan çocuklarla yaptığı çalışmanın sonucunda; kekemeliği olan çocukların olumsuz sözel iletişim tutumlarını daha çok sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç; akranların ve çevredeki diğer bireylerin olumsuz tutumlarına bağlanabileceği gibi, olumsuz benlik algısı, dolayısıyla düşük benlik saygısı riskini de düşündürmektedir. Sakman (29)'ın kekemeliği olan çocukların davranış bozukluklarını incelediği araştırmasında da kekemeliği olan çocukların akıcı konuşanlara kıyasla daha az sosyal oldukları ve daha fazla saldırganlık belirtileri gösterdikleri görülmüştür.

Embiyaoğlu (18)'nin aktarımına göre; Coriat, Brill, Glauber ve Sheehan da kekemeliği olan bireylerin çoğunlukla iç dünyasında yaşayan, dolayısıyla toplumsal ilişkileri zayıf ve nevrotik semptomları fazla bireyler olduğu düşüncesinde birleşmektedir. Bu nevrotik semptomları ortadan kaldırmak adına psikanalitik yaklaşımlar ve davranışsal terapiler geliştirilmiştir. Fakat kekeme bireylerin ebeveynle ilişkileri ve kişilik özellikleriyle ilgili tutarlı bir sonuca ulaşılmamıştır (45). Bu bağlamda; kekemeliği olan bireylerde özgüvensizlik, çekingenlik, kaygı vb. psikolojik semptomları incelemeyi amaçlayan çalışmaların artırılması, kekemeliğin doğasını anlamak adına önem arz etmektedir.

2.7. Kekemelik ve Kaygı

Kaygı; herhangi bir sebep olmaksızın ortaya çıkan psikolojik uyarılma, gergin olma ve yüksek düzeyde endişe ile karakterize edilen zihinsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (11).

Özusta (12)'nin belirttiğine göre Spielberger; kaygıyı, sürekli ve durumluk kaygı olarak iki kategoride incelemiştir; sürekli kaygıyı, kişinin yaşantılarını genellikle stres faktörü olarak algılaması ya da bu şekilde anlamlandırması olarak tanımlamıştır. Sürekli kaygı yaşayan bireyler, nesnel olarak tehlikeli olmayacak ve stres yaratmayacak durumları tehdit unsuru olarak görebilmektedir. Sürekli kaygının yanı sıra durumluk kaygı, kişinin bazı özel durumları tehdit unsuru olarak algılaması sonucu oluşan duygusal bir tepki olarak tanımlanmıştır. Durumluk kaygı seviyesi kişinin tehdit unsurunu ne yoğunlukta algıladığına ve bu algının ne kadar kalıcı olduğuna bağlıdır (12).

Kekeme bireylerin kaygı düzeyleriyle ilgili fikir birliği sağlanmamış olup (13, 65), konuşma üretimi esnasında yaşadıkları korku ve utanma gibi birtakım problemlerin kaygıya neden olabileceği görüşü yaygındır (16). Çocuklar ve ergenlerin, kekemelik ve kekemeliğin getirdiği stres faktörüyle birlikte daha kaygılı oldukları düşünülmektedir (27). Akseki (66)'nin kekemeliği olan ve olmayan bireylerin bilişsel çatışmalarını ve anksiyete düzeylerini incelediği çalışma bulguları da, kekemeliği olan bireylerin kaygı düzeylerinin akıcı konuşanlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Dumanoğlu (63)'nin belirttiğine göre; öğrenilmiş bir davranış olarak belirli konuşma seslerine karşı korku halinde, telefonda/bir topluluğun karşısında veya sosyal ortamlarda, otorite figürü konumundaki bireylerin karşısında, hayatlarındaki olumlu/olumsuz yeni bir gelişmede, hasta/yorgun/uykulu olduklarında, konuşma üretimi esnasında hız/nefes kontrolünü yitirmeleri durumunda kekeme bireylerin gerilimlerinin artabildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca kekeme bireylerin konuşma esnasında sözlerinin yarıda kesilmeyeceğine ilişkin kaygıları olmadığında, kekemeliğe dair korkularının azaldığı ve daha akıcı olabildikleri görülmektedir (67).

Çoğunlukla erken çocukluk döneminde başlayan kekemeliğe birlikte, bu dönemde çocukların karşılaştığı tepkiler, sosyal ve psikolojik bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Özellikle okul sürecinin başlamasıyla birlikte çocuklar sosyal bir ortamda, normalden daha fazla sözel iletişim gerektiren durumlar içerisinde bulunmaktadır. Kekemeliği olan ve arkadaşları tarafından reddedilebilen çocuklar, kekemeliği olmayan akranlarına göre daha az popüler olabilmektedir. Tüm

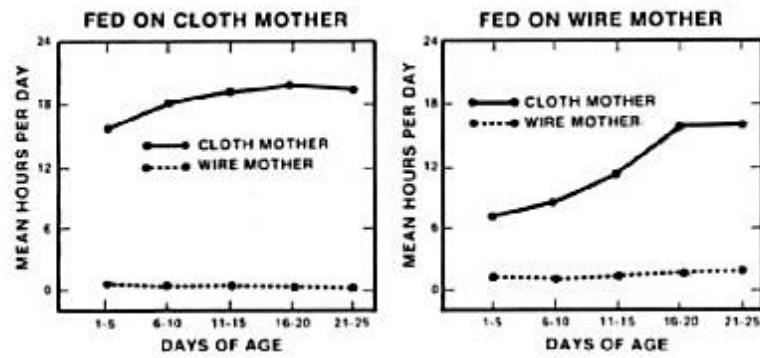
bu nedenler kekemeliği olan çocuklarda düşük benlik saygısına, utanma ve strese, geri çekilmeye, düşük okul performansına, dolayısıyla da sosyal kaygıya neden olmaktadır (14). Okulöncesi ve okul çağı çocuklarında kekemelik sonucu ortaya çıkan zorbalık, dışlanma, alay edilme gibi olumsuz faktörler de benzer bir şekilde çocuklarda sosyal kaygıyı tetikleyebilmektedir (15, 39). Dönmez (68)'in, kekemeliği olan 6-12 yaş grubu çocukların kekemeliklerine eşlik eden psikiyatrik bozukluklarını incelediği çalışmasında, sosyal kaygının da kekemeliğe eşlik ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Embiyaoğlu (18)'nin aktarımına göre; çocuklarda kekemeliğe eşlik eden sosyal kaygıya ek olarak, bu çocukların %51'inde ayrılık kaygısına neden olabilecek yaşantılar da görülmektedir. Bu kaygı annenin ölümüyle olabileceği gibi, annenin bebeklik döneminde çocuğu reddetmesiyle de ortaya çıkabilmektedir. Kekemeliği olan çocukların anne ve babalarında da benzer yaşantıların görülmesiyle birlikte bu bulgu; kekemelik, güvenli bağlanma ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiler konusunda düşündürücü bir nitelikte olup, önem arz etmektedir. Nitekim Tulpar (69)'ın 4-6 yaş grubu çocukların bağlanma stillerini ve duygu düzenleme becerilerini incelediği araştırmasında da; güvenli bağlanan çocukların ebeveynden ayrılma durumunda kabullenici, güvensiz bağlanan çocukların ise kaygılı ve gergin bir tutumda oldukları görülmüş olup, bu araştırma çocuklarda güvenli bağlanma ve kaygı düzeyi arasındaki negatif yönlü ilişkiyi ortaya koymuştur.

2.8. Bağlanma ve Gelişimi

Bağlanma; anne, baba veya bakım verenle kurulan yoğun, yakın ve duygusal ilişkidir. Bebekler kendi yaşamlarını sürdürebilecek nitelikte olmadığı için bağlanma hayatta kalmayı sağlamaktadır (24).

Marrone (33)'nin aktarımına göre; Freud, psikanalitik teorisi kapsamında; erken dönemde anne veya bakım verenle kurulan bağın, yaşamın ilerleyen zamanlarındaki ilişkileri şekillendirdiğini belirtmiştir. Başka bir ifadeyle, annenin davranış kalıpları ve erken dönemde bebeğiyle olan iletişimi, bebeğin sonraki ilişkileri için bir temsil niteliğindedir (70). Psikanalitik teori, bebeğin emme içgüdüğü ile doğduğu ve oral hazzın anne tarafından karşılandığı, bağlanmanın ilk aşamada anneyle gerçekleştiği ve beslenme temelli olduğu düşüncesine dayanmaktadır (71).

İlk çalışmalar kapsamında bağlanmanın beslenmeyle yakından ilişkili olduğu düşünülse de (72), Harry Harlow (73)'un araştırması bağlanmanın beslenmeden çok güvende olma ve rahatlık hissiyle ilgili olduğunu kanıtlamıştır. Bu araştırmada; bebek maymunlar doğduklarında annelerinden ayrılmış olup, 6 ay boyunca tel veya kumaştan yapılmış anne maketleriyle büyütülmüştür. Tel anne beslenmeyi sağlamasına rağmen, maymunların kumaştan yapılmış anneye daha fazla vakit geçirdiği görülmüştür. Tel anne ve kumaş anneye geçirilen süreler Şekil 2.3'te yer almaktadır.

Şekil 2.3. Kumaş ve Tel Annelerle Geçirilen Süre (73).

(Kaynak: Harlow HF. *The Nature of Love. American Psychologist Journal. 13: 573-685; s.579.*)

Bu sonuç bağlanma sürecinde beslenmenin önemini daha aza indirgemıştır (11, 24, 70).

Bowlby (24)'nin bağlanma teorisine göre bağlanmanın; ilk 2 ay, 2-7 ay arası, 7-24 ay arası ve 24 ayın üzerinde olmak üzere dört aşaması bulunmaktadır. İlk aşamada tüm yabancılar bebek için aynı etkiye sahipken, ikinci aşamada genellikle temel bakım verene bağlanma başlamaktadır. Üçüncü aşamada bebekler ebeveynler gibi düzenli bakım verenle iletişime ihtiyaç duymaktadır. Dördüncü aşamada ise başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamakta ve davranışlarını buna göre şekillendirmektedirler (24, 71). Hankin ve Abela (74)'nin aktarımına göre, Bowlby; bağlanmada ses tonu, yüz ifadeleri, bakışmalar, hareketler, fizyolojik olaylar; anne ve çocuğun belirli duyguları eş zamanlı hissedebilmesi ve deneyimleyebilmesi açısından önemlidir. Bu sayede anne, çocuğun duygulanımlarına doğru yanıtı

verebilmekte ve çocuğa çeşitli duygular sunabilmekte olup, her iki tarafın da doyum sağladığı bir ilişki sağlanmaktadır (25).

Goldberg (75)'in belirttiğine göre; Marry Ainsworth ve arkadaşları ise, “*Yabancı Ortam Deneyi*” ile bağlanmada bireysel farklılıklara dikkat çekmiştir. Ainsworth yabancı ortam deneyini ilk olarak Uganda’da, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirmiştir. Anne, çocuk ve yabancı bir bireyle gerçekleştirilen deneyde, annenin belirli bir süre ortamdaki ayrılması sağlanmış olup, çocuğun anneden ayrıldığı ve anneye tekrar bulunduğu anlardaki tepkileri gözlemlenmiş ve bağlanma stilini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ainsworth, bu deney sonucuna göre çocukları; “güvenli bağlanan, güvensiz kaçınan ve güvensiz dirençli bağlanan çocuklar” olarak üç grupta kategorize etmiştir. Daha sonra Main, Solomon ve Weston dördüncü bir kategori ortaya koyarak bu kategorideki çocukları “güvensiz dağınık çocuklar” olarak tanımlamışlardır. Tüm bu çalışmaların sonucunda “*Yabancı Ortam Deneyi*” kapsamında, çocuklar bağlanma stillerine göre dört gruba ayrılmıştır (33, 70, 76).

Bağlanma stillerine göre çocukların ve annelerinin özellikleri Tablo 2.2’de sunulmuştur.

Tablo 2.2. Yabancı ortam deneyinde bağlanma stillerine bağlı olarak çocuk ve annenin özellikleri (33).

Bağlanma Stilleri	Çocuğun Özellikleri	Annenin Özellikleri
Güvenli Bağlanma	Kendini güvende hissetmektedir ve bakım veren birey çocuğun çevreyi tanıması adına güvenli bir kişi konumundadır.	Çocuğun ihtiyaçlarına kısa sürede cevap vermektedir ve annenin beklentileri çocuğun yetenekleriyle uyumluluk göstermektedir. Anne ve çocuk arasındaki bağ tutarlı ve sağlıklıdır.
Güvensiz Kaçınan Bağlanma	Anne odaya döndüğünde anneden kaçınan ve anneye karşı güvensiz bir tavır sergilemektedir.	Çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermemektedir ve çocuğu hemen serbest bırakmaktadır. Çocuğun ağlamasına karşı duyarsızdır ve yeteneklerine oranla gerçekçi olmayan beklentilere sahiptir.
Güvensiz Dirençli Bağlanma	Annenin dönüşüne karşı kararsız, güvensiz ve dirençli bir tavır sergilemektedir. Anneye tutunurken, vurarak ve direnç göstererek, anneye mücadele etmektedir.	Çocuğun ağlamasına çok yavaş veya tutarsız bir tepki göstermektedir. Çocuğun ihtiyaçları her zaman karşılanmamaktadır ve annenin çocuğa karşı tepkileri tahmin edilememektedir. Annenin madde bağımlılığı ve bağlanma sorunları gibi ruhsal problemleri olabilmektedir.
Güvensiz Dağınık Bağlanma	Anneyi gördüğünde dağınık ve şaşkın bir tavır sergilemektedir. Kafa karışıklığı ve korku belirtileri göstermektedir. Depresif, rahatlatılması zor, sürekli ilgi bekleyen, baskılanmış, engellenmiş, endişeli ve yabancılara karşı savunmasız bir yapıya sahiptir.	Çocuğa karşı tavrı kafa karıştırıcı, müdahaleci ve korkutucu olmaktadır. Ayrıca rol karmaşası içindedir. Bu tür ebeveynlikler çocuğa karşı kötü muamele ve istismarla ilişkilendirilmektedir.

(Kaynak: Marrone M. *Attachment and Interaction: From Bowlby to Current Clinical Theory and Practice. Second Edition. Londra: Jessica Kingsley Publishers; 2014; s.61-63.*)

Yabancı ortam deneyi sonucunda; güvenli bağlanmayı sağlayabilen 12 aylık bebeklerin, 24 aylık olduklarında güvensiz bağlanan akranlarına göre daha rahat oyun oynadıkları gözlemlenmiştir. Benzer bir şekilde 15 aylık bebeklerin okul dönemlerinde kurdukları ilişkilerine yönelik belirleyici farklar olduğu, güvenli bağlananların sosyal ortamda daha uyumlu, risk alabilen, samimi ilişkiler kurabilen ve sürdürebilen bireyler olduğu görülmüştür (11). Bu bulguya ek olarak, güvenli bağlanan çocukların problem çözme ve stresle baş edebilme becerilerinin daha sağlıklı bir gelişim gösterdiği ve bu çocukların olumlu bakış açısına sahip, duyarlı bireyler oldukları bilinmektedir (26). Adler-Tapia (70)'nın aktarımına göre; Anna Freud da bu bulguları destekler şekilde, yetimhanedeki çocuklarla yaptığı gözlemler sonucunda, kişiliğin normal ve sağlıklı gelişiminin çocuğun erken dönemdeki bağlanma koşullarına ve saldırganlık vb. içgüdüsel etkenlere bağlı olduğunu ifade etmiştir. Erken dönemde gerçekleşen bağlanma koşullarının yaşamın daha sonraki evrelerinde kurulan ilişkiler üzerindeki etkilerine ilişkin elde edilen bu sonuçlar; bebeklerin doğdukları andan itibaren kabul edilme ve önemsenme ihtiyacı duyduğu; önemsendiğini, kabullenildiğini ve sevildiğini hisseden bebeklerin daha sağlıklı gelişim gösterdiği (77) düşüncesini de desteklemektedir.

Ebeveyni veya bakım vereni tarafından duygusal anlamda doyum sağlanan bir bebek, ayrılma durumunda anne veya bakım verenle arasındaki ortak yaşamdan daha kolay sıyrılabilmektedir (78). Farklı koşullarda çocuğuna karşı uyumlanabilen ve ebeveynliğe duygusal açıdan hazır anne-babalara sahip çocukların, güvenli bağlanma örüntülerini sağladıkları bilinmektedir. Bu anne-babalar çocuklarıyla kaliteli etkileşimi destekler nitelikte, olumlu veya olumsuz duyguları kabul edebilen, bu duyguları kontrol altına alabilen ve düzenleyebilen bireylerdir (79). Taş Zalluhoğlu (80)'nun aktarımına göre de; Perris ve Anderson, güvenli bağlanma durumunda annelerin daha sıcak ve sorumlu davrandığını, güvensiz bağlanma durumunda annelerin daha öfkeli ve müdahaleci davranışlarda bulunduğunu belirtmişlerdir. Güvensiz bağlanan çocukların ebeveyni çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını yeterince karşılamayan, çocuğu reddeden, tutarsız, ihmalkar ve çoğu zaman kayıtsız bir tavırda olmaktadır. Görgü (81)'nin aktarımına göre Bell ve Ainsworth da; bebeğin çok fazla ağlaması, dış görünüşünün normalden farklı ve kusurlu oluşu, annenin psikiyatrik bozuklukları ve duyarsızlığı gibi faktörlerin

bağlanmayı olumsuz etkileyebileceği görüşündedir. Bunun sonucu olarak annenin yanlarından ayrılmasıyla birlikte bazı çocuklar tepkisiz kalırken, bazı çocuklar yoğun stres ve ayrılık kaygısı yaşamakta, eş zamanlı olarak çocukların kalp ritimleri değişmekte ve kortizol seviyeleri yükselmektedir. Ayrıca öfkeli ve saldırgan davranışlar sergileyip içe dönük ve iletişime kapalı bir tavır içerisinde girmektedirler (79, 82). Kendi duygularını fark etme, aktarabilme, kabullenebilme, çevresindeki bireylerle sağlıklı, tatmin edici bir iletişim ve yakınlık kurabilme anlamında yetersiz olmaktadır. Güvensiz bağlanmaya neden olan travmatik yaşantılar; ilerleyen dönemde bellekle ilgili sorunlar, özsaygı yoksunluğu, duygularla ilgili tutarsızlık, stresle baş edememe gibi olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir (25). Bu durumun aksine, Marrone (33)'nin aktarımına göre, ebeveynine güvenli bağlanan çocukların ise benlik saygısı ve empati becerileri daha fazla gelişme göstermektedir. Yaşamın ilk iki yılını kapsayan bir çalışma da; güvenli bağlanan bebeklerin anneleriyle iletişim anında daha hevesli, uyumlu ve annelerine karşı olumlu bir tavır içerisinde olduklarını göstermiştir. Bu bebeklerde hayal kırıklığı ve saldırganlık belirtileri daha az gözlemlenmiştir (26).

Vicedo (72)'nin belirttiğine göre, Bowlby ve Ainsworth ilk çalışmalarını anneye bağlanma üzerine sürdürmüştür fakat daha sonra bağlanma üzerine yapılan çalışmalar, baba-çocuk ilişkisinin de bağlanmada önemli bir faktör olduğunu göstermiştir. Bununla ilgili ilk çalışma Lamb tarafından yapılmış, küçük çocuklar evde gözlemlenerek anne ve babalarıyla iletişimlerinin benzerlikleri ortaya koyulmuştur. Marrone (33)'nin aktarımına göre, baba-çocuk arasındaki bağlanmayla ilgili bir çalışma da Main ve Weston tarafından yapılmıştır ve çocuğun anneye olan iletişimi ve babayla olan iletişiminin niteliği arasında farklara ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre; çocuklar hem anneye hem de babaya güvenli bağlanabilmekte, anne veya babadan birine güvenli bağlanabilmekte ya da her ikisine de güvensiz bağlanabilmektedir. Bu bulguya ek olarak, Sümer ve Anafarta Şendağ (83) ise orta çocukluk dönemindeki çocuklarla sürdürdükleri çalışmalarında anneye ve babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Orta çocukluk döneminde okulda geçirilen zamanın artması dolayısıyla çocuklar daha çok öğrenme, keşfetme, akranlarla ilişkilere ve akademik kaygılara

yoğunlaşmakta olup (71), odakları ebeveyn-çocuk ilişkilerinden nispeten uzaklaşmakta ve içinde buldukları gelişimsel döneme göre farklı alanlara yönelebilmektedir. Sümer ve Anafarta Şendağ (83)'in aktarımına göre de; orta çocukluk döneminde ilk çocukluk dönemine kıyasla ebeveyne bağlanma örüntülerinde fiziksel yakınlığa daha az ihtiyaç duyulmaktadır ve fiziksel yakınlık yerine ebeveynle iletişim temelli bağlanma örüntüleri ön plana çıkmaktadır. Bu duruma benzer bir şekilde; ergenlik öncesi dönemdeki ve ergenlik dönemindeki çocuklarda da içinde buldukları gelişimsel dönem dolayısıyla, ilk çocukluk döneminde ortaya çıkan ebeveyne bağlanma örüntülerinin özellikleri devam etse de (84) ebeveynle iletişimde daha özerk bir tutum görülmektedir (24, 26). Turan Cebeci (85)'nin belirttiğine göre; bebeklik ve çocuklukta bağlanma figürüyle olan ilişkinin temelini kişinin güvenli bir sığınak olduğu düşüncesi oluştururken, ergenlik döneminde bağlanma figürüyle kurulan ilişkinin, özerkliği ve duygusal bağı sağlama temelli olduğu görülmektedir. Bebeklik ve çocuklukta bağlanma figürünün anne veya birincil bakım veren olduğu görülürken, ergenlik döneminde anne veya birincil bakım verenin yerini akranlar almaktadır. Ayrıca bağlanma sürecine ilişkin etkileşimler bebeklik ve çocukluk döneminde dışsal/gözlemlenebilir, ergenlikte ise içsel niteliktedir. Bununla birlikte; bebeklik ve çocuklukta görülen bağlanma stilleri ergenlikte de varlığını sürdürmektedir. Hazan ve Shaver (86) da yaptıkları çalışmada; bebeklik ve çocukluk döneminde güvenli bağlanma, güvensiz kaçınan bağlanma ve endişeli/kararsız bağlanma stillerinin sıklığının, ergenlikte görülme sıklığına yakın oranlarda olduğunu tespit etmişlerdir.

Bağlanma örüntülerinin bireyin ilerleyen dönemdeki kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğu (70) ve kekemeliği olan bireylerde benlik saygısının düşük olabildiği (64) görüşüne ek olarak; yoğun kaygı, aşırı hassasiyet, utanç duyma, korkuya ve depresyona yatkınlık (13, 39, 49) gibi özellikler güvensiz bağlanmanın patolojik özellikleriyle örtüşmektedir (25, 74). Ayrıca bağlanmanın temelini oluşturan duygusal etkileşimin yetersiz düzeyde olmasının dil gelişimini olumsuz etkileyebildiği ve konuşma bozukluklarına yol açabildiği (26, 87) düşünüldüğünde, kekemeliği olan çocuklarda güvenli bağlanma düzeyinin araştırılması gereken, önemli bir konu olduğu düşünülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu başlık altında; araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, araştırma kapsamında kullanılan ölçekler, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada; 9-12 yaş grubunda, kekemelik alanında tıbbi ve eğitsel tanısı bulunan, kekemelik dışında herhangi bir psikolojik/gelişimsel tanısı bulunmayan ve Ankara il merkezinde yer alan Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde dil-konuşma bozuklukları üzerine terapi desteği sağlayan 15 özel eğitim kurumunda terapisi devam etmekte olan çocukların sürekli/durumluk kaygıları ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri bazı bağımsız değişkenler açısından incelenmiştir ve çalışmadaki bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ve ilişki modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli; katılımcıların araştırma konusuna yönelik görüşlerini belirlemeyi ve mevcut durumu olduğu gibi yansıtmayı hedefleyen betimsel bir yöntemdir. İlişki model ise; değişkenlere herhangi bir müdahalede bulunmaksızın, uygun istatistiksel analiz yöntemleriyle değişkenler arası “ilişki, etki, fark” belirlemeye yönelik bir modeldir (88).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evren ve örnekleminin belirlenmesi amacıyla ulaşılabilirlik dikkate alınmıştır ve araştırmanın Ankara il merkezinde yer alan Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde yapılmasına karar verilmiştir. Evrenin tespiti için Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğüne başvurularak çalışma kapsamında belirlenen özellikleri taşıyan toplam çocuk sayısına ulaşılması hedeflenmiştir. Ancak; Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğünden, dil ve konuşma bozukluklarının bir bütün olarak ele alındığı ve yaş gruplarının eğitim seviyesine göre belirlendiği yanıtı alınmış olup, kekemelik tanısı almış 9-12 yaş grubundaki toplam çocuk sayısına net olarak ulaşamamıştır. Bu durumdan dolayı, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü resmi web sitesi üzerinden Ankara il merkezinde bulunan Çankaya ve Yenimahalle ilçelerindeki özel eğitim kurumları listesine ulaşılmıştır (Erişim

Tarihi: 16.03.2019). Listede yer alan özel eğitim kurumlarıyla telefon aracılığıyla görüşülerek kekemeliğe yönelik terapi desteği sağlayan ve araştırmaya uygun kriterlerde çocukların bulunduğu 18 kurum ve 67 çocuk olduğu tespit edilmiştir. Dolayısı ile bu çalışmanın çalışma grubu, Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde bulunan, kekemelik alanında tıbbi ve eğitsel tanı almış, özel eğitim merkezlerinde terapisi devam eden 9-12 yaş grubu 67 çocuktan oluşmuştur.

Araştırmanın temsil etme gücünü arttırmak adına belirlenen tüm kurumlardan veri toplanması hedeflenmiştir. Ancak, belirlenen kurumlardan 3 tanesi araştırmaya katılım sağlamayı reddetmiş olup, bunlara bağlı olarak araştırmanın çalışma grubunu katılım için gönüllü olan 15 kurumda kekemeliğe yönelik terapisi devam eden, 9-12 yaş grubundaki 62 çocuk oluşturmaktadır.

3.2.1. Örneklem Grubunu Oluşturan Çocuklara ve Ebeveyne İlişkin Demografik Bilgiler

Örneklem grubunu oluşturan çocukların ve ebeveynin demografik bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Örneklem grubunu oluşturan çocuklara ve ebeveyne ilişkin demografik bilgilerin dağılımı.

	Değişkenler	Gruplar	F	%
Çocuk	Cinsiyet	Kız	22	35.5
		Erkek	40	64.5
	Yaş	9	20	32.3
		10	16	25.8
		11	14	22.6
		12	12	19.4
	Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	12	19.4
		Bir Kardeş	35	56.5
		İki Kardeş	15	24.2
	Doğum Sırası	Birinci Sıra	40	64.5
		İkinci ve Üçüncü Sıra	22	35.5
	Kekemeliğin Başlangıç Yaşı	3	15	24.2
		4	22	35.5
		5	20	32.3
6		5	8.1	
Anne	Eğitim Durumu	İlkokul ve Ortaokul	7	11.3
		Lise	20	32.3
		Üniversite	35	56.5
	Meslek/Çalışma Durumu	Kamu Personeli	22	35.5
		Serbest Meslek ve Özel Sektör	19	30.6
		Çalışmıyor	21	33.9
Baba	Eğitim Durumu	Ortaokul	5	8.1
		Lise	18	29
		Üniversite	39	62.9
	Meslek	Kamu Personeli	29	46.8
		Serbest Meslek	28	45.2
İşçi ve Özel Sektör		5	8.0	
Anne/Baba Durumu	Birlikte / Ayrı Olma Durumu	Birlikte	59	95.2
	Ayrı	3	4.8	
		Toplam	62	100

Tablo 3.1 incelendiğinde; örnekleme oluşturan çocukların %35.5'inin kız, %64.5'inin erkek olduğu görülmektedir. Örnekleme grubundaki çocukların % 32.3'ü 9 yaşındayken, %25.8'i 10 yaşında, % 22.6'sı 11 yaşında ve % 19.4'ü 12 yaşındadır. Çocukların % 19.4'ünün tek çocuk olduğu görülmekte, %56.5'inin bir kardeşi, %24.2'sinin iki kardeşi bulunmaktadır. Çocukların %64.5'i ilk sırada doğmuş olup, %35.5'i ikinci ve üçüncü sırada doğmuştur. Kekemelik başlangıç yaşının; çocukların %24.2'sinde 3 yaş olduğu görülürken, %35.5'inde 4 yaş, %32.3'ünde 5 yaş ve %8.1'inde 6 yaş olduğu görülmektedir.

Çocukların anne ve babalarının demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde; örnekleme grubundaki annelerin %11.3'ünün “ilkokul” ve “ortaokul” mezunu, %32.3'ünün “lise” mezunu ve %56.5'inin “üniversite” mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin %35.5'i kamu personeli olup, %30.6'sı serbest meslekte ve özel sektörde çalışmakta, %33.9'u çalışmamaktadır.

Örnekleme grubundaki babaların %8.1'i “ortaokul” mezunu, %29'u “lise” mezunu, %62.9'u “üniversite” mezunudur. Babaların mesleklerine ilişkin dağılımlara bakıldığında; %46.8'i kamu personeli olarak çalışmakta olup, %45.2'sinin serbest meslekte, %8'inin işçi olarak ve özel sektörde çalıştığı görülmektedir.

Çocukların anne-babalarının birlikte veya ayrı olma durumlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik bulgularına göre; anne ve babaların %95.2'si birlikte yaşamakta olup, %4.8'i ayrı yaşamaktadır.

Bu demografik özelliklere ek olarak, örnekleme grubundaki anne ve babaların tamamının öz ve sağ olduğu, ev içinde anne-baba ve çocuklar haricinde herhangi bir bireyin yaşamadığı görülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında; çocukların ve ebeveynin demografik bilgilerine yönelik veri elde etmek amacıyla “Demografik Bilgi Formu”, çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeylerini belirlemek için “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği”, çocukların ebeveynine güvenli bağlanma düzeylerini belirlemek için “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” veri toplama araçları kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Çocukların ve anne-babaların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan formda çocuğun doğum tarihini, cinsiyetini, kardeş sayısını, doğum sırasını, kekemelik başlangıç yaşını; anne ve babanın öz veya üvey, sağ veya ölü, birlikte veya ayrı olma durumlarını, mesleklerini ve eğitim durumlarını, aile dışında evde yaşayan bir bireyin olup olmadığını öğrenmeye yönelik sorular yer almaktadır.

3.3.2. Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği (ÇSDKÖ)

Özusta (12)'nin belirttiğine göre; Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği, Spielberger (1973) tarafından durumluk ve sürekli kaygı yatkınlığı konusunda çocuklardaki bireysel farklılıkları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeklerin Türkiye normlarının belirlenmesi, geçerlik-güvenirlilik çalışması 1995 yılında Özusta tarafından yapılmıştır (12).

Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği'nin iç tutarlığının incelenmesi amacıyla maddeler için madde bırakma korelasyon katsayıları, ölçekler içinse Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. "Sürekli Kaygı Ölçeği"nin Cronbach alfa katsayısı .81, "Durumluk Kaygı Ölçeği"nin Cronbach alfa katsayısı .82, bulunmuştur. Sonuç olarak ÇSDKÖ'nün iç tutarlık açısından kabul edilebilir bir ölçüm aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İç tutarlık hakkında daha detaylı bir sonuca ulaşmak amacıyla madde bırakma korelasyon tekniği uygulanmıştır. Sonuç olarak "Durumluk Kaygı Ölçeği"nde 5. ve 7. maddelerin, "Sürekli Kaygı Ölçeği"nde ise 13. maddenin madde bırakma korelasyonlarının .30'un altına düştüğü görülmüştür. Bu durumun; Durumluk Kaygı Ölçeği'nde yer alan 5. madde (Kendimi "Çok huzursuz hissediyorum"/"Huzursuz hissediyorum"/"Huzursuz hissetmiyorum"), ölçekteki 3. maddenin (Kendimi "Çok huzurlu hissediyorum" / "Huzurlu hissediyorum" / "Huzurlu hissetmiyorum") olumsuz anlamını içerdiğinden, bu iki madde arasındaki farkın çocuklar tarafından gözden kaçırılabilceği sonucu ortaya çıktığı düşünülmüştür (12).

Sürekli ve durumluk kaygıyı ölçmek için kullanılan ölçekte iki ayrı form bulunmaktadır. Sürekli kaygıyı ölçmek için kullanılan form 20 maddeden oluşmakta

ve çocukların “genellikle” nasıl hissettiğini belirlemeye yönelik maddeler içermektedir. Her maddeye karşılık “hemen hemen hiç”, “bazen” ve “sık sık” seçenekleri bulunmakta; ölçeğin puanlaması “hemen hemen hiç” seçeneği için 1, “bazen” seçeneği için 2, “sık sık” seçeneği için 3 şeklinde yapılmaktadır. Hatalı işaretlemelerin bulunmadığı bir sürekli kaygı ölçeği formunda en yüksek puan 60, en düşük puan 20’dir (12). Yüksek puanlar yüksek sürekli kaygıyı ifade etmektedir (89). Tez çalışmasında; örneklem grubunun sürekli kaygı puanı ortalaması tespit edilmiş olup, bu puanın ½ standart sapma altı ve ½ standart sapma üstü ayrılarak düşük, orta ve yüksek kaygı düzeyi şeklinde üç grup oluşturulmuştur (12).

Durumluk kaygı düzeyini ölçmek için kullanılan formda 20 madde bulunmakta; “Çok sakin hissediyorum”, “Sakin hissediyorum”, “Sakin hissetmiyorum” vb. maddelerle çocuğun “o an” nasıl hissettiğini belirlemeye yönelik seçenekler bulunmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 16, 18 ve 19. maddeleri ters puanlanmaktadır. Hatalı işaretlemelerin olmadığı bir durumluk kaygı ölçeği formunda en yüksek puan 60, en düşük puan 20’dir (12). Yüksek puanlar yüksek durumluk kaygıyı ifade etmektedir (89). Tez çalışmasında; örneklem grubunun durumluk kaygı puanı ortalaması tespit edilmiş olup, bu puanın ½ standart sapma altı ve ½ standart sapma üstü ayrılarak düşük, orta ve yüksek kaygı düzeyi şeklinde üç grup oluşturulmuştur (12).

Ölçeğin araştırma için kullanılma izni e-posta yoluyla alınmıştır (Bkz. Ek 1).

3.3.3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ)

Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği, Kerns ve arkadaşları (1996) tarafından 9-12 yaş grubundaki çocukların, ebeveyne veya bakım verene güvenli bağlanma düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (83). Ölçek 15 maddeden oluşmakta, maddeler dört aralıklı ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Her bir maddede, birbirinden farklı iki çocuğu sembolize eden iki durum ve bu durumlara ek olarak “bana çok benziyor” ve “bana biraz benziyor” seçenekleri vardır (örn.; Bazı çocuklar “Keşke annem sorunlarımla daha çok ilgilense.” derler /AMA/ Bazı çocuklar annelerinin onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.). Çocuklardan kendilerine en çok benzeyen durumu seçip, “bana çok benziyor” veya “bana biraz benziyor” seçeneklerinden

birini işaretlemeleri beklenmektedir. Her bir madde 1-4 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin 1., 3., 4., 9., 10., 13. ve 15. maddeleri ters puanlanmaktadır. Hatalı işaretlemelerin olmadığı bir formda alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan 15'tir. Yüksek puanlar, ebeveyne/bakım verene yüksek düzeyde güvenli bağlanmayı işaret etmektedir (90).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlik-güvenirlik çalışması 2009 yılında Sümer ve Anafarta Şendağ tarafından yapılmıştır. Geçerlik-güvenirlik çalışması için 15 madde üzerinde, anne ve baba için ayrı ayrı olmak üzere faktör analizi yapılmıştır. Yapılan detaylı faktör analizi sonucunda; hem anne hem de baba formu için KGBÖ'nün tek boyut üzerinden ebeveyne güvenli bağlanma düzeyini ölçtüğü görülmüştür. Ölçeğin anne ve baba formlarının yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmış olup, hesaplanan iç tutarlık katsayıları tek boyutu destekler şekilde sırasıyla .84 ve .88 olarak bulunmuştur (83).

Ölçek, bilimsel çalışmalar için tüm araştırmacıların erişimine ve kullanımına açıktır (91).

3.4. Veri Toplama Süreci

Kekemelik tanısı almış 9-12 yaş grubundaki çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin ve sürekli/durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi amacıyla izlenen veri toplama sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- Öncelikle, araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi ve yürütülebilmesi için gereken Etik Kurul izni, Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna başvurularak alınmıştır (Bkz. Ek-2).
- Etik kurul izni alındıktan sonra, Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde ikamet eden ve kekemelik tanısı (tıbbi ve eğitsel) bulunan 9-12 yaş grubundaki toplam çocuk sayısını öğrenmek amacıyla Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne gerekli başvuru yapılmıştır. Ancak, ilgili müdürlükten edinilen bilgi kapsamında dil ve konuşma bozukluklarının bir bütün olarak ele alınması ve yaş gruplarının eğitim seviyesine göre belirlenmesi nedeniyle kekemelik tanısı almış 9-12 yaş grubunda bulunan toplam çocuk sayısına

ulaşılamamıştır. Bu durumdan dolayı, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü resmi web sitesi üzerinden Ankara il merkezinde bulunan Çankaya ve Yenimahalle ilçelerindeki özel eğitim kurumları listesine ulaşılmıştır (Erişim Tarihi: 16.03.2019). Listede yer alan özel eğitim kurumlarıyla telefon aracılığıyla görüşülerek kekemeliğe yönelik terapi desteği sağlayan ve araştırmaya uygun kriterlerde çocukların bulunduğu 18 kurum ve 67 çocuk olduğu tespit edilmiştir. Dolayısı ile bu araştırmanın çalışma grubu, Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde bulunan, kekemelik alanında tıbbi/eğitsel tanı almış ve özel eğitim merkezlerinde terapisi devam eden 9-12 yaş grubu 67 çocuktan oluşmuştur.

- Araştırmacı, belirlenen kurumlara giderek veya telefon aracılığıyla çalışmanın amacı ve veri toplama süreci hakkında bilgi vermiştir. Çalışmaya katkı vermeyi kabul eden 15 özel eğitim kurumunda terapisi devam eden ve gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 62 çocuk çalışma grubunu oluşturmuş, araştırma bu çocuklarla sürdürülmüştür. Ailelerin çalışmaya katılma konusunda onayları alınırken çalışma hakkında detaylı bilgi “Onam Formu” aracılığıyla verilmiştir.
- Bir sonraki aşamada, araştırma kapsamında kullanılacak olan veri toplama araçları çocuk sayısına göre hazırlanmıştır. Bu doğrultuda, “Araştırma Amaçlı Çalışma için Aydınlatılmış Onam Formu”, “Araştırma Amaçlı Çalışma için Çocuk Rıza Formu”, “Demografik Bilgi Formu”, “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” çalışma için hazırlanmıştır. Öncelikle ailelerin onayı ile birlikte “Onam Formu” ve “Demografik Bilgi Formu” aileler tarafından doldurulmuş olup; bu aşamadan sonra “Araştırma Amaçlı Çalışma için Çocuk Rıza Formu”, “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” örneklem grubundaki çocuklar tarafından doldurulmuştur. “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”, örneklem grubunun anneye güvenli bağlanma düzeyini ve babaya güvenli bağlanma düzeyini ölçmek amacıyla iki ayrı form şeklinde uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasında, her çocuğun terapi seansı değiştiği için araştırmacı denk geldiği çocuklara çalışma ile ilgili gerekli açıklamaları detayları ile yapmıştır, denk

gelinemediği durumlarda veri kaybı yaşamamak adına ölçekler terapistlere/eğitimcilere bırakılmıştır. Terapistlere/eğitimcilere yapılan detaylı açıklamalar doğrultusunda, gerekli açıklamalar çocuklara yapılarak ölçekler uygulanmıştır. Bu doğrultuda, anlık sorular olması durumunda araştırmacı ile telefon aracılığıyla iletişim kurulabileceği de belirtilmiştir.

- Araştırmada kullanılan ölçeklerden biri olan “Durumluk Kaygı Ölçeği”nin örneklem grubundaki çocukların ölçeğin uygulandığı andaki kaygı düzeyini belirlemeye yönelik maddeler içermesinden dolayı, ölçeği araştırmacının uygulamasının sonuçları etkileyebileceği varsayılarak, araştırma grubundaki çocukların terapistlerine/eğitimcilerine ölçeklerin uygulanma şekli detaylı anlatılmış olup, ölçekler çocuklar tarafından terapistler/eğitimciler eşliğinde doldurulmuştur.
- Örneklem grubunu oluşturan çocuklar tarafından doldurulan ölçekler, ölçeklerin uygulandığı tarihlerde araştırma kriterlerine uygun olan çocukların terapilerine devam ettikleri kurumda olup olmamaları durumuna göre 1 veya 2 hafta içerisinde toplanmıştır. Verilerin toplanmasından sonra araştırma kriterlerini sağlayan yeni bir çocuğun terapiye başlaması ihtimali göz önüne alınarak, telefon aracılığıyla kurumlarla iletişim halinde kalınmıştır. Araştırma için belirlenmiş süreyi aşmamak ve çalışmalara devam etmek amacıyla veri toplama süreci 3 aylık bir süre içinde yürütülmüştür. Çocuklar ve aileler tarafından doldurulan formlar kurumlara gidilerek araştırmacı tarafından alınmıştır.
- Veri toplama süreci sonunda çalışmaya dahil olma kriterini taşıyan 9-12 yaş grubunda toplamda 62 çocuktan veri elde edilmiştir. Verilerin sayıca yeterli olup olmadığı konusunda gerekli istatistiksel bilgi alınmış olup, sayının yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya ilişkin elde edilen veriler SPSS-26 paket programına aktararak değerlendirilmiştir. Veri değerlendirme sürecinde; elde edilen verilerin normal dağılıma uyup uymadığı belirlendikten sonra, karşılaştırma yapılacak değişken sayıları dikkate alınarak, araştırmanın amacına uygun istatistiksel analiz

yöntemlerine karar verilmiştir. Normallik varsayımının kontrolünde gözlem sayısının 62 ($n > 50$) olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Normallik varsayımı kontrolü için yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları Tablo 3.2 ve Tablo 3.3'te sunulmuştur.

Tablo 3.2. Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği'ne ait Kolmogorov-Smirnov test sonuçları.

		Sürekli Kaygı			Durumluk Kaygı		
		Z	sd	p	Z	sd	p
Cinsiyet	Kız	,255	22	,001	,348	22	,000
	Erkek	,151	40	,023	,261	40	,000
Yaş	9	,229	20	,007	,317	20	,000
	10	,218	16	,041	,235	16	,018
	11	,227	14	,049	,265	14	,009
	12	,115	12	,200	,316	12	,002
Kardeş Sayısı	0	,189	11	,200	,254	11	,045
	1	,193	36	,002	,272	36	,000
	2	,230	15	,032	,296	15	,001
Doğum Sırası	1	,140	40	,046	,267	40	,000
	2 ve 3	,282	22	,000	,306	22	,000
Kekemeliğin Başlangıç Yaşı	3	,271	15	,004	,217	15	,056
	4	,234	22	,003	,306	22	,000
	5 ve 6	,160	25	,099	,253	25	,000
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul	,273	6	,182	,282	6	,147
	Lise	,196	20	,042	,291	20	,000
	Üniversite	,210	35	,000	,301	35	,000
Anne Meslek/Çalışma Durumu	Kamu Personeli	,229	22	,004	,291	22	,000
	Serbest Meslek	,231	16	,022	,264	16	,004
	Özel Sektör	,219	3	.	,292	3	.
	Çalışmıyor	,218	21	,010	,313	21	,000
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	,183	5	,200	,349	5	,046
	Lise	,265	18	,002	,241	18	,007
	Üniversite	,212	39	,000	,295	39	,000
Baba Meslek	Kamu Personeli	,253	29	,000	,296	29	,000
	Serbest Meslek	,180	28	,021	,267	28	,000
	Özel Sektör	,260	2	.	,260	2	.
	İşçi	,263	3	.	,324	3	.
Anne-Babanın Birlikte/Ayrı Olma Durumu	Birlikte	,192	59	,000	,256	59	,000
	Ayrı	,314	3	.	,253	3	.

Tablo 3.3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'ne ait Kolmogorov-Smirnov test sonuçları.

		Anneye Güvenli Bağlanma			Babaya Güvenli Bağlanma		
		Z	sd	p	Z	sd	p
Cinsiyet	Kız	,338	22	,000	,294	22	,000
	Erkek	,342	40	,000	,213	40	,000
Yaş	9	,379	20	,000	,258	20	,001
	10	,343	16	,000	,285	16	,001
	11	,294	14	,002	,248	14	,020
	12	,493	12	,000	,345	12	,000
Kardeş Sayısı	0	,339	11	,001	,262	11	,034
	1	,337	36	,000	,225	36	,000
	2	,318	15	,000	,340	15	,000
Doğum Sırası	1	,328	40	,000	,202	40	,000
	2 ve 3	,362	22	,000	,325	22	,000
Kekemeliğin Başlangıç Yaşı	3	,367	15	,000	,276	15	,003
	4	,331	22	,000	,272	22	,000
	5 ve 6	,328	25	,000	,229	25	,002
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul	,492	6	,000	,180	6	,200
	Lise	,242	20	,003	,192	20	,032
	Üniversite	,388	35	,000	,252	35	,000
Anne Meslek/Çalışma Durumu	Kamu Personeli	,379	22	,000	,340	22	,000
	Serbest Meslek	,353	16	,000	,247	16	,010
	Özel Sektör	,385	3	.	,385	3	.
	Çalışmıyor	,292	21	,000	,262	21	,001
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	,473	5	,001	,355	5	,039
	Lise	,299	18	,000	,234	18	,010
	Üniversite	,351	39	,000	,220	39	,000
Baba Meslek	Kamu Personeli	,337	29	,000	,257	29	,000
	Serbest Meslek	,317	28	,000	,250	28	,000
	Özel Sektör	,385	3	.	,385	3	.
Anne-Babanın Birlikte/Ayrı Olma Durumu	Birlikte	,329	59	,000	,231	59	,000
	Ayrı	,385	3	.	,335	3	.

Tablo 3.2 ve Tablo 3.3'te görüldüğü üzere; Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda, araştırmada yer alan değişkenlerin normallik varsayımını sağlamadığı görülmüş olup ($p < 0,05$), bu doğrultuda istatistiksel analizler için parametrik olmayan (nonparametrik) testlerden yararlanılmıştır.

Gruplar arası fark; iki grup olması durumunda Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup olması durumunda Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Mann-Whitney U testi, gruplar normal dağılım göstermediğinde veya gözlem sayısı az olduğunda kullanılan nonparametrik bir testtir. Veriler ölçümle belirtildiği durumlarda dahi parametrik test varsayımlarını yerine getirmediğinde ise tek yönlü varyans analizi yerine Kruskal-Wallis H testi kullanılmaktadır (92). Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Testi sonuçları, istatistiksel analiz sonucu elde edilen “p” değerlerine göre yorumlanmış olup, anlamlılık düzeyi “0,05” alınmıştır. “p” değerinin 0,05’ten büyük olması durumunda, söz konusu değişken açısından anlamlı bir fark olmadığı belirtilmiştir.

Değişkenler arası ilişkilere yönelik analizler için Spearman korelasyon katsayısı kullanılmıştır. İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi için korelasyon analizi yapılmaktadır. Korelasyon katsayısı (r); değişkenler arasındaki ilişkinin yüksek düzeyde, orta düzeyde veya düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (88).

Araştırma için örneklem grubuna uygulanan ölçeklerin sonuçlarına ilişkin iç tutarlık analizi yapılmıştır. İç tutarlık; ölçek kapsamındaki her bir maddeye verilen yanıtların, ölçekteki bütün maddelere verilen yanıtlarla ne kadar tutarlı ve uyumlu olduğunu göstermektedir (88). İç tutarlık analizi için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış olup, Durumluk Kaygı Ölçeği’nin Cronbach alfa katsayısı .92, Sürekli Kaygı Ölçeği’nin Cronbach alfa katsayısı ise .88 bulunmuştur. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği’nin Cronbach alfa değerleri; anne formu için .90, baba formu için .93 olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçek için hesaplanan değerlerin iç tutarlık açısından kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, kekemelik tanısı almış 9-12 yaş grubundaki çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeyleri ile ebeveynlere güvenli bağlanma düzeylerinin incelenmesi amacıyla yürütülen araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine ilişkin sonuçlar bulunmaktadır.

4.1. Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Örneklem grubundaki çocukların “Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”nden almış oldukları puanların ortalamaları, minimum-maksimum değerleri ve standart sapmaları Tablo 4.1’de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Çocuklar için Sürekli Durumluk Kaygı Ölçeği ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalamaları, minimum-maksimum değerleri ve standart sapmaları.

Ölçekler	N	\bar{x}	Min	Max	ss
Sürekli Kaygı Ölçeği	62	33,84	25	51	6,84
Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği					
Durumluk Kaygı Ölçeği	62	30,05	20	45	5,21
Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği					
Anneye Güvenli Bağlanma Formu	62	55,37	36	59	4,82
Babaya Güvenli Bağlanma Formu	62	52,35	25	60	8,17

Tablo 4.1 incelendiğinde; örneklem grubundaki çocukların, “Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği”/”Sürekli Kaygı” puan ortalamalarının 33,84 ($\pm 6,84$), “Durumluk Kaygı” puan ortalamalarının ise 30,05 ($\pm 5,21$) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; örneklem grubundaki çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeylerinin düşük olduğu, ayrıca sürekli kaygı düzeylerinin durumluk kaygı düzeylerinden nispeten daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklem grubunun “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”/ “Anneye Güvenli Bağlanma” puan ortalamaları 55,37 ($\pm 4,82$), “Babaya Güvenli Bağlanma” puan ortalamaları ise 52,35 ($\pm 8,17$) olarak belirlenmiştir. Bu bulgu sonucunda; örneklem grubundaki çocukların anne ve babaya güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, ayrıca anneye güvenli bağlanma düzeylerinin babaya güvenli bağlanma düzeylerinden nispeten daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2. Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarına İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları

Bu bölümde; örneklem grubundaki çocukların Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği’nden aldıkları puanların tanımlayıcı istatistik bulguları ile sürekli ve durumluk kaygı ölçeği puanlarının demografik değişkenler açısından incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Örneklem grubundaki çocukların “Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği”nden aldıkları puanların yaş ve cinsiyete göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2’de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre ortalama, standart sapma ve gözlem sayıları.

		9		10		11		12	
		DK	SK	DK	SK	DK	SK	DK	SK
Toplam	\bar{X}	30.55	34.35	30.69	35.81	28.57	32.14	29.83	33.08
	ss	5.45	7.13	5.70	8.35	5.76	5.38	3.81	5.95
	N	20	20	16	16	14	14	12	12
Kız	\bar{X}	28.14	31.43	34.33	36.17	27.40	28.80	29.00	31.25
	ss	1.35	4.24	7.15	11.57	2.51	1.30	1.41	4.79
	N	7	7	6	6	5	5	4	4
Erkek	\bar{X}	31.85	35.92	28.50	35.60	29.22	34.00	30.25	34.00
	ss	6.40	7.98	3.41	6.47	7.03	5.94	4.62	6.55
	N	13	13	10	10	9	9	8	8

(DK: Durumluk Kaygı, SK: Sürekli Kaygı, \bar{X} :Ortalama, ss: Standart Sapma, N: Gözlem Sayısı)

Tablo 4.2 incelendiğinde; 9 yaş grubundaki çocukların “durumluk kaygı” puan ortalamaları 30.55 (± 5.45) olup, 10 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 30.69 (± 5.70), 11 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 28.57 (± 5.76), 12 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 29.83 (± 3.81) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9, 10, 11 ve 12 yaş gruplarının durumluk kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 10 yaş grubu çocukların diğer gruplardan daha yüksek durumluk kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Örneklem grubundaki kız çocukların “durumluk kaygı” puanlarına bakıldığında; 9 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 28.14 (± 1.35), 10 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 34.33 (± 7.15), 11 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 27.40 (± 2.51), 12 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 29.00 (± 1.41) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9 ve 12 yaş grubundaki kız çocukların durumluk kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 11 yaş grubundaki kız çocukların durumluk kaygı düzeylerinin düşük olduğu, 10 yaş grubu kız çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve diğer gruplardan daha yüksek durumluk kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan erkek çocukların “durumluk kaygı” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 31.85 (± 6.40), 10 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 28.50 (± 3.41), 11 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 29.22 (± 7.03), 12 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 30.25 (± 4.62) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9, 10, 11 ve 12 yaş grubundaki erkek çocukların durumluk kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 9 yaş grubu erkek çocukların diğer gruplardan daha yüksek durumluk kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Örneklem grubunun “sürekli kaygı” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 34.35 (± 7.13), 10 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 35.81 (± 8.35), 11 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 32.14 (± 5.38), 12 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 33.08 (± 5.95) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9, 10, 11 ve 12 yaş grubundaki çocukların sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 10 yaş grubu çocukların diğer gruplardan daha yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan kız çocukların “sürekli kaygı” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 31.43 (± 4.24), 10 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 36.17 (± 11.57), 11 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 28.80 (± 1.30), 12 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 31.25 (± 4.79) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9, 10 ve 12 yaş grubundaki kız çocukların sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 11 yaş grubu kız çocukların sürekli kaygı düzeylerinin düşük olduğu, 10 yaş grubu kız çocukların diğer gruplardan daha yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Örneklem grubundaki erkek çocukların “sürekli kaygı” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 35.92 (± 7.98), 10 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 35.60 (± 6.47), 11 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 34.00 (± 5.94), 12 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 34.00 (± 6.55) olduğu

görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; tüm grubun puan ortalamasına göre 9, 10, 11 ve 12 yaş grubundaki erkek çocukların sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu, 9 yaş grubu erkek çocukların diğer gruplardan daha yüksek sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.2. Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Puanlarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Bu kısımda; örneklem grubundaki çocukların Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puanların; çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne ve babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu, birlikte veya ayrı olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Örneklem grubunu oluşturan çocukların Çocuklar için Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının "cinsiyet" değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U testi ile değerlendirilmiş olup, analiz sonuçları Tablo 4.3'te yer almaktadır.

Tablo 4.3. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	Kız	22	32.09	32.09	26	51	6.94	-2,162	,031*
	Erkek	40	34.80	34.80	25	50	6.68		
Durumluk Kaygı Ölçeği	Kız	22	29.82	29.82	25	44	4.73	-,431	,667
	Erkek	40	30.18	30.18	20	45	5.51		

* $p < 0,05$

Tablo 4.3'e bakıldığında; Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Buna göre, erkeklerin sürekli kaygı ölçeği puanları kızlara göre daha yüksektir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarına bakıldığında ise, istatistiksel açıdan cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$).

Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının "yaş" değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmış olup, elde edilen analiz sonuçları Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının yaş değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Yaş	N	\bar{X}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	9	20	34.35	31	26	50	7.13	0,941	,815
	10	16	35.25	31	27	51	8.36		
	11	14	32.14	30	27	48	5.38		
	12	12	33.08	33	25	44	5.95		
Durumluk Kaygı Ölçeği	9	20	30.55	29	23	44	5.45	1,276	,735
	10	16	30.87	29.50	24	44	5.51		
	11	14	28.57	29	20	45	5.76		
	12	12	29.83	29.50	26	41	3.81		

Tablo 4.4 incelendiğinde; örneklem grubunda yer alan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanları arasında yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının “kardeş sayısı” değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H testi ile değerlendirilmiş olup, elde edilen analiz sonuçları Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	0	12	35.25	32	26	50	7.20	0,984	,612
	1	35	32.94	30	26	51	6.20		
	2	15	34.80	33	25	51	8.09		
Durumluk Kaygı Ölçeği	0	12	29.08	28	25	41	4.10	0,772	,680
	1	35	30.00	30	20	45	5.16		
	2	15	30.93	29	24	44	6.24		

Tablo 4.5'e göre; örneklem grubundaki çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanları kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının "doğum sırası" değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.6. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının doğum sırası değişkenine göre Mann Whitney U Testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Doğum Sırası	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	Birinci Sıra	40	35,18	33,50	26	51	7,150	-2,007	,045*
	İkinci Sıra ve Üzeri	22	31,82	29,5	25	46	5,917		
Durumluk Kaygı Ölçeği	Birinci Sıra	40	29,83	29	20	45	5,606	-1,062	,288
	İkinci Sıra ve Üzeri	22	30,32	30	24	44	4,664		

* $p < 0,05$

Tablo 4.6 incelendiğinde; Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının doğum sırası değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre, doğum sırası ilk sırada olanların sürekli kaygı puanları iki ve üzerinde olanlardan daha yüksektir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarına bakıldığında ise doğum sırası değişkeni istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık yaratmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 4.7’de Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının “kekemelik başlangıç yaşı” değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.7. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Kekemelik Başlangıç Yaşı	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	3	15	35.27	30	25	50	8.27	0,604	,739
	4	22	33.18	30	26	51	7.20		
	5 ve Üzeri	25	33,56	33	26	51	5,68		
Durumluk Kaygı Ölçeği	3	15	30.73	30	20	42	6.39	1,989	,370
	4	22	30.95	29.50	23	45	5.85		
	5 ve Üzeri	25	28,84	29	22	43	3,58		

Tablo 4.7 incelendiğinde; Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.8’de “anne-babanın eğitim durumu” değişkenine göre Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının değişip değişmediğinin incelenmesi amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.8. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne ve babanın eğitim durumu değişkenine göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p	
Sürekli Kaygı Ölçeği	Anne	İlkokul	1	25	25	25	25	.	3,027	,388
		Ortaokul	6	33.17	31	30	40	4.30		
		Lise	20	34.20	33	27	45	6.33		
		Üniversite	35	34	31	26	51	7.51		
	Baba	Ortaokul	5	33.80	35	25	40	5.71	0,127	,938
		Lise	18	33.11	30	26	44	5.64		
		Üniversite	39	34.18	31	26	51	7.56		
		İlkokul	1	26	26	26	26	.		
Durumluk Kaygı Ölçeği	Anne	Ortaokul	6	27.50	29	20	30	3.88	2,417	,490
		Lise	20	29.90	29.50	24	42	4.56		
		Üniversite	35	30.69	29	22	45	5.73		
		Ortaokul	5	28.80	30	26	30	1.78		
	Baba	Lise	18	29	30	20	41	4.28	0,283	,868
		Üniversite	39	30.69	29	22	45	5.82		

Tablo 4.8'e bakıldığında, yapılan istatistiksel değerlendirmeye göre "annenın eğitim durumu" ile "babanın eğitim durumu" değişkenine göre örneklem grubunu oluşturan çocukların "sürekli" ve "durumluk" kaygı puanları arasında istatistiksel açıdan bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Sürekli ve Durumluk Kaygı leği puanlarının "anne-babanın mesleği/çalışma durumu" değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile incelenmiş olup test sonuçları Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne-babanın mesleğine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Anne-Babanın Mesleği/Çalışma Durumu	N	\bar{X}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p	
Sürekli Kaygı Ölçeği	Anne	Kamu Personeli	22	33,77	30	26	51	7,90	0,592	,898
		Serbest Meslek	16	33,63	31	28	50	6,72		
		Özel Sektör	3	32,67	33	30	35	2,52		
		Çalışmıyor	21	34,24	32	25	45	6,53		
	Baba	Kamu Personeli	29	33,10	30	26	51	7,21	3,048	,384
		Serbest Meslek	28	34,36	32	26	50	6,38		
		İşçi	2	32,5	32,5	25	40	10,61		
		Özel Sektör	3	37	35	30	46	8,19		
Durumluk Kaygı Ölçeği	Anne	Kamu Personeli	22	30,59	29,5	22	44	5,91	0,807	,848
		Serbest Meslek	16	30,19	28,5	25	45	5,52		
		Özel Sektör	3	29,33	30	27	31	2,08		
		Çalışmıyor	21	29,48	29	20	42	4,72		
	Baba	Kamu Personeli	29	30,17	29	22	44	4,94	2,397	,494
		Serbest Meslek	28	29,75	29,5	20	45	5,26		
		İşçi	2	27	27	26	28	1,41		
		Özel Sektör	3	33,67	30	27	44	9,07		

Tablo 4.9 incelendiğinde; Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanları arasında “annenin mesleği/çalışma durumu” ile “babanın mesleği” değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının “anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumu”na göre farklılaşma durumlarının incelenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış olup sonuçları Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Sürekli ve durumluk kaygı puanlarının anne-babanın birlikte veya ayrı olma değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.

ÇSDKÖ	Birlikte veya Ayrı Olma Durumu	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Sürekli Kaygı Ölçeği	Birlikte	59	33.22	31	25	51	6.11	-2,798	,005*
	Ayrı	3	49	50	46	51	2.64		
Durumluk Kaygı Ölçeği	Birlikte	59	29.36	29	20	45	4.50	-2,698	,007*
	Ayrı	3	42.67	43	41	44	1.53		

* $p < 0,05$

Tablo 4.10 incelendiğinde; hem Sürekli Kaygı Ölçeği puanları hem de Durumluk Kaygı Ölçeği puanları arasında anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anne ve babası ayrı olan çocukların sürekli kaygı ve durumluk kaygı düzeylerinin, anne ve babası birlikte olan çocuklardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği Puanlarına İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları

Bu bölümde; örneklem grubundaki çocukların Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nden aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistik bulguları ile Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının demografik değişkenler açısından incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Örneklem grubundaki çocukların Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nden aldıkları puanların yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.11'de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Kerns güvenli bağlanma ölçeği puanlarının yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre ortalama, standart sapma ve gözlem sayıları.

		9		10		11		12	
		AGB	BGB	AGB	BGB	AGB	BGB	AGB	BGB
Toplam	\bar{X}	55.85	50.80	54.69	52.25	54.93	53.43	56.08	53.83
	ss	4.77	10.49	5.61	8.62	5.84	5.89	2.23	5.49
	N	20	20	16	16	14	14	12	12
Kız	\bar{X}	56.71	52.86	53.50	48.33	56.40	55.00	57.00	55.75
	ss	1.25	6.67	8.64	13.11	1.52	4.53	.00	1.26
	N	7	7	6	6	5	5	4	4
Erkek	\bar{X}	55.38	49.69	55.30	54.60	54.11	52.56	55.63	52.88
	ss	5.88	12.17	3.02	3.47	7.22	6.62	2.67	6.60
	N	13	13	10	10	9	9	8	8

(AGB: Anneye Güvenli Bağlanma, BGB: Babaya Güvenli Bağlanma, \bar{X} : Ortalama, ss: Standart Sapma, N: Gözlem Sayısı)

Tablo 4.11 incelendiğinde, “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”nin “Anneye güvenli bağlanma formu”ndan alınan puanlara göre; 9 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 55.85 (± 4.77), 10 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 54.69 (± 5.61), 11 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 54.93 (± 5.84), 12 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 56.08 (± 2.23) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; 9, 10, 11 ve 12 yaş gruplarının anneye güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 12 yaş grubu çocukların anneye güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklem grubundaki kız çocukların “anneye güvenli bağlanma” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubu kız çocukların puan ortalamalarının 56.71 (± 1.25), 10 yaş grubu kız çocukların puan ortalamalarının 53.50 (± 8.64), 11 yaş grubu kız çocukların puan ortalamalarının 56.40 (± 1.52), 12 yaş grubu kız çocukların puan ortalamalarının 57.00 (± 0.00) olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda; 9, 10, 11 ve 12 yaş grubu kız çocukların anneye güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 12 yaş grubundaki kız çocukların anneye güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan erkek çocukların “anneye güvenli bağlanma” puanları incelendiğinde; 9 yaş grubu erkek çocukların puan ortalamalarının 55.38 (± 5.88), 10 yaş grubu erkek çocukların puan ortalamalarının 55.30 (± 3.02), 11 yaş grubu erkek çocukların puan ortalamalarının 54.11 (± 7.22), 12 yaş grubu erkek çocukların puan ortalamalarının 55.63 (± 2.67) olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda; 9, 10, 11 ve 12 yaş grubu erkek çocukların anneye güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 12 yaş grubundaki kız çocukların anneye güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklem grubunun “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği”nin “Babaya Güvenli Bağlanma Formu”ndan aldıkları puanlar incelendiğinde; 9 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 50.80 (± 10.49), 10 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 52.25 (± 8.62), 11 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının 53.43 (± 5.89), 12 yaş grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 53.83 (± 5.49) olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda; 9, 10, 11 ve 12 yaş grubu çocukların

babaya güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 12 yaş grubundaki çocukların babaya güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan kız çocukların “babaya güvenli bağlanma” puanlarına bakıldığında; 9 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 52.86 (± 6.67), 10 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 48.33 (± 13.11), 11 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 55.00 (± 4.53), 12 yaş grubundaki kız çocukların puan ortalamalarının 55.75 (± 1.26) olduğu görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda; 9, 10, 11 ve 12 yaş grubu kız çocukların babaya güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 12 yaş grubundaki kız çocukların babaya güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklem grubundaki erkek çocukların “babaya güvenli bağlanma” puanlarına ilişkin bulgulara bakıldığında; 9 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 49.69 (± 12.17), 10 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 54.60 (± 3.47), 11 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 52.56 (± 6.62), 12 yaş grubundaki erkek çocukların puan ortalamalarının 52.88 (± 6.60) olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulgulara göre; 9, 10, 11 ve 12 yaş grubu erkek çocukların babaya güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu, 10 yaş grubundaki erkek çocukların babaya güvenli bağlanma düzeylerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.3.2. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Bu bölümde, örneklem grubundaki çocukların Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği’nden aldıkları puanların; çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne ve babanın eğitim durumu, mesleği/çalışma durumu ve birlikte veya ayrı olma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Örneklem grubunu oluşturan çocukların ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının “cinsiyet” değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı Mann-Whitney U

testi uygulanarak incelenmiş olup, istatistiksel analiz sonuçları Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.

KGBÖ	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Anneye Güvenli Bağlanma	Kız	22	55.82	57	36	59	4.56	-,558	,577
	Erkek	40	55.15	57	36	59	5.01		
Babaya Güvenli Bağlanma	Kız	22	52.64	56	30	58	8.14	-,178	,859
	Erkek	40	52.20	55.50	25	60	8.29		

Tablo 4.12 incelendiğinde, örneklem grubunu oluşturan çocukların “anneye güvenli bağlanma formu” ile “babaya güvenli bağlanma formu” puanlarının “cinsiyet” değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.13’te, Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının “yaş” değişkenine göre değişip değişmediğini belirlemek için kullanılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.13. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının yaş değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

KGBÖ	Yaş	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Anneye Güvenli Bağlanma	9	20	55.85	57	36	59	4.77	1,035	,793
	10	16	54.63	56	36	59	5.58		
	11	14	54.93	56.50	36	59	5.83		
	12	12	56.08	57	50	57	2.23		
Babaya Güvenli Bağlanma	9	20	50.80	55.50	25	59	10.49	0,423	,935
	10	16	52.25	56	30	58	8.62		
	11	14	53.43	56.50	41	60	5.89		
	12	12	53.83	56	37	57	5.49		

Tablo 4.13 incelendiğinde; hem “Anneye Güvenli Bağlanma Formu” puanlarının hem de “Babaya Güvenli Bağlanma Formu” puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.14’te “kardeş sayısı” değişkenine göre Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

KGBÖ	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Anneye Güvenli Bağlanma	0	12	56.42	57	51	58	1.83	0,388	,824
	1	35	55.26	57	36	59	5.20		
	2	15	54.80	57	36	58	5.65		
Babaya Güvenli Bağlanma	0	12	51.92	57	25	59	9.94	2,849	,241
	1	35	53.80	57	30	60	6.10		
	2	15	49.33	54	26	58	10.40		

Tablo 4.14'te görüldüğü üzere; “Anneye Güvenli Bağlanma Formu” puanları ile “Babaya Güvenli Bağlanma Formu” puanları kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

“Doğum sırası” değişkenine göre Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiş olup test sonuçları Tablo 4.15'te sunulmuştur.

Tablo 4.15. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının doğum sırası değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.

KGBÖ	Doğum Sırası	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Anneye Güvenli Bağlanma	Birinci Sıra	40	55.30	57	36	59	5.03	-,472	,637
	İkinci Sıra ve Üzeri	22	55,50	57	36	58	4,53		
Babaya Güvenli Bağlanma	Birinci Sıra	40	51.20	54.50	59	60	8.68	-1,320	,187
	İkinci Sıra ve Üzeri	22	54,45	56	26	59	6,87		

Tablo 4.15'e göre; hem "Anneye Güvenli Bağlanma Formu" puanları hem de "Babaya Güvenli Bağlanma Formu" puanları doğum sırası değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.16'da "kekemelik başlangıç yaşı" değişkenine göre Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının değişip değişmediğini incelemeye ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.16. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

KGBÖ	Kekemelik Başlangıç Yaşı	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	H	p
Anneye Güvenli Bağlanma	3	15	55.53	56	48	58	2.77	5,520	,063
	4	22	53.55	56.50	36	58	7.28		
	5 ve Üzeri	25	56,88	57	51	59	1,69		
Babaya Güvenli Bağlanma	3	15	49.87	54	25	59	11.33	0,883	,643
	4	22	53.82	57	33	59	6.28		
	5 ve Üzeri	25	52,56	56	30	60	7,39		

Tablo 4.16’da görüldüğü üzere; kekemelik başlangıç yaşına göre “Anneye Güvenli Bağlanma Formu” puanları ile “Babaya Güvenli Bağlanma Formu” puanları istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.17, “anne-babanın eğitim durumu” değişkenine göre Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının değişip değişmediğine ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.17. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne ve babanın eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları.

KGBÖ	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	ss	H	p	
Anneye Güvenli Bağlanma	İlkokul	1	57	57	57	57	.	0,420	,936	
	Ortaokul	6	56.83	56.83	56	57	.41			
	Lise	20	56.20	56.67	50	59	2.19			
	Üniversite	35	54.60	56.59	36	59	6.14			
	Baba	Ortaokul	5	56.80	56.80	56	57	.447	0,390	,820
		Lise	18	56.28	56.80	50	59	2.13		
		Üniversite	39	54.47	56.57	36	59	5.85		
Babaya Güvenli Bağlanma	İlkokul	1	56	56	56	56	.	2,681	,443	
	Ortaokul	6	56.33	56.50	54	58	1.63			
	Lise	20	51.20	53.75	26	59	8.19			
	Üniversite	35	52.23	56.25	25	60	8.83			
	Baba	Ortaokul	5	53.20	55.33	43	57	5.80	0,821	,663
		Lise	18	54.56	56.17	37	59	5.04		
		Üniversite	39	51.23	55.60	25	60	9.41		

Tablo 4.17 incelendiğinde; “annenin eğitim durumu”na göre çocukların “anneye güvenli bağlanma formu” puanları ile “babaya güvenli bağlanma formu” puanlarında istatistiksel anlamda bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

“Babanın eğitim durumu” değişkenine göre ise örneklem grubunu oluşturan çocukların yine “anneye güvenli bağlanma formu” puanları ile “babaya güvenli bağlanma formu” puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puanlarının “anne-babanın mesleği/çalışma durumu” değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiş olup test sonuçları Tablo 4.18’de yer almaktadır.

Tablo 4.18. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne-babanın mesleği/çalışma durumuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları.

KGBÖ	Anne-Babanın Mesleği/Çalışma Durumu	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	ss	H	p	
Anneye Güvenli Bağlanma	Anne	Kamu Personeli	22	54,27	57	36	59	6,41	2,891	,409
		Serbest Meslek	16	55,13	56,5	36	59	5,27		
		Özel Sektör	3	57,67	57	57	59	1,16		
		Çalışmıyor	21	56,38	57	50	59	1,94		
	Baba	Kamu Personeli	29	55,9	57	36	59	4,38	2,092	,407
		Serbest Meslek	28	55,29	56	36	58	4,26		
		İşçi	2	57	57	57	57	.		
		Özel Sektör	3	50	57	36	57	12,12		
Babaya Güvenli Bağlanma	Anne	Kamu Personeli	22	53,64	57	30	60	8,28	4,668	,198
		Serbest Meslek	16	51,06	54	25	58	8,59		
		Özel Sektör	3	52	57	42	57	8,66		
		Çalışmıyor	21	52,05	54	26	59	8,11		
	Baba	Kamu Personeli	29	52,07	56	26	60	8,91	3,311	,346
		Serbest Meslek	28	51,82	54,5	25	59	8,01		
		İşçi	2	56	56	56	56	.		
		Özel Sektör	3	57,67	57	57	59	1,16		

Tablo 4.18 incelendiğinde; hem “anneninin mesleği/çalışma durumu” hem de “babanın mesleği” değişkenine göre ocukların “Anneye Güvenli Bağlanma Formu” puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Yine Tablo 4.18’e göre, hem “anneninin mesleği/çalışma durumu” hem de “babanın mesleği” değişkenine göre ocukların “Babaya Güvenli Bağlanma Formu” puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır ($p>0,05$).

Kerns Güvenli Bağlanma leği puanlarının “anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumu”na göre farklılaşma durumu Mann-Whitney U testi ile incelenmiş olup test sonuçları Tablo 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.19. Ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının anne-babanın birlikte veya ayrı olma değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları.

KGBÖ	Birlikte veya Ayrı Olma Durumu	N	\bar{x}	Ortanca	Min	Max	Ss	Z	p
Anneye Güvenli Bağlanma	Birlikte	59	55.64	56.67	36	59	4.22	-,604	,546
	Ayrı	3	50	50	36	57	12.12		
Babaya Güvenli Bağlanma	Birlikte	59	53.08	55.89	26	60	6.89	-1,009	,313
	Ayrı	3	38	30	25	59	18.35		

Tablo 4.19 incelendiğinde; “anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumu” hem “Anneye Güvenli Bağlanma Formu” puanlarında hem de “Babaya Güvenli Bağlanma Formu” puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

4.4. Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği Puanları ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyona İlişkin İstatistiksel Analiz Bulguları

Bu bölümde; örneklem grubunu oluşturan çocukların “Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği” puanları ile “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. İki ölçekten alınan puanlar arasındaki korelasyon, Spearman korelasyon katsayısıyla incelenmiştir. Korelasyon analizi sonuçlarına yönelik bulgular Tablo 4.20’de yer almaktadır.

Tablo 4.20. Araştırmada yer alan bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon matrisi.

	1	2	3	4
1. Anneye Güvenli Bağlanma	1.000			
2. Babaya Güvenli Bağlanma	,30*	1.000		
3. Sürekli Kaygı	-,13	-,38**	1.000	
4. Durumluk Kaygı	-,21	-,37**	,28*	1.000

(*: $p<0.05$, **: $p<0.01$)

Tablo 4.20 incelendiğinde; “sürekli-durumluk kaygı” düzeyi ve “ebeveyne güvenli bağlanma” düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Tablo 4.20’de yer alan analizlere göre;

- “Anneye güvenli bağlanma” ile “babaya güvenli bağlanma” arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki zayıf düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu

bulgu doğrultusunda anneye güvenli bağlanma düzeyi arttıkça babaya güvenli bağlanma düzeyinin de arttığı söylenebilir ($r=,30$; $p< 0,05$).

- “Anneye güvenli bağlanma” ile “sürekli kaygı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir ($r= -,13$; $p>0,05$).
- “Anneye güvenli bağlanma” ile “durumluk kaygı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir ($r= -,21$; $p>0,05$).
- “Babaya güvenli bağlanma” ile “sürekli kaygı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu doğrultusunda babaya güvenli bağlanma düzeyi azaldıkça sürekli kaygı düzeyinin arttığı söylenebilir ($r=-,38$; $p< 0,05$).
- “Babaya güvenli bağlanma” ile “durumluk kaygı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu doğrultusunda babaya güvenli bağlanma düzeyi azaldıkça durumluk kaygı düzeyinin arttığı söylenebilir ($r=-,37$; $p< 0,05$).
- “Sürekli kaygı düzeyi” ile “durumluk kaygı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki zayıf düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, sürekli kaygı düzeyi arttıkça durumluk kaygı düzeyinin de arttığı söylenebilir ($r=,28$; $p< 0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde; kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeylerini ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerini incelemeyi amaçlayan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Sürekli ve Durumluk Kaygı Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Çalışma kapsamında, sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin yaş faktörüne göre değişip değişmediğine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.4). Tez çalışmasından elde edilen bu bulguyu destekler şekilde, Orçın (30)'ın 1998 yılında 9-12 yaş aralığında olup kekemelik tanısı bulunan ve akıcı konuşan çocukların benlik kavramı ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında da, sürekli kaygı düzeyinin yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu durum; çalışma grubunu oluşturan çocukların okul çağında olmaları, bu dönemde sosyal ilişkilerin önem kazanmasıyla çocukların akranlarına ve çevrelerine yönelmesi (93), bu nedenle kaygıyı ortaya çıkarabilecek etkenlerin yaş faktörüne göre benzer niteliklerde olması, dolayısıyla sürekli ve durumluk kaygı puanlarının önemli derecede farklılık göstermemesiyle açıklanabilir. Akıcı konuşan çocuklarla yapılan ve sürekli-durumluk kaygının yaş açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Çelik (94)'in 2018 yılında 9-12 yaş aralığındaki çocukların depresyon, kaygı ve özsaygı değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın ve Turhan (95)'in 2017 yılında ebeveyni boşanmış 9-12 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini incelediği araştırmanın bulguları da sürekli ve durumluk kaygı puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgulardan hareketle; tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların konuşma bozukluğu dışında akranlarıyla benzer gelişimsel özellikler sergilediği, kekemelik tanısının 9-12 yaş aralığındaki çocukların içinde buldukları gelişimsel dönemin özelliklerine kıyasla sürekli ve durumluk kaygı puanları üzerinde belirgin düzeyde farklılaştırıcı bir rolünün olmadığı yorumu yapılabilir. Tez çalışmasından elde edilen bulgulara göre

sürekli ve durumluk kaygı puanları yaş faktörüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermese de, 9-10 yaş grubu çocuklarda hem durumluk kaygı puanlarının hem de sürekli kaygı puanlarının 11-12 yaş grubu çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.2). Alanyazında tez çalışmasının bu bulgularını destekleyen farklı çalışmalara da rastlanmıştır. Örneğin; Orçın (30) da kekemeliği olan 11-12 yaş grubu çocukların sürekli kaygı puanı ortalamalarının az da olsa daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde; Dülger (96)'in 2019 yılında parçalanmış ailelerin üyesi olan 9-12 yaş grubundaki çocukların kaygı ve depresyon düzeylerini incelediği araştırmasında 12 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerinin 9-11 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilgin (97)'in 2001 yılında 12-14 yaş grubu ergenlerde kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında da, yaşın artmasıyla birlikte sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin düştüğü görülmüştür. Bilgin (97)'in yapmış olduğu bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturan çocuklar 12-14 yaş grubu olması yönünden tez çalışmasının çalışma grubundan farklılık gösterse de, elde edilen sonuçların yaş arttıkça çocukların kaygı düzeylerinin azaldığını göstermesi yönünden tez çalışmasının bulgularını destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir. Bu araştırmaların sonuçları Piaget'nin bilişsel gelişim aşamaları kapsamında düşünüldüğünde, yaşla birlikte kaygı düzeyinin azalması; 11 yaş ve üstü çocukların soyut işlemler dönemine geçmiş olması dolayısıyla nedensel düşünme, düşüncelerin esnekliğiyle birlikte beklenmeyen durumları farklı perspektiflerden yorumlayabilme ve panik olmaksızın ani gelişen ve kaygıya neden olabilecek bu durumları yönetebilme becerilerinin gelişmesi (71, 98), ayrıca stres durumunu ortaya çıkarabilecek gelişmeleri ne boyutta yönetebileceklerine ilişkin becerilerini daha küçük yaş gruplarına göre daha kolay tayin edebilmelerine (24) bağlanabilir. Daha önce de bahsedildiği üzere; kekemelik faktörünün gelişimsel döneme kıyasla belirleyici bir farklılık ortaya koymaması, kekemeliği olan çocukların soyut işlemler dönemindeki akıcı konuşan akranlarıyla benzer düşünsel beceriler sergilemeleri sonucunu ortaya çıkarmış, hem akıcı konuşan hem de kekemeliği olan çocuklarla yapılan bu araştırmaların benzer sonuçlara ulaşmasını sağlamış olabilir. Tez çalışmasından elde edilen her bir yaş grubuna ilişkin bulgular incelendiğinde ise, 10 yaş grubu çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanı ortalamasının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu

görülmektedir (Bkz. Tablo 4.2). Yavuzer (87), bu durumun aksine; 10 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların diğer yaş gruplarına göre kendilerine yönelik kaygılı olmadıklarını ve bu dönemde olayları olduğu gibi kabul ettiklerini belirtmiştir. Tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların akıcı konuşan akranlarının aksine kekemelik tanısının olması; kendilerine ilişkin kaygılarını arttırmış ve konuşma bozukluğuyla birlikte yaşadıkları olayları kabullenmelerini zorlaştırarak daha kaygılı olmalarına neden olmuş olabilir. Bu duruma ek olarak, 10 yaş grubunun sürekli-durumluk kaygı puanlarının daha yüksek olmasına yönelik; Kohlberg'in "*ahlaki gelişim kuramı*"na göre 10 yaşa geçişle birlikte çocukların "geleneksel düzey" aşamasında olması ve sosyal çevrenin düşüncelerini ön planda tutmaları, dolayısıyla kişilerarası uyumu sağlamaya çalışmalarının (24, 87) kekemelik faktörünün de etkisiyle kaygılarını diğer yaş gruplarına göre arttırabileceği yorumu yapılabilir. Tez çalışmasının çalışma grubundaki 10 yaş grubu çocukların okul çağında olmalarıyla birlikte bu dönemde özellikle akran ilişkilerinin önem kazanması ve kekemelik tanılarının olması, yeni bir gelişimsel aşamanın getirdiği düşünce yapısıyla birlikte çevreleriyle iletişim kurma ve uyum çabası da kaygı faktörünü arttırmış olabilir. Bu bulgunun aksine; Orçın (30)'ın 9-12 yaş grubuyla yapmış olduğu araştırmada ise kekemeliği olan grupta sürekli kaygı düzeyi en düşük olan grubun 10 yaş grubu çocuklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın örneklem grubunun, tez çalışmasının çalışma grubuyla benzer nitelikte olmasına rağmen tek bir yaş grubuna ilişkin ortaya çıkan ve hem tez çalışmasında hem de Orçın (30)'ın araştırmasında istatistiksel açıdan anlamlı olmayan bu farklılık, araştırmaların örneklem ve çalışma gruplarını oluşturan çocukların her bir yaş grubuna ilişkin akran ilişkileri, kekemelik şiddeti vb. sürekli ve durumluk kaygı düzeyini farklı düzeylerde etkileyebilecek değişkenlerle ilgili olabilir. Ayrıca çalışmaların sürdürüldüğü yıl itibariyle ortaya çıkan zaman zarfında eğitim bilimlerinde ve teknoloji alanında ortaya çıkan gelişmeler; kekemeliğe yönelik terapi sürecinde yeni yöntemlerin de kullanılmaya başlamasıyla örneklem grubunu oluşturan çocukların yaş gruplarına ilişkin farklı kaygı düzeylerine sahip olmalarını açıklıyor olabilir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye ulaşma kolaylığının artması ve bu sayede ebeveynin kekemeliği olan çocuklarına ilişkin daha bilinçli tutumlar sergileyebileceği ve çocuklarıyla daha fazla ilgilenebilecekleri

düşünüldüğünde, Orçın (30)'ın geçmiş yıllarda sürdürdüğü çalışmanın sonuçlarıyla tez çalışmasının sonuçlarının çocukların yaş grupları açısından farklılık göstermesinin beklenen bir sonuç olabileceği, ebeveynin farkındalığı ile çocukların da kendileriyle ilgili farkındalıklarının artabileceği ve içinde buldukları yaş döneminde daha kaygılı hissedebilecekleri söylenebilir. Bu iki araştırma arasındaki farka benzer şekilde; Turhan (95)'in 2017 yılında ve Demir Tek (99)'in 2019 yılında ebeveyni boşanmış 9-12 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini, Öztürk (100)'ün 2006 yılında ebeveyni boşanmış 9-13 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini inceledikleri çalışmalarda da, bu üç araştırmanın konusu hem ebeveyni boşanmış çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi hem de yaş grupları açısından benzer nitelikte olsa da, her yaş grubuna ilişkin kaygı puanları farklılık göstermiştir. Turhan (95)'in yaptığı çalışmada 11 yaş grubu çocukların kaygı puanlarının daha yüksek olduğu görülürken, Demir Tek (99)'in araştırmasında kaygı puanları daha yüksek olan grubun 12 yaş grubu olduğu, Öztürk (100)'ün yapmış olduğu çalışmada ise 10 yaş grubunun en yüksek kaygı puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, farklı araştırmalardaki her bir yaş grubuna ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı olmayan kaygı puanları arasındaki farkın, örneklem gruplarının niteliklerine ve araştırmaların sürdürüldüğü farklı yıllarda kaygı faktörünü etkileyebilecek koşulların farklılık gösterebilme ihtimaline göre değişebileceği düşüncesini desteklemektedir.

Tüm yaş gruplarında sürekli kaygı puanları ile durumluk kaygı puanlarının ortalamasına bakıldığında ise, sürekli kaygı puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulguya benzer şekilde, Demiriz ve Ulutaş (101)'in 9-12 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini çeşitli değişkenlere göre inceledikleri çalışmada da, örneklem grubunu oluşturan çocukların sürekli kaygı puanı ortalamasının durumluk kaygı puanı ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür. Özusta (12) da 1995 yılında 9-12 yaş grubu çocuklarla sürdürdüğü "Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği"nin uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında; hem norm grubu, hem kaygı grubu, hem de psikiyatrik tanısı bulunan grupta sürekli kaygı puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Turan Cebeci (102) de 7-12 yaş grubu çocuklarla yaptığı araştırmasında hem tek ebeveyn hem de tam aileye sahip çocuklarda sürekli kaygı düzeyinin durumluk kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tez çalışmasının çalışma

grubunu oluşturan çocukların 9-12 yaş aralığında olması, dolayısıyla okul çağında olan bu çocukların özellikle ergenlik öncesi dönemde akran ilişkilerinin, kişilik özelliklerinin ve beden algısının önem kazanması ile bu yaş grubu çocukların arkadaşlarıyla kendilerini birçok konuda kıyaslamasına ek olarak akademik başarının da önemli olması (71) kekemelik tanısından bağımsız olarak da kaygının sürekliliğini ortaya çıkarmış olabilir. Buna ek olarak bu çalışmada kullanılan durumluk kaygı ölçeğinin, ölçeğin çocuk tarafından doldurulduğu andaki kaygı düzeyini ortaya koyması ve bu sırada çocukların bu ölçeği kendilerini daha rahat hissedebilecekleri terapi ortamında, uzman eşliğinde doldurmuş olmaları, durumluk kaygı puanlarının daha az bulunmasını sağlamış olabilir. Sürekli kaygı ise çocuğun akranlarının, ebeveyninin veya çevresinde bulunan diğer bireylerin tutumlarından etkilenebileceği gibi; çocuğun çevresinde bulunan bu bireylerin kekemeliğe yönelik yaklaşımları uzmanların tutumlarından farklılık gösterebileceğinden ve bu durum kaygının artmasına ve sürekliliğine neden olabileceğinden, sürekli kaygı puanı ortalamalarının durumluk kaygı puanı ortalamalarından daha yüksek olması sonucuna ulaşılmış olabilir. Özusta (12)'nin, Demiriz ve Ulutaş (101)'ın ve Turan Cebeci (102)'nin akıcı konuşan çocuklarla sürdürdükleri çalışmanın örneklemini oluşturan çocukların yaş grubunun tez çalışmasındaki çocukların yaş grubuyla benzerliği de dikkate alınarak, kekemelik faktörünün sürekli ve durumluk kaygı düzeyine ilişkin tek başına yordayıcı olmayabileceği, sürekli kaygı düzeyinin daha önce bahsedilen farklı çevresel faktörlerden de etkilenebileceği düşünülebilir. Bu duruma ek olarak çalışma grubunu oluşturan çocukların kekemelik haricinde herhangi bir gelişimsel tanısının bulunmaması, gelişimin doğal seyri ile paralel olarak akıcı konuşan akranlarının dahil olduğu araştırma sonuçlarıyla benzer sonuçları ortaya çıkarmış olabilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik istatistiksel analiz sonuçlarına bakıldığında; sürekli kaygı düzeyinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiği ve erkek çocukların sürekli kaygı düzeyinin kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Durumluk kaygı düzeyinin ise cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Bkz. Tablo 4.3). Demiriz ve Ulutaş (101)'ın 9-12 yaş grubu çocuklarla sürdürülen çalışmasında ise tez bulgularının aksine, kızların sürekli kaygı düzeyinin erkeklere göre daha yüksek

olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde; Aral ve Başar (103)'ün 10-11 yaş grubu çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeylerini farklı değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında da istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da kızların sürekli kaygı puanları erkek çocuklara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Yapılan araştırmalara göre; kekemeliğin erkeklerde daha sık görülen bir konuşma bozukluğu olmasına ek olarak kız çocuklarda ilerleyen dönemlerde düzelmeye daha sık görüldüğü ve kekemeliğin çocuklarda kaygı düzeyini arttırabileceği (17, 34, 35) bulgularına ulaşılmış olup; bu durum çalışma grubu kekemelik tanısı bulunan çocuklardan oluşan tez çalışmasından elde edilen bulguların, akıcı konuşan çocuklarla yürütülen araştırmalarla paralellik göstermemesine, başka bir ifadeyle erkek çocukların sürekli kaygı düzeylerinin kız çocuklardan daha yüksek bulunmasına neden olmuş olabilir. Çalışma grubundaki çocukların kekemelik tanısının bulunmasından ve kız çocuklarda kekemeliğin düzelmeye oranının daha yüksek olmasından dolayı, erkek çocukların sürekli kaygı düzeylerinin kızlara kıyasla daha yüksek olmasının alanyazın bilgisi kapsamında beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Yüksel ve ark. (55) da, 2019 yılında 2-17 yaş grubuyla kekemelikte düzelmeye öngördürücüleri üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, kekemeliği düzelen grupta erkek çocuk oranının daha az olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tez çalışmasında da çalışma grubundaki çocukların tamamının kekemelik tanısının bulunmasından yanı sıra, çocukların %64.5'inin erkek çocuklardan oluşması (Bkz. Tablo 3.1) ve erkek çocukların sürekli kaygı düzeyinin kız çocuklardan daha yüksek olmasının, kekemeliğin erkeklerde daha sık rastlanan ve kız çocuklarda düzelmeye daha sık görüldüğü bir konuşma bozukluğu olduğuna yönelik bulguları da (13, 51, 55) destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Kekemeliğin erkek çocuklarda daha sık görülmesine ek olarak; kekemelik tanısı olan çocukların sıklıkla sözel akran zorbalığına maruz kalması (104), akran zorbalığının sürekli ve durumluk kaygıyı arttırması (105) ve erkek çocuklar arasında zorbalığın daha sık görülmesine (24, 106) ilişkin elde edilen bulgular, bu çalışmada da kekemelik tanısı olan erkek çocukların sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek bulunması üzerinde etkili olmuş olabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, “durumluk kaygı” puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark bulunmaması, Durumluk

Kaygı Ölçeği'nin, kişinin ölçeği doldurduğu andaki kaygı düzeyini belirlemeye yönelik olmasına bağlanabilir. Ölçeğin anlık kaygı düzeyini ölçmesi (12); kız ve erkek çocukların olaylara verdikleri heyecansal tepkilerin ve bu tepkilerin süresinin farklılaşması faktörünü (103) anlık olarak ortadan kaldırmış, dolayısıyla durumluk kaygı düzeyine ilişkin bu sonuç ortaya çıkmış olabilir. Aral ve Başar (103)'ün çalışmasında da, araştırma bulgularına benzer şekilde durumluk kaygı düzeyinde cinsiyet açısından fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Turan Cebeci (102)'nin 2009 yılında 7-12 yaşları arasındaki tam aileye ve tek ebeveyne sahip çocukların bağlanma stilleri ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmada, her iki grupta da durumluk kaygı düzeyinin cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Bu araştırmaların bulgularıyla tez sonucunda elde edilen bulguların farklı örneklem gruplarıyla çalışılmasına rağmen benzerlik göstermesi, Durumluk Kaygı Ölçeği'nin anlık kaygı düzeyini ölçmesi nedeniyle kız ve erkek çocukların, kekemelik tanısından bağımsız olarak olaylara karşı verdikleri tepkileri ve bu tepkilerin süresini anlık olarak ortadan kaldırdığı düşüncesini destekler niteliktedir. Durumluk kaygı puanları cinsiyet faktörüne göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermese de; çalışma grubunu oluşturan çocukların her bir yaş grubunda cinsiyetlerine göre aldıkları puanlara bakıldığında; 9, 11 ve 12 yaş gruplarında erkeklerin hem durumluk kaygı hem de sürekli kaygı puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. 10 yaş grubu çocuklarda ise kızların hem durumluk kaygı hem de sürekli kaygı puan ortalamaları erkeklerden daha yüksektir. Özetle; 10 yaş grubu hariç, diğer yaş grupları içinde erkeklerin sürekli ve durumluk kaygı puanı ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.2). Cinsiyete göre kaygı puanları arasındaki bu farklılık; kız çocuklarda sözel becerilerin erkek çocuklara göre nispeten daha iyi durumda olması (24, 77, 107) ile açıklanabilir. Bu düşüncüyü destekler şekilde; Kazancı (108)'nin 2017 yılında ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil becerilerini incelediği çalışmasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark olmasa da kız çocukların alıcı-ifade edici dil puanları erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Kızlarda sözel dil becerilerinin erkeklere göre nispeten daha iyi durumda olmasına yönelik alanyazın bilgileri ile paralel olarak, tez çalışmasının çalışma grubundaki 10 yaş grubu hariç kız çocukların kekemelik faktörüyle birlikte

ortaya çıkabilecek sürekli ve durumluk kaygıyı sözel becerilerindeki güçlü yanları dolayısı ile daha kolay yönetmeleri ve kızlarda ilerleyen dönemde düzelmenin daha sık görülmesi, kaygı puanlarının erkeklere kıyasla daha düşük düzeyde olması sonucunu ortaya çıkmış olabilir. 10 yaş grubu kız çocuklarda sürekli ve durumluk kaygınının daha yüksek olması ise; kekemelik tanısından bağımsız olarak erken ergenlik döneminde (10-14 yaş), kız çocukların erkek çocuklardan daha erken büyüme atağı göstermelerine (24, 87, 109), bununla birlikte konuşma bozukluğunun yanı sıra beden imgeleri ile ilgili de erkek çocuklara göre daha kaygılı olmalarına (24) bağlanabilir. Yavuzer (87) bu dönemin kızlarda 10-12 yaş, erkeklerde ise 12-14 yaşları arasında başladığını; bedensel gelişimin duygusal, sosyal ve bilişsel açıdan olgunlaşmanın temeli olduğunu belirtmiştir. Ergenlik döneminde ortaya çıkan hızlı biyolojik gelişmeler, çocuğun bu hızlı gelişime ayak uydurma çabasını, dolayısıyla gerginlik, duygusal çelişkiler ve stres faktörünü de beraberinde getirmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere; hızlı biyolojik değişimlerin yaşandığı bu gelişimsel dönemin kız çocuklarda erkek çocuklara kıyasla daha erken yaşanıyor olması ve kız çocukların beden imgeleriyle ilgili erkek çocuklara kıyasla daha endişeli olması, kaygı puanlarının daha yüksek bulunması sonucunu ortaya çıkarmış olabilir. Topal (110)'ın 2019 yılında ön ergenlik dönemindeki 11-14 yaş grubu çocuklarda sosyal görünüş kaygısını incelediği çalışmasında; istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, kız çocukların sosyal görünüş kaygısı puan ortalamaları erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda; kekemelik tanısıyla birlikte, gelişim sürecinin bir parçası olan sosyal görünüş kaygısı da 10 yaş grubu kız çocukların erken ergenlik döneminin başında yaşamaya başladıkları ilk değişimler sebebiyle sürekli ve durumluk kaygı puanlarının erkeklere kıyasla daha yüksek bulunmasına neden olmuş olabilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, örneklem grubunu oluşturan çocukların puan ortalamaları arasında kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.5). Bu durum, kardeşler arası ilişkilerde kaygıyı etkileyebilecek faktörlerin kardeş sayısından bağımsız olarak benzer etkiler yarattığı düşüncesine ve bu ilişkilerin geliştirilmesinde ya da kardeşi olmayan çocuklarda ebeveyn tutumlarının etkisiyle birlikte kaygı düzeylerinin

benzerlik gösterebileceğine bağlanabilir. Günümüze bakıldığında, ebeveynin daha bilinçli olduğu ve çocukların gelişimini destekleme konusunda daha girişken hareket ettiği söylenebilir. Çalışma grubundaki çocukların aldıkları tanıya ilişkin özel eğitim merkezlerine devam ediyor olmaları, dolayısıyla gerekli gelişimsel desteği alıyor olmaları ve kardeş sayısından bağımsız olarak ebeveynin bilinçli ebeveyn olarak kardeşler arası destekleyici tutumları da bu sonucu etkilemiş olabilir. Ayrıca, örneklem grubunu oluşturan çocukların hepsinin kekemelik tanısı paydasında birleşmesi ile birlikte kardeş sahibi olma ya da kaç kardeş sahibi olduğunun yaşanan kaygının düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olmadığı yorumu yapılabilir. Kardeş ilişkileri; kardeşler arası çatışmaları içerdiği gibi, birbirine destek olma, paylaşma, oyun oynama, olumlu iletişim kurma gibi unsurları da içermektedir (24). Örneklem grubundaki kardeşi olmayan çocukların sürekli kaygı puanı ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmasa da, 1 veya 2 kardeşe sahip olan çocuklardan nispeten yüksek olması nedeniyle, kardeşlerin birbirlerine destek olma gibi olumlu ilişkilerinin sürekli kaygı faktörünü pozitif yönde etkilemiş olabileceği söylenebilir. Erginoğlu (111)'nin 2015 yılında 7-11 yaş grubu çocuklarda; kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerini incelediği çalışmasında, kardeş ilişkilerindeki sıcaklık ve yakınlığın ebeveynin çocuklara demokratik davranma ve eşitlik tanınmasıyla birlikte arttığı, ebeveynin demokratik davranma ve eşitlik tanıma tutumu arttıkça kardeşler arası çatışmanın azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel eğitim merkezinden de aile danışmanlığı desteği alabilen bilinçli ebeveynin etkisi ile kardeşlerin kekemelik tanısı olan çocuğa destek olmaları ve pozitif ilişkiler kurmaları 1 veya 2 kardeşi olan çocukların kaygı düzeyinin, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da kardeşi olmayan çocuklara kıyasla daha düşük olması sonucunu ortaya çıkarmış olabilir. Çelik (94)'in 9-12 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmasında da, bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekler nitelikte, sürekli kaygı düzeyi kardeş sayısı açısından anlamlı düzeyde fark göstermiş olup; kardeş sayısı 2 ve üzeri olan çocukların sürekli kaygı düzeyinin, kardeşi olmayan ve 1 kardeşi olan çocukların sürekli kaygı düzeyinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin, doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; sürekli kaygı puanlarının doğum sırasına göre

istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir (Bkz Tablo 4.6). Buna göre, birinci sırada olan çocukların sürekli kaygı düzeyi ikinci ve üzeri sırada olanlardan daha yüksektir. Canel Çınarbaş ve Nilüfer (112)'in aktarımına göre; Adler “*doğum sırası kuramı*” kapsamında, çocukların doğum sırasına bağlı olarak aile içerisindeki konumları ve kişilik özelliklerinin değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. Bu fark; ilk sırada doğan çocuğun, kardeşinin doğumuyla birlikte anne-babanın ilgisini ve sevgisini paylaşmak zorunda kalması, son sırada doğan çocuğun ise büyük kardeşini örnek alarak başarılı olma mücadelesi vermesi sonucu oluşmaktadır (113). Harris ve Butterworth (114) da, çocukların doğum sırasına göre aile içerisinde farklı roller üstlendiğini belirtmiştir. Ayrıca, ebeveynin çocuklarından beklentilerinin incelendiği bir çalışmada, ilk çocuğa karşı daha fazla beklenti içerisinde bulunduğu görülmüştür (115). Elde edilen bu bulgu, gelişimin doğası ile birlikte çocukların doğum sırasına göre geliştirdikleri kişilik özelliklerinin ebeveyn beklentileriyle bağlantılı olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Buna göre, ilk sırada doğan ya da tek olan çocuklarda anne-babanın beklentilerinin abilik-ablalık rolleri kapsamında daha fazla olabileceği veya bütün beklentilerini tek çocuk üzerine yoğunlaştırma eğiliminde olabilecekleri düşünüldüğünde, kekemelik tanısı ile birlikte sürekli kaygı düzeyinin daha yüksek seyredeceği tahmin edilebilir. Bu durumda, çocuk hem kekemelik tanısının yarattığı stres durumu hem de ailesinin kendisinden bu anlamda beklentilerinin olması sonucu daha yüksek kaygı içerisinde olabilir. Canel Çınarbaş ve Nilüfer (112)'in aktarımına göre; Pulakos da, küçük kardeşin sorumluluğunu üstlenmekle birlikte, ilk çocukların sorumluluk bilincinin daha yüksek olduğunu; Sulloway (116) ise, bu sorumluluk bilincinin aile içerisindeki konumu korumak amacıyla anne-babanın beklentilerini karşılayabilmek için geliştiğini, bununla birlikte ilk çocuğun daha kaygılı ve duygusal anlamda daha tutarsız olabileceğini vurgulamıştır. Kekemelik tanısı olan çocuklar arasında da bu bulgunun elde edilmesi bu nedenlere bağlanabilir. Konuya ilişkin başka bir görüş ise ebeveynin doğum sırasına göre çocuklara karşı tutumlarının değiştiği yönündedir (115, 117, 118). Doğum sırasına göre annelerin çocuklarına karşı tutumlarının incelendiği bir araştırmada, annelerin son doğan çocukla daha kuvvetli duygusal bağlar kurduğu, ortanca çocukları yetersiz gördüğü, ilk çocuğa ise bireysel problemler yaşadıklarında ya da kriz anlarında başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır (117). Blair (119); kriz

anlarında veya çocuktan beklentinin yüksek olması durumunda ebeveynin yüksek düzeyde kontrolcü ve disiplinli davranışlar sergileyebildiğini, bu tutumun çocuklarda yüksek kaygıya neden olabildiğini belirtmiştir. Buna ek olarak; Madanoğlu (32)'nin 2005 yılında 9-12 yaş grubundaki kekemeliği olan ve olmayan çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmasında, kekemeliği olan çocukların anne-babaların beklentilerini karşılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların da kekemelik tanısının bulunması ve bu sorunla birlikte ebeveynin beklentilerini karşılayabilmeye yönelik geliştirebilecekleri kaygı faktörüyle birlikte, ebeveynin doğum sırasına bağlı olarak ilk çocuklarına karşı daha fazla beklenti içerisinde olması, birinci sırada doğan çocukların sürekli kaygı puanı ortalamasının daha yüksek bulunmasını açıklıyor olabilir. Durumluk kaygı puanlarının doğum sırası değişkenine göre değişip değişmediğine bakıldığında ise, puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ancak ikinci veya daha üzeri doğan çocukların puan ortalamalarının az da olsa daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.6). Bu durum; ebeveynin ikinci ve daha üzeri sırada doğan çocuklarına karşı daha koruyucu bir tutum sergilemesi (120) ve konuşma bozukluğu halinde bu tutumun artma ihtimali, dolayısıyla bu çocukların anlık durumlarda ebeveyn desteğine daha çok gereksinim duyma olasılığına bağlı olarak durumluk kaygı düzeylerinin artmış olabileceğini düşündürmektedir. İlk sırada doğan çocukların daha fazla sorumluluk almalarına bağlı olarak (115) kriz anlarında çözüm üretebilme becerilerinin kardeşlerine kıyasla daha yüksek seviyede olması (117) durumluk kaygı puanlarının daha düşük düzeyde olmasını açıklıyor olabilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeylerinin kekemelik başlangıç yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, hem sürekli kaygı hem de durumluk kaygı puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; bununla birlikte çalışma grubundaki çocukların 37'sinin kekemelik başlangıç yaşının 3-4 yaş, 25'inin kekemelik başlangıç yaşının ise 5-6 yaş grubunda olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.7). Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre kekemelik başlangıç yaşının 3-4 yaş olduğu çocukların sayıca daha fazla olmasının, kekemeliğin 3 ve 4 yaş arasında artış gösterip, ilerleyen yıllarda azalabildiği (17) görüşünü destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Çıldır (121)'in kekemeliği olan

bireylerde ton algı bozukluğunu değerlendirdiği araştırmasında da bu duruma benzer şekilde, örneklem grubunun %78.3'ünün kekemeliği 2-5 yaş arasında, %21,8'i ise 5 ve üzeri bir yaşta başlamıştır. Akgün (122)'ün aktarımına göre; Mansson, çocukların %71'inde 5 yaşa kadar kekemeliğin sonlandığını, kekemeliği devam eden çocuklarda ise kekemelik şiddetinin önceki yıllara göre daha düşük seviyede olduğunu belirtmiştir. Bu bulguların doğrultusunda da; sürekli ve durumluk kaygı puanlarının kekemelik başlangıç yaşına göre fark göstermemesinin, çalışma grubunun kekemelik başlangıç yaşının 3-6 yaş arasında olması, dolayısıyla kekemelik şiddetinin çok yoğun olmamasına bağlı, gruplar arasında benzerlik göstermiş olmasıyla ilgili olabileceği düşünülebilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin ebeveynin eğitim durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, hem anne hem de babanın eğitim durumuna göre sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.8). Aybay (46) da 2009 yılında, 8-12 yaş grubu kekemeliği olan çocukların kaygı, sosyal fobi ve IQ düzeyleri üzerine yaptığı bir çalışmada, tez çalışmasının bulgularına benzer şekilde çocukların sosyal kaygılarının ebeveynin eğitim durumuna göre fark göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan ebeveynin eğitim durumuna bakılmaksızın bilinçli ebeveyn olarak çocuklarının sahip olduğu tanıya yönelik terapi desteği almalarını sağladıkları düşünüldüğünde, bu noktada özel eğitim kurumlarında terapi süreci devam etmekte olan çocuklarının konuşma bozukluğuna yönelik uzman görüşleri ve önerilerini dikkate almış olabilecekleri, çocuklarıyla iletişimlerine dikkat etmelerine bağlı olarak çocukların kaygı düzeylerinin eğitim durumuna göre anlamlı derecede farklılaşmamış olabileceği yorumu yapılabilir. Bununla birlikte, kekemelik yakınması olmayan çocukların kaygı düzeylerinin anne-babanın eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Turan Cebeci (102)'nin 7-12 yaş grubu çocuklarla yapmış olduğu araştırmasında, annenin eğitim durumu ve çocukların sürekli/durumluk kaygıları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Çelik (94) de benzer şekilde 9-12 yaş grubu çocuklarla yaptığı çalışmada, sürekli/durumluk kaygının anne-babanın eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde fark göstermediğini saptamıştır. Bu araştırmalara ek olarak farklı

yaş gruplarıyla yapılan araştırmalar da kaygı düzeyinin anne-babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermektedir. Örneğin; Pirinççi (123)'nin lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmada, yalnızca sürekli kaygı düzeyinin anne-babanın eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya konmuştur. Araştırmaların örneklem gruplarının farklı yaş ve tanı gruplarında bulunmalarına rağmen kaygı düzeylerinin anne veya babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark göstermemesi nedeniyle bu değişkenin bu çalışma kapsamında da kaygı düzeyi üzerinde önemli derecede yordayıcı olmadığı yorumu yapılabilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin anne-babanın mesleği veya çalışma durumu açısından değişip değişmediği incelendiğinde; puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.9). Bu durum; çalışma grubunu oluşturan anne-babaların mesleklerinden veya çalışma durumlarından bağımsız olarak, aldıkları uzman desteği ile çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmeleri, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına gereken özeni ve ilgiyi göstermeleri, dolayısıyla çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeylerinin benzer seviyelerde olmasıyla ilgili olabilir. Çalışma bulgularıyla benzer şekilde, Aybay (46)'ın 8-12 yaş grubu kekemeliği olan çocuklarla yaptığı araştırmasında da kaygı puanlarının annenin mesleğine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu çalışmaya ek olarak; Ulutaş (124)'ın 10 yaş grubu çocukların denetim odağı ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında da sürekli ve durumluk kaygı puanları annenin mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermemiş olup, babanın mesleği açısından sürekli kaygı puanlarının fark göstermediği, durumluk kaygı puanları incelendiğinde anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, tez çalışmasında anne ve babanın mesleği ve çalışma durumuna göre çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark göstermese de annesi çalışmayan çocukların sürekli kaygı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, çalışmayan annelerin evle ilgili iş bölümüne bağlı olarak sosyalleşme fırsatlarının daha kısıtlı olması, dolayısıyla kendilerini daha stresli ve tükenmiş hissetmelerine bağlı olarak çocuklarına yönelik tutumlarının olumsuz etkilenmesiyle ilgili olabilir. Beyenal (125)'in 2019 yılında çalışan annelerle yürüttüğü ve çalışan anne olmanın ev, iş ve sosyal yaşam üzerindeki

etkilerini incelediği çalışmasında; örneklem grubunu oluşturan anneler çalışma durumunun daha düzenli, aktif ve çok yönlü bir hayat sunduğunu ve olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Çalışan annelerin ev ortamı dışında farklı alanlarda da aktif olmalarının, farklı statülerde de var olmaları dolayısıyla benlik algılarının daha pozitif olma olasılığının ve mesleki tatminlerinin, özsaygılarını desteklemekle birlikte çocuklarıyla daha uyumlu ilişkiler içinde olmalarını sağlayabileceği, bu sayede çalışan annelerin çocuklarının sürekli kaygı puanlarının daha düşük olabileceği yorumu yapılabilir. Işık (126)'ın 2018 yılında çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarına karşı tutumlarını incelediği çalışmasında da, çalışmayan annelerin “aşırı koruyucu tutum” puanları çalışan annelere göre daha yüksek bulunmuş olup, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmamakla birlikte otoriter tutum puanları da daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Altınay (127)'in 2012 yılında çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma ve çocuk yetiştirme tutumlarını incelediği araştırmasında da çalışmayan annelerin “aşırı annelik tutumu” çalışan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular doğrultusunda; annenin çalışmaması durumunda aşırı koruyucu, otoriter ya da aşırı annelik tutumunun çocuk üzerinde korku, kaygı, baskı yaratabilecek ve onu sınırlayabilecek bir durum olduğu da (24, 87) düşünüldüğünde, bunun etkisi ile çalışmayan annelerin çocuklarının kaygı puanının kekemeliğin de etkisi ile daha yüksek olması, beklenebilir bir sonuç olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte; babası özel sektörde çalışan çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeylerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Özel sektörde çalışan babaların iş yükünün fazla olabileceği ve yapılan işe bağlı olarak mesleki anlamda beklentiyi karşılayabilmek için iş saatlerinin değişiklik gösterebileceği ve babaların özel sektörde üstlendikleri göreve ilişkin sorumluluk seviyelerinin farklılık göstermesinin çocuklarının iletişim esnasındaki takılmalarına karşı tolerasyonlarını ve tutumlarını etkileyebileceği düşünülebilir. Buna göre de, babası özel sektörde çalışan çocuklarda sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin diğer gruplardan daha yüksek bulunmasının beklenebilecek bir sonuç olduğu söylenebilir. Genel anlamda sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin anne-babanın mesleği veya çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamasına yönelik, anne ve babaların mesleğinin

veya çalışma durumunun sürekli ve durumluk kaygı puanları üzerinde anlamlı derecede belirleyici bir faktör olmadığı yorumu da yapılabilir.

Sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin, anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında; anne ve babası ayrı olan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.10). Aral ve Başar (103)'ün çalışmasında da parçalanmış aileye sahip çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri tam aileye sahip çocuklara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Öztürk (100)'ün 2006 yılında ebeveyni boşanmış 9-13 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini incelediği araştırmasında da ebeveyni boşanmış çocukların kaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Turan Cebeci (102)'nin 7-12 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü çalışmasında da tam aileye sahip olan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanları, ebeveyni boşanmış çocuklardan anlamlı düzeyde düşük bulunmuş olup, bu sonucun da araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir. Çocukların duygusal durumları boşanma sürecinin niteliğine göre farklılık gösterebilmekte ve bu nedenle boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalar farklı sonuçlara ulaşabilmektedir. Eşler arası problemler ve boşanma süreci kendisine yansıtılmamış çocuklar bu duruma daha rahat uyum sağlamakta, aksi bir durumda ise çocuklar huzursuzluğun getirisiyle davranış bozukluğu, kaygı vb. olumsuz belirtiler gösterebilmektedir (77). Memiş (128)'in 2019 yılında yürüttüğü, ebeveyni boşanmış ve annesi veya babasından birini kaybetmiş 8-14 yaş grubu çocuklarda depresyon ve davranışsal sorunları incelediği çalışma bulguları da ebeveyni boşanan çocukların depresyon ve davranış problemi riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bilgilerden hareketle; anne ve babanın boşanmasıyla birlikte aile içi dinamiklerin değişmesi, aile birliğinin bozulması ve anne veya babanın evden ayrılması sonucu ebeveynden birinin yoksunluğu, dolayısıyla bu sürece kadar süregelen düzenin farklılık göstermesi, özetle boşanma sürecinin getirdiği olumsuz koşullar, çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanlarını arttırmış olabilir. Ayrıca boşanma sürecinin ilerleyen dönemlerde çocukların bağlanma örüntülerine ve kaygı toleransına ilişkin tabloyu da değiştirebildiği bilinmekle birlikte (24); boşanma faktörü güvenli bağlanma sürecini olumsuz etkilemiş ve güvensiz bağlanmanın getirilerinden biri olan kaygı düzeyini

arttırmış olabilir. Kekemeliği olmayan çocuklarla yapılan çalışmalarda da anne ve babası ayrı olan çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeyinin daha yüksek bulunması doğrultusunda; kekemelik faktöründen bağımsız olarak anne ve babanın boşanmasının çocukların kaygı düzeyini olumsuz yönde etkileyebilecek önemli bir faktör olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca; Candan (129)'ın tam veya parçalanmış aileye sahip 8-11 yaş grubu çocukların anne ve babalarının kabul ve reddetme davranışını algılayışı üzerine yürüttüğü araştırmasında, ebeveyni boşanmış çocukların psikolojik açıdan daha çok örselendiği sonucuna ulaşılmıştır. Tez çalışmasında da anne ve babanın boşanma sürecinin niteliğine bağlı olarak çalışma grubunu oluşturan çocuklar psikolojik olarak örselenmiş, dolayısıyla sürekli ve durumluk kaygı puanları anne ve babası birlikte olan çocuklara göre daha yüksek bulunmuş olabilir. Dolayısı ile bu çalışma kapsamında kekemelik tanısı olan çocuklarda da anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumunun kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmış olmasının, alanyazındaki farklı örneklem gruplarıyla yapılmış çalışma sonuçları ile paralellik gösterdiği ve boşanmış anne ve babaların çocuklarının kaygı düzeyinin daha yüksek olacağı savına yönelik bir kanıt niteliğinde olduğu söylenebilir.

5.2. Ebeveyne Güvenli Bağlanma Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi, yaş değişkenine göre farklılaşma durumu açısından incelendiğinde; çalışma grubunu oluşturan çocukların hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarının yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.13). Çalışmadan elde edilen bu bulguyla paralel olarak bağlanma düzeyinin yaşa göre anlamlı derecede farklılaşmadığına ilişkin bulgular ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Turan Cebeci (102)'nin 7-12 yaş grubu çocuklarla sürdürdüğü araştırmasında da ebeveyne güvenli veya güvensiz bağlanma düzeyinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Güvenli bağlanma düzeyinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmaması; Freud'un "*psikoseksüel gelişim kuramı*"na göre çalışma grubundaki 9-11 yaş gurubu çocukların latans dönemde, 12 yaş grubunun ise genital dönemde olması; latans dönemde okul faktörüyle birlikte çocukların daha çok

öğrenme, keşfetme ve akranlarla ilişkilere yoğunlaşmasına ek olarak genital dönemde hızlı fiziksel değişime ve libidinal enerjinin aktarılabilceği spor, gönüllü aktiviteler vb. alanlara odaklanmalarından (71) kaynaklanıyor olabilir. Farklı gelişimsel dönemlerde olsalar da, hem 9-11 yaş grubunda hem de 12 yaş grubunda dikkatin ebeveyn-çocuk ilişkilerinden uzaklaşarak içinde bulunulan gelişimsel döneme göre farklı alanlara yönelmesi, bu sebeple her iki yaş grubunun da önceki dönemlere kıyasla ebeveyninden nispeten daha bağımsız olmaları, bu durumun bir sonucu olarak da puan ortalamalarının benzerlik göstermesi, ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin yaş açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamasını açıklayabilir. Tez çalışmasının çalışma grubu kekemeliği olan çocuklardan oluşmuş olsa da güvenli bağlanma düzeyinin yaş açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaması da; çalışma grubundaki çocukların ek tanısı olmaması nedeniyle gelişimsel açıdan akranlarıyla benzer özellikler göstermeleriyle ilgili olabilir. Ebeveyne bağlanma düzeylerinde veya bağlanma stillerinde yaş açısından fark olduğunu gösteren çalışmalar da olmakla birlikte (83, 130, 131), bu durum araştırmalardaki örneklem gruplarının yaş aralığının ve diğer değişkenlerin farklılık göstermesiyle ilişkili olabilir. Örneğin; tez çalışmasında da istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmasa da babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları yaş arttıkça yükselmekte, 12 yaş grubundaki çocukların hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarının diğer yaş gruplarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.11). Elde edilen bu bulgulara benzer şekilde; Yaşar (131)'ın 8-13 yaş grubu çocuklarda depresyon düzeyi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında da 11 yaş ve üzeri çocukların güvenli bağlanma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği incelendiğinde; anne ve babaya kolayca güvenilebilme, anne ve babanın kendisini terk etmeyeceğinden emin olma, anne-babanın ihtiyaç durumunda çocuklarının yanında olması vb. durumlara yönelik maddeler içerdiği görülmektedir. Bu maddeler doğrultusunda; çocukların yaşlarındaki artışa bağlı olarak soyut düşüncenin gelişmesi, dolayısıyla duyguları anlama ve yorumlama yeteneğinin artması (24); bu durumun bir sonucu olarak da anne ve babanın desteğini fark etme ve anne-babanın kendisini terk edeceği ve ihtiyaç durumunda yardımcı olmayacakları vb. düşüncelerin azalarak ebeveyne güven duyma ve empati duygusunun artmasıyla,

istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmasa da 12 yaş grubu çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri daha yüksek bulunmuş olabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik istatistiksel analiz sonuçlarına bakıldığında; anne ve babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.12). Tez çalışmasının bulgularını destekler şekilde, çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde fark göstermediği çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Sümer ve Anafarta Şendağ (83) da; orta çocukluk döneminde ebeveyne bağlanma, benlik algısı ve kaygı üzerine yürüttükleri çalışmalarında, araştırma bulgularına benzer şekilde ebeveyne güvenli bağlanma puanlarında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Kerns ve ark. (132) da; orta çocukluk dönemindeki çocuklarda ebeveyne bağlanmayla ilgili korelasyonların bazılarında cinsiyet açısından fark olduğu sonucuna ulaşmış olsalar da, ebeveyne güvenli bağlanmanın cinsiyet açısından fark göstermediğini belirtmişlerdir. Bu çalışmalara ek olarak; Sevingil (133)'in 7-12 yaş grubu çocukların bağlanma stilleri ve okul başarıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada da, cinsiyete göre ebeveyne güvenli bağlanma puanları arasında fark bulunmamıştır. Tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların yaş gruplarının bu çalışmalarla benzerlik gösterdiği fakat bu çalışmaların örneklem grubunu oluşturan çocukların kekemelik yakınması olmadığı görülmekte olup; bu durumla ilgili kekemelik faktörünün ve çocukların cinsiyetinin ebeveyn ve çocuklar arasındaki güvenli bağlanma örüntülerinde belirleyici düzeyde etkili olmadığı yorumu yapılabilir. Tez çalışmasının çalışma grubundaki anne ve babaların, çocuklarındaki konuşma bozukluğunun da etkisi ve terapistlerin yönlendirmeleriyle çocuklarına karşı kız-erkek fark etmeksizin anlayışlı ve destekleyici bir tutumda olmalarına bağlı olarak gelişen olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi, ölçek maddelerinin de bu alanda belirleyici olmasıyla birlikte, cinsiyetin ebeveyne güvenli bağlanma puanları açısından anlamlı düzeyde fark yaratmamasını açıklayabilir. Sümer ve Anafarta Şendağ (83)'in aktarımına göre de; ebeveynin çocuğa karşı olumlu ve çelişki içermeyen tutumu ve çocuğun ihtiyaçlarına zamanında dönüt vermesi güvenli bağlanmayı desteklemektedir. Ayrıca; orta

çocukluk dönemi dışındaki yaş gruplarıyla sürdürülmüş ve ebeveyne bağlanma düzeyinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık yaratmadığı araştırmalara da rastlanmıştır. Örneğin; Uluç ve Öktem (134)'in okul öncesi çocuklarda güvenli yer senaryolarını değerlendirdikleri çalışma ile Çetin (130)'in 12-14 yaş arası ergenlerin sosyal beceri düzeyi ve ebeveyne bağlanma güvenliğini incelediği araştırmasında da cinsiyetin ebeveyne bağlanma puanları üzerinde anlamlı düzeyde fark yaratmadığı görülmüştür. Bu araştırmaların bulgularını destekler nitelikte, güvenli bağlanma düzeyinin veya bağlanma stiline cinsiyet açısından fark göstermediği sonucuna ulaşan birçok çalışma da bulunmaktadır (135-138). Tez çalışmasının sonuçları da örneklem grubundaki çocukların kekemelik tanısından bağımsız olarak bu bulguları destekler niteliktedir. Tez çalışmasının daha önce bahsedilen bulgularına ek olarak; istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da 9, 11 ve 12 yaş gruplarında kızların hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. 10 yaş grubu çocuklarda ise erkeklerin hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları kızlardan daha yüksektir. Buna göre 10 yaş grubu hariç, kızların hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum yaş artışının yanı sıra cinsiyet faktörüyle birlikte ortaya çıkabilecek gelişimsel özellikler arasındaki farklılıkların da anne ve babaya güvenli bağlanmayı nispeten etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. Arslan (98)'in ergenlerde bağlanma stilleri açısından Erikson'un psikososyal gelişim dönemlerini incelediği çalışmasında, kız ergenlerin erkeklere kıyasla "kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası" dönemini daha başarılı geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. İlhan ve Özdemir (139)'in beliren yetişkinlikte yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı etkilerini inceledikleri araştırmada da erkeklerin kızlara göre daha fazla kimlik karmaşası yaşadığı görülmüştür. Tez çalışmasının bulgularına da gelişimsel bir perspektiften bakılırsa; 11-12 yaş grubu kız çocukların ergenlik öncesi dönemde yaşayabilecekleri kimlik karmaşası sürecini erkek çocuklara kıyasla daha rahat yönetebilmeleri ve buna bağlı olarak ebeveyn ile ilişkilerinde daha az çatışma yaşama olasılıkları, ebeveyne güvenli bağlanma puanlarını etkilemiş olabilir. Ayrıca, kız çocukların erkek çocuklara göre korku, kaygı, üzüntü vb. duygularını paylaşmaya daha açık olmaları ve kendilerini başkalarının yerine koymaya daha yatkın olmaları (24, 77);

ebeveynle ilişkilerinde duygusal paylaşıma daha açık olmalarını ve ebeveynin duygu durumlarını daha doğru yorumlamalarını, bu sayede Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği dahilindeki “ebeveynle duygularını paylaşma”, “duyguların paylaşılmasıyla ilgili olarak kendini ebeveyne yakın hissetme”, “ebeveyni tarafından anlaşıldığını düşünme”, “üzgün olduklarında ebeveynle bir araya gelmeye yatkın olma”, “ebeveynin sorunlarla ilgili olduğunu düşünme” gibi maddelerinden erkeklere kıyasla daha yüksek puan almalarını, dolayısıyla 9, 11 ve 12 yaş grubundaki kız çocukların güvenli bağlanma düzeylerinin daha yüksek olmasını sağlamış olabilir. Tez çalışmasından elde edilen bu bulguyu destekler şekilde, İlaslan (140)’ın 2-5 yaş grubu çocukların bağlanma davranışlarını özlük nitelikleri ve anne bağlanma stillerine göre incelediği çalışmasında da istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da kız çocukların güvenli bağlanma düzeyleri erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan, 10 yaş grubunda bu durumdan farklı olarak erkek çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin daha yüksek olmasının ise, daha önce de belirtildiği gibi 10 yaş grubu çocukların gelişimsel açıdan kendilerinden memnun oldukları ve olayları olduğu gibi kabul ettikleri bir dönem içerisinde olmalarıyla (87) birlikte; kız çocukların 10 yaş civarında ön ergenlik belirtilerini yaşamaya başlamaları ile ortaya çıkabilecek gelişimsel değişimlerin sonucunda, arkadaş çevrelerinin düşüncelerini ön planda tutmaları nedeniyle ebeveynle düşünsel anlamda ilk çatışmaların yaşanması olasılığının güvenli bağlanma düzeylerini etkilemiş olabileceği, erkeklerin kızlardan sonra bu döneme erişmelerinin bu sonuçta etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Bunların yanı sıra, örneklem grubunu oluşturan ve kekemeliği olan çocukların, gelişimin normal seyri ile paralel şekilde, tanılarında bağımsız olarak akıcı konuşan akranlarıyla benzer gelişimsel özellikleri sergileme olasılıklarının alanyazındaki bulgularla paralel olan bu sonuçlar üzerinde etkili olabildiği yorumu yapılabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında; kardeş sayısının ebeveyne güvenli bağlanma puanları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.14). Çalışmadan elde edilen bu bulguyla paralel olarak, Yaşar (131)’ın 2016 yılında 8-13 yaş grubu çocuklarda depresyon düzeyi ve bağlanma stillerini incelediği çalışmasında da kardeşin olup olmaması durumuna göre ebeveyne bağlanma

stilllerinin fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Çetin (130)'in 12-14 yaş grubundaki ergenlerin sosyal beceri ve ebeveyne bağlanma güvenliği arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında ve Tulpar (69)'ın 4-6 yaş grubu çocukların bağlanma stilleri ve duygu düzenleme becerilerini incelediği çalışmasında da araştırma bulgularına paralel şekilde ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinde kardeş sayısına göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Farklı yaş veya örneklem gruplarıyla gerçekleştirilen çalışmalarda da güvenli bağlanma düzeyinin kardeş sayısına göre farklılık göstermediği görülmüş olup, bu duruma yönelik, ailedeki çocuk sayısının ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi üzerinde önemli düzeyde belirleyici olmadığı yorumu yapılabilir. Tez çalışmasında, güvenli bağlanma düzeyinin kardeş sayısına göre farklılık göstermemesi ve puan ortalamalarının yüksek olması; ebeveynin çocuk sayısından bağımsız olarak çocuklarının ihtiyaçlarına zamanında cevap verme, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme ve ailede birden çok çocuk olması durumunda konuşma bozukluğu olan çocukla kardeşleri arasındaki ilişkileri başarılı bir şekilde yönetmesine bağlı olarak olumlu ilişkiler kurma olasılığıyla ilgili olabilir. Bunda da tanıya ilişkin özel eğitim desteği almaları ve bu kapsamda ebeveyne uzman desteğinin de verilmiş olmasının etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Bunun sonucunda çalışma grubunu oluşturan çocuklar, kardeş sayısından bağımsız olarak iletişimsel açıdan aile içi düzenin ve güven ortamının sağlanmış olmasıyla anne ve babalarına benzer düzeylerde güvenli bağlanma sağlamış olabilir. Bunların yanı sıra, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da, çalışma bulgularına göre iki kardeşe sahip çocukların hem annelerine hem de babalarına bağlanma puan ortalamalarının kardeşi olmayan ve tek kardeşe sahip çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuç da, anne babaların ilgilerini kardeşlere paylaşmak durumunda kalması sonucunda bağlanma örüntülerinin bundan etkilenmiş olabileceğini ve anne-babayı paylaşma durumunun artmasının çocukların ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının düşmesinde etkili olabileceğini düşündürülebilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi doğum sırası değişkeni açısından incelendiğinde, güvenli bağlanma puan ortalamaları arasında doğum sırasına göre istatistiksel açıdan fark olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.15). Çetin (130)'in 12-14 yaş grubundaki çocuklarla sürdürdüğü ve Yaşar (131)'in 8-13 yaş grubu

çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmaların sonuçları da ebeveyne bağlanma stillerinin doğum sırasına göre fark göstermemesi açısından araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Benzer şekilde; Aracı (135) da 13-14 yaş grubu çocuklar ile bağlanma örüntüleri ve saldırganlık düzeyine ilişkin yürüttüğü araştırmasında, ebeveyne bağlanma düzeyinin doğum sırası açısından fark göstermediğini saptamıştır. Tez çalışmasında da doğum sırasına göre güvenli bağlanma puanları incelendiğinde; tüm grupların güvenli bağlanma puanlarının yüksek olduğu ve gruplar arasında belirgin bir puan farkı olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.15). Dolayısıyla; kekemelik tanısından bağımsız olarak doğum sırasının ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi üzerinde anlamlı derecede belirleyici bir faktör olmadığı, bu durumda da günümüzdeki ebeveynlik yaklaşımlarının daha pozitif olmasının etkisinin olabileceği ve doğum sırasının ebeveyn tutumlarında güvenli bağlanma açısından önemli bir rol oynamadığı yorumu yapılabilir. Bunlara ek olarak, ilk sırada doğan çocukların hem annelerine hem de babalarına güvenli bağlanma puanlarının ikinci ve üzeri bir sırada doğan çocuklara göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da daha düşük olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu doğrultusunda; çocukların tek veya en büyük çocuk olmalarına göre anne ve babalarıyla geliştirdikleri ilişki dinamiklerinin güvenli bağlanma puanlarını nispeten etkilemiş olabileceği yorumu yapılabilir. Adler (107), ebeveynin tek çocuğuna karşı çok ilgili olabildiğini, bu durumun zaman zaman çocuklar üzerinde baskı hissi uyandırdığını belirtmiştir. Ayrıca; en büyük çocukların anne ve babalar tarafından daha güçlü oldukları yönünde algılandığını, herhangi bir problemle karşılaşıldığında işbirliğine geçilen ilk çocuğun en büyük çocuk olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkılarak; tek çocukların, ebeveynin normalin üstündeki ilgisinin kendileri üzerinde baskı yarattığını hissetmesine bağlı olarak ebeveyni ile aralarındaki ilişkinin etkilenmiş olabileceği, büyük çocukların ise aile içerisindeki sorumluluklarına bağlı olarak geliştirdikleri güçlü karakterlerini korumak amacıyla herhangi bir durumda ebeveyninden daha bağımsız hareket etme isteklerinin ortaya çıkabileceği, bu nedenle ilk sırada doğan çocukların güvenli bağlanma puanlarının daha düşük olabileceği yorumu yapılabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin kekemelik başlangıç yaşına göre değişip değişmediği incelendiğinde; puanların kekemelik başlangıç yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo

4.16). Çocuklarda kekemeliğin, başlangıç yaşı fark etmeksizin aileleri endişelendiren ve sözel iletişim esnasında çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen bir konuşma bozukluğu olduğu bilinmektedir (38). Ebeveynin çocuğa karşı tutumlarının ise güvenli bağlanma örüntülerini etkileyen önemli bir unsur olduğu (24, 141) da bilinmekle birlikte; çalışma grubunu oluşturan çocukların özel eğitim merkezlerinde terapi süreçlerinin devam ediyor olması, anne-babaların sözel iletişim esnasında çocuklarının yaşadıkları takılmalara nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiğine ilişkin konunun uzmanlarından yönlendirmeler almalarını sağlayabilecek bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Ebeveynin aldığı uzman desteği, iletişim esnasında çocukların konuşmasını düzelterek yarıda kesme ya da eksik kelimeleri tamamlama davranışının ortaya çıkmasını engellemiş, bu durum da güvenli bağlanma üzerinde etkili olmuş olabilir. Bu sayede, kekemelik başlangıç yaşı fark etmeksizin tanı ile paralel alınan destek sonucunda çocukların duygu ve düşüncelerini sözel olarak ifade etmeleri anne-baba tarafından desteklenerek ebeveyn-çocuk arasındaki paylaşım artmış, bu durum kekemelik başlangıç yaşının ebeveyn ve çocuk arasındaki güvenli bağlanma ilişkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamasını sağlamış olabilir. Anne-babaların kekemeliği olan çocukların konuşmasını düzeltme eğiliminin ebeveyn-çocuk ilişkisini, dolayısıyla bağlanma örüntülerini olumsuz etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Lau ve ark. (142) 2012 yılında kekemelik tanısı bulunan ve akıcı konuşan okul çağındaki çocuklarla ebeveyn tutumları ve bağlanma üzerine yaptıkları çalışmada; ebeveynin kekemeliği olan çocuklarının konuşmalarını düzeltme eğiliminin çocuklarda ortaya çıkan hayal kırıklığına bağlı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisinde uyumsuzluk yarattığı ve kekemeliği olan çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Bu çalışmaya ek olarak, akıcı konuşan çocuklarla yapılan ve ebeveyn tutumlarının ve kaliteli ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların bağlanma örüntüleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (80, 81, 141, 143, 144). Hem kekemeliği olan hem de akıcı konuşan çocuklarla yapılan bu araştırmalardan benzer sonuçlar elde edilmesine bağlı olarak, ebeveyn tutumlarının bağlanma örüntüleri üzerinde belirleyici olduğu yorumu da yapılabilir. Sonuç olarak; çalışma grubundaki anne-babaların aldıkları uzman desteğinin de etkisiyle bilinçlenerek kekemeliğin başladığı yaştan, başka bir ifadeyle kekemeliğin süresinden bağımsız olarak çocuğun takılmalarına ilişkin

tutumları, ebeveyne güvenli bağlanma puanlarının kekemelik başlangıç yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamasını açıklıyor olabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin anne-babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; puan ortalamalarının anne-babanın eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.17). Ayrıca, çalışma grubunu oluşturan çocukların ebeveyne güvenli bağlanma puanları incelendiğinde; puan ortalamalarının anne ve babanın eğitim seviyesinden önemli derecede etkilenmediği ve her grubun yüksek güvenli bağlanma puanlarına sahip olduğu görülmektedir. Yaşar (131)'ın 8-13 yaş grubu çocuklarla sürdürdüğü çalışmasında da çocukların güvenli bağlanma puanları ebeveynin eğitim seviyesine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Benzer şekilde; Sevingil (133)'in 7-12 yaş grubu çocuklarla sürdürdüğü araştırmada da ebeveyne güvenli bağlanma puanları eğitim seviyelerine göre anlamlı düzeyde fark göstermemiştir. Alanyazında bu bulguları destekler nitelikte birçok çalışmaya rastlanmıştır (81, 137, 143, 145). Bu durum, çocuklarla kaliteli zaman geçirmeye yönelik bilgilere ulaşma kolaylığının artmasıyla ve özel eğitim merkezindeki uzmanların önerileriyle birlikte ebeveynin eğitim düzeyinden bağımsız şekilde çocuklarıyla kaliteli zaman geçiriyor olması ile ilgili olabilir. Lounds ve ark. (144); 78 ergen anne ve çocukla gerçekleştirdikleri araştırmada, eğitimin yanı sıra kaliteli anne-çocuk etkileşiminin güvenli bağlanma düzeyini yordayıcı nitelikte olduğunu ve erken yaşta anne olma, çocukla sözel iletişim kurma ve çocuğa yönelik davranışların niteliğinin de güvenli bağlanma düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tez çalışmasının çalışma grubundaki anne-babaların da çocuklarındaki konuşma bozukluğunun farkında olmaları ve çocuklarının eğitim haklarından faydalanmasını sağlayarak özel eğitim kurumlarından destek almaları, aslında çocuklarının gereksinimlerine karşı duyarlı olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu sayede ebeveyn-çocuk ilişkisi olumlu seyretmiş ve eğitim seviyesinden bağımsız olarak uzman görüşleri ve mevcut konuşma bozukluğuyla birlikte ebeveynin hassasiyetinin artması sonucu çocuğa olan ilginin yoğunlaşmasıyla, puan ortalamaları anne-babaların eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde fark göstermemiş olabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin anne-babanın mesleği/çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.18). Elde edilen bu bulguya benzer şekilde; Yaşar (145) da 6-12 yaş grubu çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerini incelediği çalışmasında, anne-babanın çalışma durumunun çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir fark yaratmadığını saptamıştır. Benzer şekilde Aydoğan (146)'ın 10-11 yaş grubu çocukların annelerine bağlanma stillerini incelemeye yönelik yaptığı çalışma bulguları da çocukların güvenli bağlanma düzeyinin annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Akıcı konuşan çocuklarla yapılmış bu çalışmaların bulguları ile tez çalışmasından elde edilen bulgulara bakıldığında anne-babaların mesleklerinden veya çalışma durumlarından bağımsız olarak çocukların güvenli bağlanma puanlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulgulara yönelik; anne-babaların çocuklarıyla iletişimlerinin meslekleri veya çalışma durumlarından bağımsız olarak güvenli bağlanmayı sağlayabilecek yeterlilikte olduğu yorumu yapılabilir. Bu nedenle; çocukların ebeveyne güvenli bağlanma puanları, anne ve babanın meslekleri veya çalışma durumları açısından anlamlı bir fark göstermemiş olabilir. Bu duruma ek olarak; tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların kekemelik tanısının bulunması ve terapi alıyor olmaları, dolayısıyla anne-babaların özel eğitim kurumlarından çocuklarına karşı tutumlarına ve çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmelerine yönelik yönlendirmeler ve öneriler alıyor olmaları da çocukları için ayırdıkları zamanı doğru değerlendirmelerini sağlıyor olabilir. Bu sayede; alınan uzman desteğiyle de birlikte duygusal paylaşımın artması ve güven ortamının desteklenmesiyle, çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri anne-babaların mesleklerine veya çalışma durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermemiş olabilir. Bununla birlikte; Görgü (81)'nün 5-6 yaş grubu çocuklarla ve Çetin (130)'in 12-14 yaş grubu çocuklarla sürdürmüş oldukları araştırmalarda da çocuklarda güvenli bağlanma düzeyinin anne-babanın mesleği veya çalışma durumu açısından anlamlı düzeyde fark göstermediği görülmüştür. Farklı yaş gruplarıyla yapılan çalışmalardan da benzer sonuçlar elde edilmesi, çocukların güvenli bağlanma düzeyinin ebeveynin mesleği veya çalışma durumu değişkeninden anlamlı düzeyde etkilenmediği, ebeveynin çocuklarına karşı gösterdiği ilginin ve çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını

karşılmasının güvenli bağlanma örüntüleri üzerinde daha etkili olmuş olabileceği yorumu yapılabilir.

Ebeveyne güvenli bağlanma düzeyi anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre incelendiğinde; puan ortalamalarının anne-babanın birliktelik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.19). Bununla birlikte, daha önce belirtildiği üzere, çalışma grubundaki çocukların anne ve babalarının birlikte veya ayrı olma durumunun sürekli-durumluk kaygı puanları arasında anlamlı düzeyde fark yarattığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.10). Bu bilgi doğrultusunda; boşanma süreciyle birlikte çocukların alışlagelmiş düzenlerinin bozulması kaygı düzeylerinin artmasına neden olabilecek bir unsur olsa da (24, 102, 103) anne-babaların bu süreci doğru şekilde yönetebilmesi ve çocuklarına karşı davranışlarını değiştirmeme eğilimlerine bağlı olarak bağlanma örüntülerinin farklılık göstermemiş olduğu düşünülebilir. Tez çalışmasından elde edilen bulguları destekler şekilde; Turan Cebeci (102)'nin çalışmasında da araştırma bulgularına benzer şekilde çocukların güvenli bağlanma düzeylerinin tam aileye veya boşanmış ebeveyne sahip olmaları açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Canatan (137)'in 11-14 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirdiği çalışma bulguları ebeveyne güvenli bağlanma düzeyinin anne ve babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Yaşar (145)'in, parçalanmış aileleri de kapsayan araştırmasında da aile tipinin çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeyiyle ilişkisi olmadığı görülmüştür. Kekemelik tanısı olmayan çocuklarla yapılmış bu çalışmaların sonuçlarının tez çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermesine yönelik, anne-babanın boşanma durumunda dahi çocuklarıyla sağlıklı ilişkilerini sürdürmeye yönelik hareket ettikleri ve bu durumun, güvenli bağlanma örüntüleri üzerinde etkili olmuş olabileceği yorumu yapılabilir. Çocuklarla sürdürülen sağlıklı ilişkilerin güvenli bağlanma, sosyal ve duygusal gelişim açısından belirleyici bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (77). Ayrıca ebeveynin birlikte veya ayrı olmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların kekemeliklerinden bağımsız bir durum olduğu, dolayısıyla kekemeliği olan çocukların akıcı konuşan akranlarıyla benzer duygusal süreçlerden geçebileceği söylenebilir. Bununla birlikte, istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmasa da anne ve babası birlikte olan çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeylerinin daha yüksek

düzyede olduğu görölmektedir. Tez çalışmasından elde edilen bu bulguyu destekler şekilde, Sardoğan ve ark. (147) da yaptıkları çalışmada; anne ve babası ayrı olan 12 yaş grubu çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin, anne ve babası birlikte olan çocuklara göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ebeveyni ayrı olan çocukların güvenli bağlanma düzeylerinin daha düşük olması, ebeveynin boşanma sürecinin niteliği ve anne-baba arasında gerçekleşmesi muhtemel iletişimsel problemlerin çocuklara yansıtılmış olma olasılığıyla ilgili olabilir. Anne-babadan birinin evden ayrılması, boşanma süreci veya öncesinde yaşanabilecek olumsuz koşullar ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyerek güvenli bağlanma örüntüleri üzerinde negatif bir etki yaratmış olabilir. Ebeveyni birlikte olan çocukların desteğe ihtiyaçları olduğuanda anne-babalarını bulabilecekleri ve ev ortamlarında istedikleri zaman her ikisiyle de paylaşımlarda bulunabileceklerini bilmelerinin güvenli bağlanma düzeyleri üzerinde etkili olacağı tahmin edilebilir.

5.3. Sürekli/Durumluk Kaygı ve Ebeveyne Güvenli Bağlanma Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırma bulguları incelendiğinde; çocukların anneye güvenli bağlanma düzeyleri ile babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu görölmektedir (Bkz. Tablo 4.20). Başka bir ifadeyle; çalışma grubundaki çocukların anneye güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça babaya güvenli bağlanma düzeyleri de artmaktadır. Tez çalışmasından elde edilen bu bulguyu destekleyen birçok araştırmaya rastlanmıştır. Örneğin; Cihangir Çankaya ve Canbulat (148)'ın 2017 yılında, orta çocukluk döneminde umut ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyini inceledikleri çalışmada da çocukların anneye ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Sümer ve Anafarta Şendağ (83)'ın 11-12 yaş grubu çocuklarla yürüttükleri çalışmada da çocukların anneye ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Benzer şekilde Akyol (136)'un 2017 yılında ilkökul dönemindeki çocuklarda bağlanmanın ebeveyn dürtüselliği ile ilişkisini incelediği araştırmada da anneye ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sümer ve Anafarta

Şendağ (83)'in aktarımına göre; Grossman ve ark. okulöncesi dönemden sonra babaya bağlanmanın artarak anneye ve babaya bağlanma arasındaki farkın azaldığını belirtmişlerdir. Tez çalışmasında ve bahsedilen diğer araştırmalarda da anneye ve babaya güvenli bağlanma düzeyi arasındaki farkın yaş itibariyle de azalmış olması ve zamanla paralel bir seyir izlemesinden dolayı ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır olabilir. Nitekim tez çalışmasının bulguları incelendiğinde; anneye güvenli bağlanma puanları ve babaya güvenli bağlanma puanları arasındaki farkın da az olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.1). Bu durum, çocukların yaşlarının ilerlemesiyle ebeveynden nispeten daha bağımsız olmalarına ek olarak, okul faktörünün anne ve babaların çocuklarına yönelik sorumlulukları konusunda birleştirici bir etki sağlayabilecek olmasına bağlanabilir. Ayrıca; tez çalışmasının çalışma grubunu oluşturan çocukların okul faktörüyle birlikte kekemelik tanısının da olması, ebeveynin çocuklarının eğitiminde birlikte hareket etmesini gerektirmiş, dolayısıyla ebeveyn arasındaki uyuma katkı sağlamış, bu nedenle akıcı konuşan çocuklarla yapılan çalışmaların sonuçları ile tez çalışmasının sonuçları benzerlik göstermiş olabilir. Farklı yaş gruplarıyla yapılan çalışmalarda da anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunması ve çocukların yaş veya tanı grupları farklılık göstermesine rağmen araştırma sonuçlarının benzerlik göstermesi, yaşın artmasıyla birlikte anne ve babaya güvenli bağlanma arasındaki farkın azalarak dengeli bir profile ulaştığı (83) düşüncesini destekler niteliktedir. Örneğin; Aracı (135)'nin 13-14 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü araştırmada da anneye güvenli bağlanma düzeyleri ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anneye güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı düzeyi arasındaki korelasyona ilişkin istatistiksel bulgulara göre; anneye güvenli bağlanma ve sürekli/durumluk kaygı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır (Bkz. Tablo 4.20). Elde edilen bu bulguya benzer şekilde; Turan Cebeci (102)'nin 7-12 yaş grubu çocuklarla sürdürdüğü çalışması da ebeveyne güvenli bağlanma ve sürekli/durumluk kaygı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, örneklem grubunu oluşturan çocukların bebeklik döneminde anneleri ile olan güvenli bağlanma örüntülerine bağlanabilir. Marrone (33)'nin aktarımına göre;

Freud'un psikanalitik teorisine bakıldığında; bebeklerin ilk bağlanma örüntüleri beslenme temellidir ve anneleriyle gerçekleşmektedir. Bağlanmanın ilk aşamada anneye gerçekleşmesi (33) ve bebeklikte sağlanan güvenli bağlanma örüntülerinin yaşamın ilerleyen dönemlerinde de etkili olmasına (24) ek olarak, sürekli-durumluk kaygı puanları anneye güvenli bağlanma düzeyi dışında endişe oluşturabilecek farklı çevresel etkenlerden de etkilenebilmiş olup, bu iki değişken arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiş olabilir. Başka bir ifadeyle; hem Turan Cebeci (102)'nin araştırmasının örneklem grubunun hem de tez çalışmasının çalışma grubunun yaş düzeylerinin benzer olduğu düşünüldüğünde, çocukların yaşları itibarıyla aile dışında okul, arkadaşlar, öğretmenler, toplumsal kurallar, vb. birçok çevresel faktörle etkileşim halinde olmasının da kaygı düzeylerini etkileyebileceği; bu çevresel faktörlerle olan etkileşimlerinden de kaynaklanabilecek kaygı durumlarıyla baş edebilmede bireysel hareket etmeleri dolayısıyla duygusal olarak anneye güvenli bağlanma düzeyinin etkili olmayabileceği düşünülebilir ve sürekli/durumluk kaygı puanları üzerinde anneye güvenli bağlanma düzeyine kıyasla daha belirleyici ve endişe yaratabilecek farklı koşulların da olabileceği yorumu yapılabilir.

Araştırmada, babaya güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.20). Başka bir ifadeyle; babaya güvenli bağlanma düzeyi arttıkça sürekli/durumluk kaygı düzeyi azalmaktadır. Benzer şekilde; Colonna ve arkadaşları (149)'nın çocuklarda güvensiz bağlanma ve kaygı ilişkisini incelemeye yönelik yaptıkları meta-analiz çalışmasının bulguları da anne-babaya bağlanma örüntüleri ve kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sümer ve Anafarta Şendağ (83) da 11-12 yaş grubu çocuklarla yürüttükleri çalışmada, tez çalışmasının bulgularını destekler şekilde, babaya güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmış olup; babaya güvenli bağlanma düzeyinin önemli bir yordayıcı olduğunu, ebeveyne güvenli bağlanmanın benlik algısını olumlu etkilediğini, bu sayede psikolojik gelişim ve uyumluluğa destek olarak kaygıyı azaltmada önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Bu bilgi doğrultusunda, araştırma bulgularına bakılarak; babaya güvenli bağlanma ile tüm bağımlı değişkenler arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin

bulunması (Bkz Tablo 4.20) ve örneklem grubundaki çocukların babaya güvenli bağlanma puanlarının yüksek, sürekli/durumluk kaygı puanlarının ise düşük olmasından dolayı (Bkz. Tablo 4.2) babaya güvenli bağlanmanın bu araştırmadaki değişkenler açısından da önemli bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Aydın Kılıç (150)'ın 2016 yılında, baba katılımı ve baba-çocuk ilişkisini incelediği çalışmasında da; babaların çocuğa olan ilgi ve yakınlığı arttıkça baba-çocuk arasındaki olumlu ilişkinin arttığı, bu durumun tersine baba-çocuk ilişkisindeki çatışmanın azaldığı görülmüştür. Bununla birlikte; Telli ve Özkan (151), babanın çocuğuna karşı artan ilgisi ile birlikte çocuğun girişimci davranışlarının, empati becerilerinin ve buna paralel olarak da sosyal-duygusal gelişiminin arttığını aktarmışlardır. Bu bilgi kapsamında da, baba ile olan güvenli bağlanmada etkili bir faktör olan babanın ilgi durumu, çocuklarda kaygı ile baş etmede önemli olabilecek bu becerileri desteklemiş ve buna bağlı olarak da güvenli bağlanma ile kaygı düzeyi arasındaki negatif yönlü ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamış olabilir. Tez çalışmasından elde edilen bulgularda da uzmanların görüş ve önerilerinin katkısıyla birlikte babaların çocuklarına olan ilgi ve yakınlıklarının artabileceği, bu durumun çocuklarıyla aralarındaki duygusal paylaşımı arttırarak olumlu ilişki kurmalarını sağlayabileceği ve olası çatışmaları azaltabileceği düşüncesinin etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Nitekim güvenli bağlanan çocukların, güvensiz bağlanan akranlarına göre stresle daha kolay başa çıkabildikleri de bilinmektedir (25). Tüm bunlara ek olarak; babaya güvenli bağlanma ile kaygı düzeyi arasındaki negatif yönlü bu ilişkide, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında geleneksel olarak babaların evin ve aile üyelerinin koruyucusu olarak görülmesi de etkili olmuş olabilir. Böylece evin direği olarak algılanan babaya güvenli bağlanan çocukların, güvenlerine paralel bir şekilde kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu yorumu yapılabilir. Arkasında güvenli bağlandığı bir babasının olduğunu hisseden çocuğun, babasıyla ilişkisinin olumlu etkisiyle birlikte kaygı yaratan durumlarla daha iyi başa çıkabileceği düşünülebilir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, sürekli kaygı düzeyi ve durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.20). Başka bir ifadeyle; sürekli kaygı düzeyi arttıkça durumluk kaygı düzeyi de artmaktadır. Sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri arasındaki pozitif yönlü bu ilişkinin, kekemeliği olan çocukların kaygıyı yönetebilme becerileri düşünüldüğünde

öngörülen bir durum olduğu söylenebilir. Sürekli kaygı düzeyinin artmasında etkili olan başta konuşma bozukluğu ve konuşma bozukluğunun getirdiği birtakım olumsuz faktörler, eş zamanlı olarak durumluk kaygı düzeyinin de yükselmesine neden olmuş olabilir. Tez çalışmasının bulgularını destekler şekilde sürekli ve durumluk kaygı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Turan Cebeci (102) de 7-12 yaş grubu çocuklarla yaptığı araştırmada sürekli kaygı düzeyi ve durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Çelik (94)'in 9-12 yaş grubu çocuklarla yaptığı araştırmanın bulguları, sürekli ve durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Turhan (95) tarafından ebeveyni boşanmış 9-12 yaş grubu çocukların ve annelerinin kaygı düzeylerini incelemeye yönelik yapılan araştırma da sürekli kaygı ve durumluk kaygı düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Akıcı konuşan çocuklarla sürdürülen bu çalışmaların tez çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermesi; genel anlamıyla sürekli kaygı seviyesinin, durumluk kaygının şiddetini ve sıklığını belirlemesiyle (89) ilgili olabilir. LeCompte ve Öner (89) de; sürekli kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin, sürekli kaygı seviyesi düşük olanlara göre daha hızlı ve sık şekilde durumluk kaygı belirtilerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Tez çalışmasında elde edilen bulgu bu çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar yer almakta olup; araştırmacılara, alanda çalışan profesyonellere ve ebeveyne yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocukların güvenli bağlanma ve kaygı düzeylerinin incelendiği bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Kaygı düzeyine yönelik elde edilen bulgulara bakıldığında:

- Çalışma grubunu oluşturan çocukların sürekli kaygı puanı ortalamaları 33.84 olup, durumluk kaygı puanı ortalamaları 30.05'tir. Araştırmaya katılan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanlarının düşük düzeyde olduğu, her iki kaygı kategorisinde de yüksek kaygı düzeyine sahip olmadıkları görülmektedir.
- Hem sürekli kaygı puan ortalamalarında hem de durumluk kaygı puan ortalamalarında 10 yaş grubu kız çocukların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu (S: 36.17; D: 34.33), 11 yaş grubu kız çocukların ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu (S: 28.80; D: 27.40) sonucuna ulaşılmıştır.

Sürekli kaygı puan ortalamalarının demografik bilgilere göre değişkenlik gösterip göstermediği incelendiğinde;

- Sürekli kaygı düzeyi cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Erkek çocukların sürekli kaygı düzeyleri kız çocuklara göre daha yüksektir.
- Sürekli kaygı düzeyi doğum sırasına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Birinci sırada doğan çocukların kaygı düzeyleri doğum sırası iki ve üç olan çocuklara göre daha yüksektir.
- Sürekli kaygı düzeyi anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Anne ve babası ayrı olan çocukların sürekli kaygı düzeyleri anne ve babası birlikte olan çocuklardan daha yüksektir.

- Sürekli kaygı düzeyi çocukların yaşına, kardeş sayısına, kekemelik başlangıç yaşına; anne-babanın eğitim durumuna ve mesleğine/çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Durumluk kaygı puan ortalamalarının demografik bilgilere göre değişkenlik gösterip göstermediği incelendiğinde;

- Durumluk kaygı düzeyi anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Anne ve babası ayrı olan çocukların durumluk kaygı düzeyleri anne-babası birlikte olan çocuklardan daha yüksektir.
- Durumluk kaygı düzeyi çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, kekemelik başlangıç yaşı; anne-babanın eğitim düzeyi ve mesleği/çalışma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Güvenli bağlanma düzeyine yönelik bulgulara bakıldığında;

- Çalışma grubunu oluşturan çocukların anneye güvenli bağlanma puan ortalamaları 55.37 olup, babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları 52.35'tir. Buna göre, araştırmaya katılan çocukların anneye ve babaya güvenli bağlanma puanlarının yüksek olduğu ve her iki ebeveyn için de yüksek güvenli bağlanma düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Hem anneye güvenli bağlanma puan ortalamalarında hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarında; 12 yaş grubu kız çocukların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu (A: 57.00; B: 55.75), 10 yaş grubu kız çocukların ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu (A: 53.50; B: 48.33) sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenli bağlanma düzeyi puan ortalamalarının demografik bilgilere göre değişkenlik gösterip göstermediği incelendiğinde;

- Hem anneye güvenli bağlanma hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları çocukların cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına, doğum sırasına, kekemelik başlangıç yaşına, anne-babanın eğitim düzeyine, anne-babanın

mesleğine/çalışma durumuna ve anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Güvenli bağlanma ve kaygı düzeyi puan ortalamaları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında;

- Anneye güvenli bağlanma ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Anneye güvenli bağlanma düzeyi arttıkça babaya güvenli bağlanma düzeyi artmaktadır.
- Anneye güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamaktadır.
- Babaya güvenli bağlanma düzeyi ve sürekli/durumluk kaygı düzeyi arasında orta düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Babaya güvenli bağlanma düzeyi arttıkça sürekli/durumluk kaygı düzeyi azalmaktadır.
- Sürekli kaygı düzeyi ile durumluk kaygı düzeyi arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sürekli kaygı düzeyi arttıkça durumluk kaygı düzeyinin de arttığı söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar kapsamında; kekemelik tanısı almış 9-12 yaş grubu çocukların sürekli/durumluk kaygı düzeyleri ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri hakkında bilgiler elde edilmiş olup, demografik değişkenlere göre kaygı ve bağlanma düzeylerinin farklılaşma durumu ve anne-babaya güvenli bağlanma düzeyleri ile sürekli/durumluk kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Araştırmanın bu sonuçları kapsamında araştırmacılara, alanda çalışan profesyonellere ve ebeveyne yönelik olarak aşağıdaki öneriler verilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Araştırmanın çalışma grubu dil ve konuşma terapileri devam eden çocuklardan oluşmakta olup, daha sonra yapılacak araştırmalarda terapi süreci bitmiş ve/veya terapi geçmişi bulunmayan çocuklar da araştırmaya dahil edilerek terapi sürecinin sürekli-durumluk kaygı düzeyine etkisi incelenebilir, bu sayede ulaşılan sonuçlarla kekemelik tanısı bulunan çocuklara yönelik erken müdahale programları geliştirilebilir.

- Araştırma kapsamında kekemelik tanısı bulunan çocukların ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri incelenmiş olup, daha sonra yapılacak araştırmalarda güvensiz kaçınan bağlanma, güvensiz dirençli bağlanma, güvensiz dağınık bağlanma stilleri de ele alınabilir.
- Bu araştırma kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş grubu çocuklarla yürütülmüş olup; istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmamakla birlikte Çocuklar için Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği puan ortalamalarının ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği puan ortalamalarının 9, 10, 11 ve 12 yaş grubundaki çocuklar arasında farklılık göstermesi nedeniyle, yaşın etkisini daha net bir biçimde ortaya koymak amacıyla ilerleyen dönemde yapılacak araştırmalar okulöncesi dönemdeki ve ergenlik dönemindeki kekemelik tanısı almış çocukları da kapsayabilir.
- Çalışma grubundaki tüm anne-babaların öz ve sağ olmasının, ayrıca çocukların kendi aileleri haricinde evlerinde yaşayan bir bireyin bulunmamasının bağlanma örüntülerini ve kaygı düzeylerini etkileyebilecek faktörler olabileceği düşüncesinden hareketle; daha sonraki süreçte yapılacak çalışmalara bu faktörlerin güvenli bağlanma düzeyi ve kaygı düzeyine yönelik etkilerini belirleyebilmek amacıyla kekemelik tanısı almış, anne/babası sağ veya öz olmayan veya ev ortamında ailesi dışında bir bireyle yaşayan çocuklar da dahil edilebilir.
- Çalışma grubunu oluşturan çocukların sürekli-durumluk kaygı puanlarının anne-babanın birlikte veya ayrı olma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermesi, anne-babası ayrı olan çocukların sürekli-durumluk kaygılarının daha yüksek düzeyde bulunması ve ayrılık kaygısının bağlanma örüntüleriyle ve sürekli kaygıyla ilişkili olduğu bilgisi göz önüne alınarak, kekemelik tanısı almış çocuklarda ayrılık kaygısını da çeşitli değişkenler açısından ele alan araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma kapsamında kekemelik tanısı olan çocukların güvenli bağlanma ve sürekli-durumluk kaygı düzeyleri incelenmiş olup, bu doğrultuda yapılan literatür taramasında ebeveyn tutumlarının güvenli bağlanma ve özellikle kekemeliği olan çocuklarda kaygı düzeyi konusunda önemli bir yordayıcı olduğunun, anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının kendi bağlanma

stilleriyle de ilişkili olduğunun görülmesi nedeniyle; anne-babaların çocuklarına yönelik davranış kalıpları, kendi ebeveynine bağlanma stilleri, varsa psikiyatrik tanıları ve aile içi iletişim dinamikleri de araştırmalara dahil edilebilir.

- Araştırma betimsel bir çalışma olup, tıbbi ve eğitsel kekemelik tanısı bulunan 9-12 yaş arası çocuklar, akıcı konuşan akranlarıyla karşılaştırılmamıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda kontrol grubunun da çalışmaya dahil edilmesi, sürekli/durumluk kaygı ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri arasında kekemeliğe ilişkin farkları ortaya koyması bağlamında yararlı olacaktır.
- Araştırma kapsamında yapılan literatür taramasında kekemeliği olan çocuklarda bağlanma örüntülerine ilişkin çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüş olup, kekemelik tanısı olan çocuklarda bağlanma stilleri üzerine yapılan araştırmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir.
- Çalışma grubundaki çocukların okul çağına olması ve zamanlarının büyük çoğunluğunun okul ortamında geçmesi nedeniyle öğretmen-çocuk ilişkisi, öğretmen tutumları ve akran-çocuk ilişkileri daha sonra yapılacak araştırmalara dahil edilebilir.
- Tez çalışmasında çalışma grubundaki çocukların sürekli/durumluk kaygı ve ebeveyne bağlanma düzeylerinin kekemelik şiddetine göre anlamlı düzeyde fark gösterip göstermediği incelenmemiş olup, daha sonra yapılacak araştırmalarda çocukların kaygı ve bağlanma düzeyi kekemelik şiddeti faktörüne göre de değerlendirilebilir.
- Bu çalışmada; çalışma grubundaki çocukların sürekli ve durumluk kaygı ve ebeveyne güvenli bağlanma düzeyleri sözcük içi veya sözcükler arası takılma durumuna göre sınıflandırılmamış olup, daha sonra yapılacak araştırmalarda takılmaların türüne göre de çocukların kaygı ve bağlanma düzeyleri/stilleri incelenebilir.
- Bu çalışma kapsamında güvenli bağlanma ve sürekli-durumluk kaygı düzeyine yönelik nicel veriler elde edilmiş olup, daha sonra yapılacak çalışmalarda araştırmacılar tarafından hazırlanabilecek nitel veri toplamaya yönelik formlarla, araştırmaya nitel bir boyut da kazandırılabilir.

- Araştırmada çalışma grubundaki çocukların dil ve konuşma terapisi süresine yönelik veri toplanmamış olup, daha sonraki çalışmalara çocukların terapi süresi de dahil edilerek terapi süresinin kaygı ve bağlanma örüntüleri üzerindeki etkisi incelenebilir.

Alanda Çalışan Profesyonellere Yönelik Öneriler

- Çalışma grubunu oluşturan çocukların sürekli kaygı puan ortalamalarının durumluk kaygı puan ortalamalarından daha yüksek olduğu sonucundan yola çıkılarak, terapi verilen çocukların kaygılarının sürekliliğini önlemek amacıyla kaygıyla ve stresle başa çıkmaya yönelik destek çalışmaları yapılabilir.
- Anneye güvenli bağlanma puan ortalamalarının babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmekte olup, anne-babalar için baba katılımının çocukların gelişimi ve baba-çocuk ilişkisi açısından önemine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.
- Çalışmayan annelerin ve özel sektörde çalışan babaların çocuklarının sürekli ve durumluk kaygı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucundan hareketle, anne-babalara çocuklarıyla kaliteli zaman geçirebilmelerine yönelik etkinlik önerileri verilebilir.
- Araştırma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda; kekemeliği olan çocukların okul çağında akran zorbalığına maruz kalabildiği, bu bilgiye ek olarak erkek çocukların akran zorbalığına kız çocuklara oranla daha yoğun maruz kalması, bu durumun kaygıyı arttırdığı ve bu araştırmanın sonucunda da erkek çocukların sürekli kaygı düzeylerinin kız çocuklara kıyasla istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek bulunmasından dolayı, okullarda akran zorbalığını önlemeye ve farklılıklara karşı hoşgörülü olmaya yönelik bilinçlendirme çalışmaları artırılabilir.
- Kekemeliği olan çocuklarda kaygı düzeyinin ebeveyn ve akran tutumları gibi çeşitli çevresel değişkenlerden etkilenebileceği düşüncesinden hareketle, anne-babalara çocuklarıyla doğru iletişim yöntemleri kullanmalarına yönelik öneriler verilebilir.
- Ebeveyni birlikte olan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanı ortalamalarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmış olup, boşanmanın ve

boşanma sonrası sürecin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla ailelerle bu süreci nasıl yönetmeleri gerektiğine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Ebeveyne Yönelik Öneriler

- Anne-babalar, terapistler tarafından çocuklarında var olan konuşma bozukluğuna yönelik önerileri dikkate almalı, bu sayede çocukların kaygı düzeyleri ve ebeveyne güvenli bağlanma örüntüleri desteklenmelidir.
- Hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarının kız çocuklarda daha yüksek olduğu görülmüş olup, bu durum kız çocukların erkek çocuklara kıyasla duygularını paylaşmaya daha açık olmalarından kaynaklanabileceğinden, erkek çocuğa sahip ebeveyn, çocuğuyla duygusal paylaşımına açık olmalı, bu sayede kız çocuklar kadar erkek çocukların da ebeveynle duygularını açıkça paylaşmaları ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi kurmaları sağlanmalıdır.
- Doğum sırasının sürekli kaygı puanı ortalamalarını etkilediği ve birinci sırada doğan çocukların sürekli kaygı puanlarının daha yüksek olduğu sonucundan yola çıkılarak, ebeveyn tek veya en büyük çocuğa yönelik beklenti ve tutumlarını doğru belirlemeli, tek çocuğa olan ilgi düzeyi ve en büyük çocukların aile içerisindeki görev ve sorumlulukları konusunda duyarlı ve kontrollü olmalıdır.
- Çalışmayan annelerin ve özel sektörde çalışan babaların çocuklarının kaygı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış olup, çalışmayan annelere aile içerisinde yüklenen sorumluluk seviyesi dengeli bir profile ulaştırılmalı, babaların evde geçirdikleri zaman özellikle duygusal anlamda çocuklarını destekleyecek ve kaliteli olacak şekilde düzenlenmeli, bu sayede çocukların kekemeliğe birlikte ortaya çıkabilecek kaygı problemleri desteklenmelidir.
- Kekemeliği olan erkek çocuklarda sürekli kaygı puanı ortalamalarının kız çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu görülmekte olup, bu durum akran zorbalığıyla ilgili olabileceğinden, ebeveyn çocuğun okul ortamında kurduğu ilişkilerle ve okul yaşantılarıyla ilgili öğretmenlerle iletişim halinde olmalıdır.
- Anneye güvenli bağlanma puan ortalamalarının babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarından daha yüksek olduğu ve babaya güvenli bağlanma

düzeyi ile sürekli-durumluk kaygı düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucundan hareketle, aile içerisinde çocuğun duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarına yönelik tüm sorumluluk anneye yüklenmemeli, bu alanlarda baba katılımı arttırılmalıdır.

- Anne ve babanın ayrı olması durumunda çalışma grubunu oluşturan çocukların sürekli ve durumluk kaygı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüş olup, boşanma sürecinde çocukların duygusal anlamda örselenmelerini önleyecek önlemler alınmalıdır. Bu süreç çocukların yaşlarına uygun koşullarda açıklanmalı, gerektiği takdirde ortaya çıkabilecek olumsuz koşulları en aza indirmek amacıyla uzman görüşü alınmalıdır.
- Anneye güvenli bağlanma arttıkça babaya güvenli bağlanma düzeyinin de artmasından dolayı, aile ilişkilerinde eşler arasında ve özellikle çocuklara karşı gösterilen tutumlarda dengeli ve tutarlı bir profil çizilmelidir.

7. KAYNAKLAR

1. Turan F, Gül Akoğlu G. İletişim, Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocuklar ve Eğitimi. Baykoç N, editör. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları; 2011.
2. Topbaş SS. Dil ve Kavram Gelişimi. 5. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık; 2011.
3. Girgin CM. İşitme Engelli Çocukların Konuşma Edinimi Eğitiminde Dinleme Becerilerinin Önemi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 2006; 7(1):015-028.
4. şahin FM. Okul Öncesi Çocukların Dil ve Konuşma Özelliklerinin Taranması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Başkent Üniversitesi; 2015.
5. Turan A. Sevgi Dili Konuşan Çocuklar: Konuşma ve Dil Gelişimi, Bozuklukları ve Rehabilitasyonu, Down Sendromu, Otizm ve Kekemelik için Rehber Kitap. 4. Baskı. İstanbul: Ege Yayınları; 2016. 7. Bölüm, Konuşmanın Akıcılığının Bozulması: Kekemelik; s. 129-169.
6. Korkmaz B, Sart G. Dil ve Beyin, Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozuklukları. İstanbul: Aba Yayınevi; 2020.
7. İnal Ö. Kekeme Çocuklarda Duyu Bütünlüğünün Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2009.
8. American Speech-Language-Hearing Association. Speech and Language Disorders [İnternet]. 1999 [Erişim Tarihi 18 Kasım 2018]. Erişim adresi: <https://www.asha.org/public/speech/disorders/>
9. American Speech-Language-Hearing Association. Stuttering [İnternet]. 1999 [Erişim Tarihi 18 Kasım 2018]. Erişim adresi: <https://www.asha.org/public/speech/disorders/stuttering/>
10. Amerikan Psikiyatri Birliği. Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (DSM-V). 5. Baskı. Koroğlu E, çev. Ankara: HYB Yayıncılık; 2014.
11. Gerrig RJ, Zimbardo PG. Psikoloji ve Yaşam. 19. Baskı. Sart G, çev. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2012.
12. Özusta Hř. Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi. 1995; 10(34):32-44.
13. Berry MF, Eisenson J. Speech Disorders: Principles and Practices of Therapy. Wisconsin: Prentice-Hall; 2017.
14. Iverach L, Rapee RM. Social anxiety disorder and stuttering: Current status and future directions. Journal of Fluency Disorders. 2014; 40:69-82.
15. Craig A, Tran Y. Trait and social anxiety in adults with chronic stuttering: Conclusions following meta-analysis. Journal of Fluency Disorders. 2014; 40(2014):35-43.
16. Hulit LM. Straight Talk on Stuttering: Information, Encouragement, and Counsel for Stutterers, Caregivers, and Speech-language Clinicians. Springfield: Charles C Thomas Publisher; 2004.

17. Guitar B. Stuttering: An Integrated Approach to Its Nature and Treatment. 4th Edition. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2013.
18. Embiyaoğlu G. Kekemeliğin Psikolojik ve Psikanalitik Açısından İncelenmesi [Doktora Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 1976.
19. Ustaosman NN. Bağlanma stillerinin anksiyete ve umutsuzluk düzeyi ile ilişkisi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2019.
20. Çakmak Tolan Ö. Üniversite Öğrencilerinde Kaygı Belirtileri ve Bağlanma Biçimleri ile Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişkiler [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2002.
21. Demir S. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Kaygı Düzeyleri ve Yetersizlik Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Beykent Üniversitesi; 2017.
22. Demir DS. Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ile Sürekli Kaygı Düzeyi ve Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Işık Üniversitesi; 2019.
23. Varlık Özsoy E. Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2015.
24. Santrock JN. Yaşam Boyu Gelişim. Yüksel G, çev. editörü. 13. basımdan çeviri. Ankara: Nobel Yayınları; 2012.
25. Şirin N. Rölatif Bütüncül Psikoterapi Perspektifinde Güvenli Bağlanma Odaklı “Çekirdek Oluş Modeli”. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi. 2019; 2(3):14-30.
26. Cassidy J, Shaver PR. Handbook of Attachment, Third Edition: Theory, Research, and Clinical Applications. New York: Guilford Publications; 2018.
27. Fogle PT. Essentials of Communication Sciences & Disorders. Burlington: Jones & Bartlett Learning; 2017.
28. Karahan Tığrak T. Akıcı Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Davranış Değerlendirmesi ve Ebeveynlerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2016.
29. Sakman Z. Kekeme Çocuklarda Görülen Davranış Bozuklukları ve Annelerin Tutumları ile Anksiyete Düzeyleri [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 1993.
30. Orçın E. Kekeme ve Akıcı Konuşan Çocukların Benlik Kavramı ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 1998.
31. Kulak Kayıkçı EM, Belgin E. Okul Çağı Kekeme Türk Çocuklarının Kekemelik Bulguları. Türk Pediatri Arşivi Dergisi. 2010; 45(2): 141-143.
32. Madanoğlu GK, Kekeme Çocuklar için Bir Tarama Çalışması ve Kekemeliğe Baş Etme Konusunda Hazırlanmış Bir Programın Değerlendirilmesi [Doktora Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2005.

33. Marrone M. Attachment and Interaction: From Bowlby to Current Clinical Theory and Practice. Second Edition. Londra: Jessica Kingsley Publishers; 2014.
34. Shapiro DA. Stuttering Intervention: A Collaborative Journey to Fluency Freedom. Texas: Pro-Ed; 1999.
35. Conture EG. Stuttering: Its Nature, Diagnosis, and Treatment. Virginia: Allyn & Bacon; 2001.
36. Tomblin JB, Morris HL, Spriestersbach DC. Diagnosis in Speech-Language Pathology. San Diego: Singular Publishing; 1994.
37. American Speech-Language-Hearing Association. Speech and Language Disorders [Internet]. 2020 [Erişim Tarihi 18 Kasım 2018]. Erişim adresi: <https://www.asha.org/news/2020/asha-offers-educational-resources-about-stuttering-corrects-misconceptions-reported-in-recent-news-stories/>
38. Çakmaklı K. Çocuklarda Görülen Kekemelik. 4. Baskı. İstanbul: Çelik Yayınevi; 2012.
39. Ward D. Stuttering and Cluttering: Frameworks for Understanding and Treatment. London: Psychology Press; 2008.
40. Uluğ M. Konuşma İşlevi ve Konuşma Bozuklukları. İstanbul Üniversitesi Tercübî Psikoloji Çalışmaları Dergisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi. 1988; 16(0): 141-150.
41. Bloodstein O. A Handbook on Stuttering. 5th Edition. San Diego: Singular Publishing; 1995.
42. Packman A, Attanasio JS. Theoretical Issues in Stuttering. London: Routledge; 2017.
43. Silverman FH. Stuttering and Other Fluency Disorders. Virginia: Waveland Press; 2004.
44. Conture EG, Curlee RF. Stuttering and Related Disorders of Fluency. Leipzig: Thieme; 2011.
45. Büchel C, Sommer M. What Causes Stuttering? Plos Biology Journal. 2004; 2(2): 159-163.
46. Aybay LE. 8-12 Yaş Grubu Kekeme Çocukların Kaygı, Sosyal Fobi ve IQ Yönünden Tetkiki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2009.
47. Ünalın D, Çetinkaya F, Baştürk M. Kayseri İli Kentsel Kesimde 7-12 Yaş Grubu Çocuklarda Kekemelik Prevalansı. Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics. 2002; 11(1): 9-15.
48. Okan İbiloğlu A. Kekemelik. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi. 2011; 3(4):704-727.
49. Riper CV. The Nature of Stuttering. New Jersey: Waveland Press; 1992.

50. Cangı ME. Kronik Kekemelikte Tele-terapinin Etkililiğinin Kontrollü İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması [Doktora Tezi]. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2015.
51. Lawrence M, Barclay DM. Stuttering: A Brief Review. American Family Physician Journal. 1998; 57(9): 2175-2178.
52. Cenkseven F. Kekemelik Üzerine. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2000; 6(6): 37-48.
53. Pektaş A. Kekemelerde Ritim Algısının Terapi Sonuçlarına Etkilerinin Araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2010.
54. Pençe S. Serebral Lateralizasyon. Van Tıp Dergisi. 2000; 7(3): 120-125.
55. Yüksel T, Alaca R, Sizer E. Çocukluk Çağında Başlayan Kekemelikte Düzelmeye Öngördürücüleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2020; 21(1): 93-100.
56. Howell P. Recovery from Stuttering. London: Routledge; 2011.
57. Brocklehurst PH. A Review of Evidence for the Covert Repair Hypothesis of Stuttering. Contemporary Issues in Communication Science and Disorders. 2008; 45: 25-43.
58. Sheehan JG, Martyn MM. Stuttering and Its Disappearance. Journal of Speech and Hearing Research. 1970; 13(2): 279-289.
59. Vanhoutte S. Neurophysiological Aspects of Speech Perception and Production in Stuttering [PhD Thesis]. Belgium: Ghent University; 2015.
60. Bal F. Bilişsel Davranışçı Terapi Yönteminin Kekemelik Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. International Social Sciences Studies Journal. 2018; 4(24): 4849-4860.
61. Abalı O, Beşikçi H, Kınalı G, Tüzün ÜD. Kekeme Çocuk ve Ergenlerin Anne Babalarının Psikiyatrik Semptomlarının Değerlendirilmesi. Düşünen Adam Dergisi. 2003; 16(3): 144-146.
62. Kerimoğlu E. Kekeme Çocukların ve Ana-Babalarının Kişilik Özellikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1983.
63. Dumanoğlu A. Kekemelerde Yaygın Kekemelik Tutumlarının Kaygı ve Depresyon Düzeyleri Açısından İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 2006.
64. Baydık B, Akçamete G. 7-15 Yaş Grubundaki Kekeme Olan ve Olmayan Bireylerin Sözel İletişim Tutumlarının Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 1999; 2(3): 75-86.
65. Özer Antholz G. Akıcı Konuşma Bozukluğu Olan Bireylerde Kekemelik Şiddeti ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2019.

66. Akseki P. Kekeleyen ve Akıcı Konuşan Grupların Bilişsel Çatışmalar ve Anksiyete Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 1998.
67. Lavid N. Understanding Stuttering. Mississippi: University Press of Mississippi; 2003. Chapter 1, Stuttering Defined; s.10.
68. Dönmez YE, Özel Özcan Ö. Okul Çağı Çocuklarında Gelişimsel Kekemelik ve Eşlik Eden Psikiyatrik Bozukluklar. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2020; 21(5): 523-530.
69. Tulpar LB. 4-6 Yaş Aralığındaki Çocukların Bağlanma Stillерinin ve Duygu Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Işık Üniversitesi; 2019.
70. Adler Tapia R. Child Psychotherapy: Integrating Developmental Theory into Clinical Practice. New York: Springer Publishing Company; 2012.
71. Bayhan P, Artan İ. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2012.
72. Vicedo M. The Nature and Nurture of Love: From Imprinting to Attachment in Cold War America. Chicago: University of Chicago Press; 2013.
73. Harlow HF. The Nature of Love. American Psychologist Journal. 13: 573-685.
74. Hankin BL, Abela JRZ. Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective. California: SAGE Publications; 2005.
75. Goldberg S. Attachment and Development. London: Routledge; 2014.
76. Goldberg S, Muir R, Kerr J. Attachment Theory: Social, Developmental, and Clinical Perspectives. London: Routledge; 2013.
77. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları. 36. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2018.
78. Miller A. Yetenekli Çocuğun Dramı. Avşar E, çev. 11. baskıdan çeviri. İstanbul: Profil Kitap Maviyağaç Kültür Sanat Yayıncılık; 2019.
79. Booth PB, Jernberg AM. Theraplay: Helping Parents and Children Build Better Relationships Through Attachment-Based Play. New Jersey: John Wiley & Sons; 2009.
80. Taş Zalluhoğlu B. 4-6 Yaş Aralığındaki Okul Öncesi Çocukların ve Annelerinin Bağlanma Örüntüleri İle Annelerinin Ebeveyn Tutumları ve Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının İncelenmesi: Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran ve Başvurmamış Olan Çocukların Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2015.
81. Görgü E. Okula Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Bağlanma Biçimleri, Kişilik Özellikleri ve Çocukların Bağlanma Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017. 18(1): 186-209.

82. Kılıç T, Kümbetlioğlu M. Bağlanma Stillerinin İletişim Becerilerine Etkisini Araştırma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2016; 25(3): 381-396.
83. Sümer N, Anafarta Şendağ M. Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. Türk Psikoloji Dergisi. 2009; 24(63): 86-101.
84. Grotevant HD, Cooper CR. Patterns of Interaction in Family Relationships and the Development of Identity Exploration in Adolescence. Child Development. 1985; 56 (2): 415-428.
85. Turan Cebeci SC. Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2009.
86. Hazan C, Shaver P. Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. Journal of Personality and Social Psychology. 1987; 52 (3): 511-524.
87. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. 43. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2019.
88. Aslan Ş. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Nicel, Nitel ve Karma Tasarımlar İçin Bir Rehber. Konya: Eğitim Yayınevi; 2018.
89. Öner N, LeCompte A. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. 2. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1985.
90. Sümer N. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği [İnternet]. 2016 [Erişim Tarihi 5 Temmuz 2018]. Erişim adresi: <http://www.nebisumer.com/wp-content/uploads/2016/01/Kerns-SS.pdf>
91. Sümer N. Ölçekler (Measures in Turkish) [İnternet]. 2009. [Erişim Tarihi 5 Temmuz 2018]. Erişim adresi: http://www.nebisumer.com/?page_id=337
92. Alpar R. Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlilik. 4. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık; 2016. 9. Bölüm, Hipotez Testleri; s.278-316.
93. Aydın B, Akbağ M, Tuzcuoğlu S, Yayıcı L, Ağır M. Gelişim ve Öğrenme. İstanbul: Nobel Yayıncılık; 2005.
94. Çelik FY. 9-12 Yaş Grubu Çocukların Çizdikleri Resimlerle Depresyon, Kaygı ve Özsaygı Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Işık Üniversitesi; 2018.
95. Turhan Ç. Anne Babası Boşanmış 9-12 Yaşlarındaki Çocukların Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Haliç Üniversitesi; 2017.
96. Dülger AS. Parçalanmış Aile Üyesi Olan 9-12 Yaş Aralığındaki Çocukların Anksiyete ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Haliç Üniversitesi; 2019.
97. Bilgin Ş. Ergenlerde Kaygı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2001.

98. Arslan E. Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi [Doktora Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2008.
99. Demir Tek G. Ebeveynleri Boşanmış ve Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Arasındaki Çocukların Boşanmaya Uyum ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2019.
100. Öztürk S. Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2006.
101. Demiriz S, Ulutaş İ. 9-12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Ege Eğitim Dergisi. 2003; 1(3): 1-9.
102. Turan Cebeci SC. Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2009.
103. Aral N, Başar F. Çocukların Kaygı Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet, Sosyoekonomik Düzey ve Ailenin Parçalanma Durumuna Göre İncelenmesi. TED Eğitim ve Bilim Dergisi. 1998; 22 (110): 7-11.
104. Kara İ, Karamete A. Kekemeliği Olan Yetişkinlerin Okul Çağındaki Akran Zorbalığı Mağduriyetlerinin Belirlenmesi: Ön Çalışma. Dil, Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi. 2018; 1(1): 50-61.
105. Kapçı EG. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2004; 37(1): 1-13.
106. Kurt Z. İlköğretim 3, 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkiyi Etkileyen ve Bu İlişkiye Eşlik Eden Faktörler ile Birlikte İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Işık Üniversitesi; 2019.
107. Adler A. İnsan Tabiatını Tanıma. Yörükkan A, çev. 18. Basımdan çeviri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 2020.
108. Kazancı EE. İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin İfade Edici ve Alıcı Dil Gelişimlerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi; 2017.
109. Karademirci E, Parlaz EA, Öngel K, Tekgül N. Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. The Journal of Turkish Family Physician. 3(2): 10-16.
110. Topal M. Ön Ergenlerde Sosyal Görünüş Kaygısı, Benlik Saygısı ve Otomatik Düşüncelerin Sosyal Kaygıyı Yordamadaki Rolü [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi; 2019.
111. Erginoğlu ES. Kardeş İlişkileri, Anne-Baba Tutumları, Davranış ve Uyum Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2015.

112. Canel Çınarbaş D, Nilüfer G. Adler ve Sulloway'in Doğum Sırası Kuramları ve Görgül Bulgular İle İlgili Bir Derleme. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. 2019; 59(1): 125-151.
113. Adler A. A Modern Psychology Book on Adler. South Carolina: CreateSpace Independent Publishing Platform; 2018.
114. Harris M, Butterworth G. Developmental Psychology: A Student's Handbook. London: Psychology Press; 2012.
115. Baskett LM. Sibling Status Effects: Adult Expectations. Developmental Psychology. 1985; 21(3): 441-445.
116. Sulloway FJ. Born to Rebel: Birth Order, Family Dynamics, and Creative Lives. New York: Pantheon Books; 1996.
117. Suitor JJ, Pillemer K. Mothers' Favoritism in Later Life: The Role of Children's Birth Order. Sage Journals. 2007; 29(1): 32-55.
118. Blake J. Family Size and Achievement. California: University of California Press; 1989. Chapter 5, Birth Order, Intellectual Ability and Educational Attainment; s.134-137.
119. Blair L. Birth Order: What Your Position in the Family Really Tells You about Your Character. London: Hachette UK; 2011.
120. Rohde PA, Atzwanger A, Butovskaya M, Lampert A, Mysterut I, Sanchez-Andrez A, et al. Perceived Parental Favoritism, Closeness to Kin, and the Rebel of the Family: The effects of Birth Order and Sex. Evolution and Human Behavior. 2003; 24(4): 261-276.
121. Çıldır B. Kekeme Bireylerde Ton Algı Bozukluğunun Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Başkent Üniversitesi; 2013.
122. Akgün Ö. Türkçe Konuşan 3-6 Yaş Grubundaki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Konuşma Akıcılıklarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2005.
123. Pirinççi LN. Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2009.
124. Ulutaş İ. İlköğretim Okullarına Devam Eden 10 Yaş Çocuklarının Denetim Odağı ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1999.
125. Beyenal S. Çalışan Anne Olmanın Ev, İş ve Sosyal Yaşam Üzerindeki Etkileri [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2019.
126. Işık HK. Çalışan/Çalışmayan Ebeveynlerin Çocuklarına Karşı Tutumları ve Bu Tutumların 5-6 Yaş Grubu Çocukların Davranış Problemleri ile İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2018.
127. Altınay D. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2012.

128. Memiş T. Ebeveynleri Boşanmış ve Ebeveynlerden Birini Kaybetmiş Çocuklarda Depresyon ve Davranışsal Sorunlar [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Gelişim Üniversitesi; 2019.
129. Candan G. 8-11 Yaşındaki Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne-Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışını Algılayışı [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2006.
130. Çetin A. 12-14 Yaş Arası Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi ile Ebeveynlerine Bağlanma Güvenliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2015.
131. Yaşar V. Çocuklarda Depresyon Düzeyi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Beykent Üniversitesi; 2016.
132. Kerns KA, Tomich PL, Aspelmeier JE, Contreras JM. Attachment-Based Assessments of Parent-Child Relationships in Middle Childhood. *Developmental Psychology*. 2000; 36(5): 614-626.
133. Sevingil FN. 7-12 Yaş Çocuklarının Bağlanma Stilleri ile Okul Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tarsus İlçesi Uygulaması [Yüksek Lisans Tezi]. Mersin: Çağ Üniversitesi; 2018.
134. Uluç S, Öktem F. Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2009; 24(63): 69-83.
135. Aracı A. Erken Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Anne-Baba ve Arkadaşlara Bağlanma ile Saldırganlık Düzeyinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2012.
136. Akyol E. İlkokul Çağı Çocuklarda Bağlanmanın Ebeveyn Dürtüselliği ile İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2017.
137. Canatan Ç. Evli veya Boşanmış Ebeveyne Sahip Olan, 11-14 Yaş Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Sosyal Fobi Düzeyleri Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2018.
138. Taşkaya R. Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük: Karabük Üniversitesi; 2019.
139. İlhan T, Özdemir Y. Beliren Yetişkinlerde Yaş, Cinsiyet ve Bağlanma Stillерinin Kimlik Statüleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012; 19: 227-241.
140. İlaslan Ö. Çocukların Bağlanma Davranışlarının Özlük Nitelikleri ve Anne Bağlanma Stillерine göre İncelenmesi [Doktora Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2009.
141. Roelofs J, Meesters C, Muris P. Correlates of Self-reported Attachment (In)security in Children: The Role of Parental Romantic Attachment Status and Rearing Behaviors. *Journal of Child and Family Studies*. 2008; 17(4): 555-566.

142. Lau SR, Beilby JM, Byrnes ML, Hennessey NW. Parenting Styles and Attachment in School-Aged Children Who Stutter. *Journal of Communication Disorders*. 2012; 45(2): 98-110.
143. Kaya Ş. Ergenlerde Ana-Babaya Bağlanma Örüntüsünün Benlik Saygısı ve Yalnızlık ile İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi; 2017.
144. Lounds JJ, Borkowski JG, Whitman TL, Maxwell SE, Weed K. Adolescent Parenting and Attachment During Infancy and Early Childhood. *Parenting: Science and Practice*. 2005; 5(1): 98-118.
145. Nur Yaşar Z. 6-12 Yaş Arası Çocukların Ebeveynlerine Bağlanma Düzeyleri ile Ebeveynlerin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi; 2019.
146. Aydoğan E. Annesi Çalışan 8-11 Yaş Arası Çocuklarda Benlik Saygısı ve Bağlanma Biçiminin Araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2015.
147. Sardoğan ME, Karahan TF, Dicle AN, Menteş Ö. Ebeveyne Bağlanma Düzeyine ve Anne-Babanın Boşanma/Birliktelik Durumuna Göre Çocuklarda Evlilik Çatışmasını Algılama Biçimleri. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007; 23: 12-23.
148. Cihangir Çankaya Z, Canbulat N. Orta Çocukluk Döneminde Umut ve Ebeveynlere Güvenli Bağlanma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017; 44: 1-20.
149. Colonna C, Draijer EM, Stams GJ, Van der Brugger CO. The Relation Between Insecure Attachment and Child Anxiety: A Meta-Analytic Review. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 2011; 40(4): 630–645.
150. Aydın Kılıç ZN. Ankara - Trabzon- Erzurum Örneğinde Babanın Çocuğun Hayatına Katılımı ve Baba-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2016.
151. Telli AA, Özkan H. 3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*. 2016; 6(2):127-134.

8. EKLER

Ek-1: Çocuklar için Sürekli/Durumluk Kaygı Ölçeği Kullanım İzni

 Merve ÖLĞİN

ölçek kullanım izni

Seniz ÖZUSTA <so: [REDACTED].tr> 9 Eki 2018 Sal 14:59
Alıcı: < [REDACTED] m>

Sayın Merve Girgin
Yapmakta olduğunuz çalışmanızda 9-12 yaş grubunda uyarlamasını yapmış olduğum "Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanterini" kullanabilirsiniz. İlişkide ölçeği bulabilirsiniz. Ayrıca Durumluk ölçekteki döndürmeli maddeleri puanlamaya yardımcı olabilir diye "puanlama" uzantılı 2. bir dosya gönderiyorum. Referansları aşağıda yazılıdır. İyi çalışmalar. Kolay gelsin

Şeniz Özusta

Özusta, Ş. (1993). Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanterinin uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi (İnternet ortamında ulaşılabilir değil).

Özusta, Ş. (1995). Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanterinin uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 10(34), 32-44 (Türk Psikologlar derneğinden - 0312 425 67 65. Değişmiş olabilir, yeni adrese taşındı, numarayı internette kontrol edin- ilgili sayıya nasıl ulaşacağınızı öğrenebilirsiniz)
Nasıl Hissediyorum Anketi.doc, Nasıl hissediyorum puanlama.doc

Ek-2: Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557 -57

Konu :

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 08 OCAK 2019 SALI
Toplantı No : 2019/01-18
Proje No : GO 18/1132(Değerlendirme Tarihi: 11.12.2018)
Karar No : GO 18/1132

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN'in sorumlu araştırmacı olduğu, Merve GİRGİN'in yüksek lisans tezi olan, GO 18/1132 kayıt numaralı, "9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, idari izinlerin tamamlanması kaydıyla 10 Ocak 2019-10 Ocak 2020 tarihleri arasında geçerli olmak üzere etik açıdan uygun bulunmuştur.

1. Prof. Dr. Nurten AKARSA	şkan	9 Doç. Dr. Gözde GİRGİN	(Üye)
2. Prof. Dr. Sevda F. MÜFTÜ	Üye	10 Doç. Dr. Fatma Visal OKUR	(Üye)
3. Prof. Dr. M. Yıldırım	İZİNLİ
(Üye)	11. Doç. Dr. Can Ebru KURT	(Üye)
4. Prof. Dr. N.	(Üye)	12. Doç. Dr. H. Hüsrev TURNAGÖL	(Üye)
5. Prof. Dr. Ayşe Lale DOĞAN	İZİNLİ
(Üye)	13. Dr. Öğr. Üyesi Özay GÖKÖZ	(Üye)
6. Prof. Dr. Mintaze Kerem GÜNEL	İZİNLİ
(Üye)	14. Dr. Öğr. Üyesi Müge DEMİR	(Üye)
7. Prof. Dr. Oya Nuran EMİROĞLU	(Üye)	15. Öğr. Gör. Dr. Meltem ŞENGELEN	(Üye)
8. Doç. Dr. M. Özgür UYANIK	(Üye)	16. Av. Meltem ONURLU	(Üye)

Ek-3: Orijinallik Raporu

Yüksek Lisans Tezi-Bitmiş

ORJİNALLİK RAPORU

% 12	% 11	% 5	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%2
2	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
4	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	acikerisim.isikun.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1
7	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<%1
9	www.usbik.com İnternet Kaynağı	<%1

Ek-4: Dijital Makbuz

Digital Receipt

This receipt acknowledges that Turnitin received your paper. Below you will find the receipt information regarding your submission.

The first page of your submissions is displayed below.

Submission author: Merve Girgin
Assignment title: Merve Girgin Tez Bitmiş Halli
Submission title: Yüksek Lisans Tezi-Bitmiş
File name: tez_al_mas_Merve_Girgin-SON.docx
File size: 6.56M
Page count: 165
Word count: 30,844
Character count: 212,782
Submission date: 06-Aug-2021 02:09PM (UTC+0300)
Submission ID: 1628400356

Ek-5: Araştırma Amaçlı Çalışma için Aydınlatılmış Onam Formu

ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

(Sorumlu Araştırmacının Açıklaması)

Akıcı konuşma bozukluklarından biri olan kekemelik ile ilgili yeni bir araştırma yapmaktayız. Araştırmanın ismi: "9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi"dir.

Sizin çocuğunuzun da bu araştırmaya katılmasını öneriyoruz. Ancak araştırmaya katılıp katılmamakta tamamen serbestsiniz. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında size ve çocuğunuzu bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni kekemelik tanısı alan çocukların kaygı düzeylerini ve anne/babaya güvenli bağlanma durumlarını incelemektir.

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nın ortak katılımı ile gerçekleştirilecek bu çalışmaya katılımınız araştırmanın başarısı için önemlidir.

Eğer araştırmaya katılmayı kabul ederseniz Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin danışmanlığında, Çg. Merve Girgin tarafından çocuğunuza, demografik bilgiler için "Demografik Bilgi Formu", durumluk ve sürekli kaygı düzeyini belirlemek için "Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği", güvenli bağlanma durumunu belirlemek amacıyla "Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği" uygulanacaktır ve veriler kaydedilecektir.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır.

Sizinle ilgili bilgiler gizli tutulacak, ancak çalışmanın kalitesini denetleyen görevliler etik kurullar ya da resmi makamlarca gereği halinde incelenebilecektir.

Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde size uygulanan ölçeklerle ilgili herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında onayınızı çekme hakkına da sahipsiniz.

(Katılımcının/Hastanın Beyanı)

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin ve Çg. Merve Girgin tarafından "9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışma hakkında bana bilgi verildi. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya "katılımcı" olarak davet edildim.

Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. *(Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağına bilincindeyim)* Ayrıca tıbbi durumuma herhangi bir zarar verilmemesi koşuluyla araştırmacı tarafından araştırma dışı tutulabilirim.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

İster doğrudan, ister dolaylı olsun araştırma uygulamasından kaynaklanan nedenlerle meydana gelebilecek herhangi bir sağlık sorunumun ortaya çıkamayacağı konusunda gerekli güvence verildi.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun bana ve araştırmacı ile olan ilişkiye herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde "katılımcı" olarak yer alma kararımı aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Görüşme Tanığı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Katılımcı İle Görüşen Araştırmacı:

Adı soyadı, unvanı:

Adres:

Tel:

İmza:

Ek-6: Araştırma Amaçlı Çalışma için Çocuk Rıza Formu

ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA İÇİN ÇOCUK RIZA FORMU

Sevgili Çocuklar,

Ben Çocuk Gelişimci Merve GİRGIN, kekemelik tanısı almış bireylerle bir araştırma yapmaktayız. Araştırmanın ismi "9-12 Yaş Grubundaki Kekemelik Tanısı Almış Çocukların Güvenli Bağlanma ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi"dir. Araştırma ile yeni bilgiler öğreneceğiz. Bu araştırmaya katılmanı öneriyoruz.

Araştırmayı ben ve Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin birlikte yapıyoruz. Bu araştırmaya katılacak olursan senden yapılandırılmış sosyodemografik form, Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği ve Çocuklar için Durumluk/Sürekli Kaygı Ölçeği'ni vereceğimiz anket formları içinde sana en uygun seçeneği işaretlemeni isteyeceğiz. Ölçekleri doldurman 15 dakikanı alacaktır.

Bu araştırmanın sonuçları senin gibi akıcı konuşma bozukluğu olan çocuklar için yararlı bilgiler sağlayacaktır. Bu araştırmanın sonuçlarını bizim gibi çocuk gelişimci olan başka araştırmacılara da söyleyeceğiz, sonuçları bildireceğiz ama senin adını söylemeyeceğiz.

Bu araştırmaya katılıp katılmamak için karar vermeden önce anne ve baban ile konuşup onlara danışmalısın. Onlara da bu araştırmadan bahsedip onaylarını/izinlerini alacağız. Anne ve baban tamam deseler bile sen kabul etmeyebilirsin. Bu araştırmaya katılmak senin isteğine bağlı ve istemezsen katılmazsın. Bu nedenle hiç kimse sana kızmaz ya da küsmez. Önce katılmayı kabul etsen bile sonradan vazgeçebilirsin, bu tamamen sana bağlı. Kabul etmediğin durumda da araştırmacılar ölçekleri uygularken sana önceden olduğu gibi iyi davranır, önceye göre farklılık olmaz.

Aklına şimdi gelen veya daha sonra gelecek olan soruları istediğin zaman bana sorabilirsin. Telefon numaram ve adresim bu kağıtta yazıyor. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorsan aşağıya lütfen adını ve soyadını yaz ve imzanı at. İmzaladıktan sonra sana ve ailene bu formun bir kopyası verilecektir.

Çocuğun adı, soyadı:

Çocuğun imzası:

Velisinin adı, soyadı:

Velisinin imzası:

Araştırmacının adı, soyadı, ünvanı:

Adres :

Tel:

İmza:

Ek-7: Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Çocuğun;

Doğum Tarihi:

Cinsiyeti: Kız Erkek

Kardeş Sayısı:

Doğum Sırası: 1 2 3 4 5 **Daha Fazla:**

Anne: Öz Üvey

Baba: Öz Üvey

Anne: Sağ Ölü

Baba: Sağ Ölü

Annenin Mesleği:

Babanın Mesleği:

(Anne/baba yoksa) Bakım Verenin Mesleği:

Anne-Baba: Birlikte Ayrı

Annenin Eğitim Durumu: Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul Lise
Üniversite

Babanın Eğitim Durumu: Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul Lise
Üniversite

Aile Dışında Evde Yaşayan Biri Var mı? Varsa Kim/Kimler:

Kekemelik Başlangıç Yaşı:

Ek-8: Durumluk Kaygı Ölçeği

Nasıl Hissediyorum Anketi			
<p>Kızların ve erkeklerin kendilerini anlattıkları bazı cümleler aşağıda verilmiştir. Her cümleyi dikkatle okuyun ve su anda nasıl hissettiğinize karar verin. Daha sonra sizi en doğru anlatan ifadenin önündeki kutucuğa (x) işareti koyun. Yanlış ya da doğru cevap diye bir şey yok. Herhangi bir cümle üzerinde fazla zaman geçirmeyin. Tam bu anda , bu dakikada nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan ifadeyi seçmeyi unutmayın.</p>			
1. Kendimi	☐ çok sakin hissediyorum	☐ sakin hissediyorum	☐ sakin hissetmiyorum
2. Kendimi	☐ çok öfkeli hissediyorum	☐ öfkeli hissediyorum	☐ öfkeli hissetmiyorum
3. Kendimi	☐ çok huzurlu hissediyorum	☐ huzurlu hissediyorum	☐ huzurlu hissetmiyorum
4. Kendimi	☐ çok sinirli hissediyorum	☐ sinirli hissediyorum	☐ sinirli hissetmiyorum
5. Kendimi	☐ çok huzursuz hissediyorum	☐ huzursuz hissediyorum	☐ huzursuz hissetmiyorum
6. Kendimi	☐ çok dinlenmiş hissediyorum	☐ dinlenmiş hissediyorum	☐ dinlenmiş hissetmiyorum
7. Kendimi	☐ çok ürkmüş hissediyorum	☐ ürkmüş hissediyorum	☐ ürkmüş hissetmiyorum
8. Kendimi	☐ çok rahatlamış hissediyorum	☐ rahatlamış hissediyorum	☐ rahatlamış hissetmiyorum
9. Kendimi	☐ çok endişeli hissediyorum	☐ endişeli hissediyorum	☐ endişeli hissetmiyorum
10. Kendimi	☐ çok hoşnut hissediyorum	☐ Hoşnut hissediyorum	☐ hoşnut hissetmiyorum
11. Kendimi	☐ çok korkmuş hissediyorum	☐ Korkmuş hissediyorum	☐ korkmuş hissetmiyorum
12. Kendimi	☐ çok mutlu hissediyorum	☐ mutlu hissediyorum	☐ mutlu hissetmiyorum
13. Kendimden	☐ çok eminim	☐ eminim	☐ emin değilim
14. Kendimi	☐ çok iyi hissediyorum	☐ iyi hissediyorum	☐ iyi hissetmiyorum
15. Kendimi	☐ çok başım dertte hissediyorum	☐ başım dertte hissediyorum	☐ başım dertte hissetmiyorum
16. Birşeylerin beni	☐ çok rahatsız ettiğini hissediyorum	☐ rahatsız ettiğini hissediyorum	☐ rahatsız ettiğini hissetmiyorum
17. Kendimi	☐ çok keyifli hissediyorum	☐ keyifli hissediyorum	☐ keyifli hissetmiyorum
18. Kendimi	☐ çok dehşete kapılmış hissediyorum	☐ dehşete kapılmış hissediyorum	☐ dehşete kapılmış hissetmiyorum
19. Kafamda	☐ herşeyi çok karmakarışık hissediyorum	☐ herşeyi karmakarışık hissediyorum	☐ herşeyi karmakarışık hissetmiyorum
20. Kendimi	☐ çok neşeli hissediyorum	☐ neşeli hissediyorum	☐ neşeli hissetmiyorum

Ek-9: Çocuklar için Sürekli Kaygı Ölçeği

Nasıl Hissediyorum Anketi						
<p>Kızların ve erkeklerin kendilerini anlattıkları bazı cümleler aşağıda verilmiştir. Her cümleyi okuyun ve hangisinin sizin için en doğru olduğuna karar verin. 'Hemen hemen hiç' mi, 'bazen' mi yoksa 'sık sık' mı. Daha sonra <u>sizi en doğru anlatan ifadenin önündeki kutucuğa (x) işareti koyun</u>. Yanlış ya da doğru cevap diye bir şey yok. Herhangi bir cümle üzerinde fazla zaman geçirmeyin. Genellikle nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan ifadeyi seçmeyi unutmayın.</p>						
Yanlış yapacağım diye endişelenirim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Ağlayacak gibi olurum	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Kendimi mutsuz hissederim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Karar vermekte güçlük çekerim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Sorunlarımla yüz yüze gelmek bana zor gelir	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Çok fazla endişelenirim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Evde sınırlarım bozulur	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Utangacım	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Sıkıntılıyım	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Aklımdan engelleyemediğim önemsiz düşünceler geçer ve beni rahatsız eder	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Okul beni endişelendirir	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Ne yapacağıma karar vermekte zorluk çekerim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Kalbimin hızlı hızlı çarptığını farkederim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Nedenini bilmediğim korkularım var	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Annem ve babam için endişelenirim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Ellerim terler	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Kötü birşeyler olacak diye endişelenirim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Geceleri uykuya dalmakta güçlük çekerim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Karnımda bir rahatsızlık hissedirim	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık
Başkalarının benim hakkımda ne düşündükleri beni endişelendirir	☐	hemen hemen hiç	☐	bazen	☐	sık sık

Ek-10: Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği/Anneye Güvenli Bağlanma Formu

Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Kern's Security Scale; KSS)							
1.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
2.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar yaptıkları her şeye annelerinin çok karıştığını düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmalarına annelerinin izin verdiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
3.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak kolaydır.	AMA	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak zordur.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
4.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirmedğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
5.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
6.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar her şeyde annelerine ihtiyaç duymaz.	AMA	Bazı çocuklar annelerine hemen hemen her şey için ihtiyaç duyar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐

7	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar "Keşke anneme daha yakın olabilseydim" derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerine olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
8.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten sevmediğinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları sevdiğinden emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
9	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
10.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceğinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları terk edebileceğinden bazen endişelenirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
11.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirler.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olacağından emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
12.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
13.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına giderler.	AMA	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına pek gitmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐

14.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin sorunlarıyla "Keşke annem daha çok ilgilense" derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	-----	---	---	---

15.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissederek .	AMA	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	-----	--	---	---

Ek-11: Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği/Babaya Güvenli Bağlanma Formu

Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Kern's Security Scale; KSS)

1.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarına kolayca güvenirler.	AMA	Bazı çocuklar babalarına güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlere.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
2.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar yaptıkları her şeye babalarının çok karıştığını düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmalarına babalarının izin verdiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
3.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar için babalarının yardım edeceğine inanmak kolaydır.	AMA	Bazı çocuklar için babalarının yardım edeceğine inanmak zordur.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
4.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirmedğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
5.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
6.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar her şeyde babalarına ihtiyaç duymaz.	AMA	Bazı çocuklar babalarına hemen hemen her şey için ihtiyaç duyar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐

7	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar "Keşke babama daha yakın olabilseydim" derler.	AMA	Bazı çocuklar babalarına olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	--	-----	--	---	---

8.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onları gerçekten sevmediğinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları sevdiğinden emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
----	---	---	---	-----	--	---	---

9	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	---	-----	---	---	---

10.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onları terk etmeyeceğinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları terk edebileceğinden bazen endişelenirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
-----	---	---	---	-----	--	---	---

11.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirler.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olacağından emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
-----	---	---	---	-----	---	---	---

12.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
-----	---	---	--	-----	---	---	---

13.	Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar üzgün olduklarında babalarının yanına giderler.	AMA	Bazı çocuklar üzgün olduklarında babalarının yanına pek gitmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
-----	---	---	--	-----	---	---	---

14.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının sorunlarıyla daha çok ilgilenirler. "Keşke babam daha çok ilgilense"	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	-----	--	---	---

15.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babaları etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissedebilirler.	AMA	Bazı çocuklar babaları etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	-----	---	---	---

8. ÖZGEÇMİŞ